

БИБЛИ

ОТЕКА

Елиаза Базна

БОГА
ЦИЦЕРОН

ДЪРЖАВНО ВОЕННО ИЗДАТЕЛСТВО

НЕВИДИМИЯТ ФРОНТ

Елиаза Базна

Аз бях Цицерон

СЪКРОВИЩЕТО ПОД КИЛИМА

Моята жажда за живот беше неутолима.

Намирах се на върха на живота, но не знаех това. Аз исках все повече и повече! Удоволствия, пари, тайна власт.

Понякога изпадах в сантименталност и се опивах в мечти. Тогава смятах себе си за почтен и достоен за обич. Понякога се чувствавах огорчен и честен, тогава само цинизмът ми помагаше. Под килима в моята стая в британското посолство лежеше цяло богатство: банкноти, наредени една до друга, на стойност 300 000 лири стерлинги – възнаграждението за моята дейност. Те ми създаваха самочувствие да вървя върху тях в покорното държане на верен слуга на своя господар, негово превъзходителство британския посланик в Анкара сър Хю Кнетчбъл-Хюгесен.

Бях женен и имах четири деца, но обичах едно момиче на име Езра, както преди това обичах друго момиче, Мара, и по-късно трето, което се наричаше Дуриет. Жена ми с децата живееха в Истанбул. Аз ѝ пращах пари и се стараех да не мисля никога за нея, докато я забравих. Това беше подло от моя страна, но за мене това нямаше значение. Живеех в някакво опиянение.

Прекрасно беше да се осъществяват мечти – както мои, така и чужди. Езра мечтаеше за една красива и скъпа рокля. Това ми струваше само едно посягане под килима.

Беше студен и ясен ден. Напуснах сградата на посолството през входа за персонала и доставчиците на ул. „Ахмед-Агаоглу“. Мразех да минавам през тази задна врата. Бях по-богат от повечето от онези, които пристигаха в прекрасни коли през главния вход. Слязох надолу по хълма, на чийто склон се намираше посолството. На края на ул. „Джанкая Джадеси“ взех такси. Беше опасно да ме видят в такси, официалната заплата, която плаща един британски посланик на своя камериер, не позволява такъв лукс.

– В АВС – извиках на шофьора.

С голямо удоволствие се облегнах назад, наслаждавах се дори на шума на старото такси. Турските таксите са една колекция от най-забележителните екземпляри на американските и английските „гробщица“ за коли. От вътрешната страна липсват дръжките на вратите и прозорците, всяко стъкло има пукнатина, тахометър-рът не работи. Пътникът трябва

да се пазари за цената предварително или ще бъде излъган.

Бях приготвил парите за пътуването до АВС, знаех таксата, защото самият аз бях дълго време шофьор на такси.

АВС е един от най-елегантните модни магазини на бул. „Ататюрк“. Мъжки и дамски принадлежности – рокли, палта, костюми, бельо по мярка... Ако ме бе видял някой от членовете на британското посолство, с мене всичко щеше да бъде свършено. Как бих могъл да си позволя да бъда клиент на този луксозен магазин? Те отдавна знаеха, че имат един предател в посолството, обаче не предполагаха, че тъкмо аз бях този предател. Аз си играех с живота.

Когато влязох в магазина, видях Мойзиш. Той беше човекът, който през последните три месеца ми даде парите, които сега лежах под моя килим.

Лицето му беше безизразно, за него аз бях въздух. В очите му обаче четях, че в този момент той ме прашаше по дяволите и проклинаше мое-то лекомислие.

Беше ми съвсем безразлично, аз виждах само жената, която го придружаваше.

Тя имаше дълги, красиви крака, заоблен ханш, тънка талия. Тъмно-русата ѝ коса падаше меко върху раменете. Тя трябва да бе почувствувала моя поглед, защото стана неспокойна и се обърна. Мойзиш, комуто предавах всичко, което узнавах, и който ми заплащаше за това, стисна устни. Не му обърнах никакво внимание.

Съзнавах, че съм грозен – набита фигура, груб нос, дебели вежди, косата ми беше започнала вече да оредява. Не ми беше лесно и с жените. Изглеждах като селянин и на пръв поглед несръчен. Очите ми са пронизващи. Винаги беше така: никога нищо не ми е падало на готово в ръцете, винаги трябваше да полагам усилия.

Единствено моят глас ми помагаше, глас на баритон, школуван в консерватория. Пял съм на сцена в Истанбул и в Анкара, пея арии от Верди, песни от Шуберт, от Григ, от Шуман. Гласът ми – галещ и пълен със сила.

Усмехнах се, когато жената ме погледна, която, както изглеждаше, не можеше да се оправи в магазина.

– Мога ли да предложа услугите си като преводач, мадам? – казах аз на френски.

Не дочаках отговор. Видях очите ѝ – сиво-зелени, неспокойни. По нежното ѝ лице премина трепет като таен страх. Тя беше хубава, около двадесетгодишна. Нещо неспокойно се излъчваше от нея, нещо, което

ме възбуждаше.

– Доколкото разбрах, госпожата желае бельо – обърнах се към продавачката на турски.

– Продавачката ще ви предложи веднага бельо, бихте ли ми казали мерките, мадам? – усмихнах се на непознатата.

Тя леко се смути и това ме забавляваше. Мойзиш, мълчалив, стоеше в дъното. Той беше близък сътрудник на германския посланик Франц фон Папен. Представяше се за търговски аташе, но аз знаех какъв беше в действителност.

Младата дама се успокои. Тя се усмихна и ние заедно се захемме с избора на дамско бельо.

– Мадам, вижте! – казах аз с въодушевление и сложих един комбинезон на раменете си. – Сама се уверете в качеството и модела!

Тя сърдечно благодари за помощта.

– Вие германка ли сте? – запитах аз.

– Да.

– Надявам, че ви харесва в Анкара.

– Тук се чувствавам много добре.

Говорехме за незначителни неща и обстановката ни забавляваше. Тогава не знаех, че щях да срещна тази жена един единствен път в живота си. Не знаех също, че тя беше моят най-голям враг. От месеци тя ме търсеше и преследваше, но и тя от своя страна не знаеше, че в този момент стоеше лице с лице срещу човека, когото искаше да унищожи. Ние бяхме чужди един на друг и се смеяхме заедно. Нашите сенки от месеци наред се мразеха и преследваха.

Аз бях Цицерон, шпионинът, а тя беше агентката на американското разузнаване, която трябваше да ме ликвидира.

Тя не знаеше, че в действителност моето име бе Елиза Базна, камериер на британския посланик, и че аз бях този, когото тя търсеше. Аз не знаех, че тя се казваше Корнелия Кап, дъщеря на немски генерален консул, секретарка в германското посолство в Анкара, чиновничка на службата за безопасност на райха, сътрудничка на американското стратегическо разузнаване. Ние си допаднахме, когато се видяхме, само нашите сенки бяха противници.

Тя свърши своите покупки.

– Благодаря ви за любезната помощ, господине.

Направих лек поклон. Мойзиш, човекът, който ме свързваше с германците, имаше ледено изражение на лицето си. Гледах след двамата, когато си отиваха. Помислих, че жената може би е любовница на

Мойзиш. Не знаех, че тя го мамеше също така, както аз мамех британския посланик. Корнелия и аз бяхме издялани от едно и също дърво. Купих роклята за Езра, момичето, което обичах, заплатих с парите, които получавах от Мойзиш, и мислех за жената, която току-що напусна магазина с Мойзиш.

Беше седмицата преди Великден 1944 година. Никога не ще забравя тази среща.

По-късно, когато разбрах всичко за Корнелия Кап, опитах се да открия какво е станало с нея след войната. С много труд проследих нейния път. Когато моята звезда залезе, в мене живееше неутолимото желание да разбере дали тя е успяла в това, което ние желяхме и поради което и двамата извършвахме предателство за враждуващите страни, а именно: с удоволствие и спокойно да се наслаждаваме на наградата за нашите дела. Много време мина, докато я намерих. Четях съобщенията, които получавах за нея, и забравях омразата, която някога чувствах спрямо нея. Тя също си е спомняла за нашата единствена среща в АВС. Тя беше заявила:

„Аз много добре си спомням този мъж, който толкова любезно ми помогна в магазина при избирането на бельото. Тогава не можех да си представя, че това е Цицерон, защото не знаех как изглежда човекът, който беше толкова важен за германците. Повече никога не видях Цицерон. С него човек можеше да се смее така сърдечно...“

Почти двадесет години след нашата среща в АВС научих всичко за Корнелия Кап. Научих защо тя, германката, чиито двама братя се биеха като офицери на руския фронт, работеше за американците. Научих какво е предприела в Анкара, за да унищожи мене, непознатия, за когото съществуваше само пагубният псевдоним „Цицерон“. И аз знам как живее тя днес, а ние и двамата – тя и аз – не можем да кажем, че са се сбъднали нашите мечти.

Напуснах АВС с роклята за моята приятелка Езра. Отидох в Анкара Палас, най-големия хотел в града.

Обичах обширните салони на хотела, безбройните огледала по стените. Огледах се в едно огледало. Бях добре облечен. Предпочитах парфюм, за който днес знам, че е бил много сладникав. Не можех да се противопоставя на изкушението да правя така, че брилянтният пръстен, който носех на ръката, да блести в огледалото. Мислех за непознатата от модната къща и се усмихвах на моето отражение. Мислех също за Езра, за която бях купил много скъпа рокля, но аз можех да си позволя това. Бях болезнено суетен.

В хола на Анкара Палас има старомодни, малки масички с неудобни кресла. Паркетът скърца непоносимо, даже килимите не могат да заглушат шума. Но това беше най-хубавото заведение в града и аз го смятах като най-подходящо място за мене, Елиаза Базна – гаваза. В Турция се смята за гаваз всеки, който служи при чужденец, преди всичко прислугата в посолствата. „Личният гаваз“ е камериерът. Има гавазиста, гавази-портиери, шофьор-гаваз, поща-гаваз. Гавазът е едно голямо нищо. И кой би желал да бъде едно голямо нищо?

През свободното си време ходех в хола на Анкара Палас, поръчвах си черно кафе и сладък ликьор. Четях чуждестранните вестници и келнерите се отнасяха с мене като с господар. В Анкара Палас настъпи и решаващият обрат в моя живот.

Беше почти точно в деня една година преди срещата ми с моята непозната противничка Корнелия Кап. Беше април 1943 година, един мрачен ден, един ден, в който бях отчаян и правех равносметка. Бях на 38 години и се опасявах, че моят живот би затънал в пясъка, монотонен, незначителен, безсилен: ненужното, тъпо съществуване на гаваз. Съставях една горчива за мене равносметка. Скрих се зад един вестник, но не бях в състояние да чета. Тази мисъл се появи в мене изведнаж и сега ме владееше и измъчваше, и аз почувствавах задавяне в гърлото. Това беше мисълта, че животът ми изтичаше между пръстите, че аз мамех себе си, като си втъпявах, че принадлежа към този салон, че тук съм равен между равни.

Поставях си въпроси и се презирах за отговорите, които трябваше да си давам.

Защо бях станал гаваз? Защото нищо не знаех, нищо не бях учил, освен да обслужвам автомобили. Аз станах слуга и шофьор при югославския пълномощен министър Янкович. Той много пиеше и тогава се отнасяше с мене доста човешки.

„Елиаза, чух как пеехте, когато миехте колата. Вие имате много хубав глас. Би трябвало да го обработите!“

Два пъти седмично ходех в консерваторията. Професор Клайн, германец, ми беше учител по пеене. Музиката ми стана утеха, оперните арии – моята страст.

Ожених се, но обичах ли жена си? Не знаех. Аз съм мюсюлманин. Възпитан съм в стари традиции, които и днес още са валидни в Ана-дола, извън големите градове: жената трябва да работи и да ражда безброй деца, с което изпълнява единствената цел, поради която съществува. Моята жена ми беше безразлична, но обичах децата, които тя ми роди.

Купих един фотоапарат и фотографирах децата си. Бяха извънредно сполучливи снимки.

Показах тези снимки на пълномощния министър Янкович, който каза:

– Но вие снимате превъзходно.

Тази похвала ми беше безразлична, защото тогава не знаех, че моята способност да снимам добре щеше да ме доближи до мечтата на живота ми. Седем години бях шофьор на югославския пълномощен министър. Изпълнявах задълженията си, обработвах гласа си, правех снимки на децата и между другото горях от честолюбието да стана голям певец.

Когато сметнах, че вече мога да се явя пред публика, напуснах службата. Изнесох концерт в „Юнион Франзес“ в Истанбул, който беше едно разочарование. Песните на големите европейски майстори не говореха нищо на моите сънародници.

Отново станах гаваз. Този път при полковник Клас, военен аташе при посолството на САЩ. Мислите ли, че там опознах големия международен свят? Или че ми бе показано как трябва да се движи човек по блестящия паркет? Полковник Клас пиеше по две шишета уиски в денонощие, всъщност той беше винаги пиян. Жена му, едно нежно същество, обичаше страстно да играе покер, работеше с удоволствие в градината и никога не носеше бельо. Тя беше млада и красива и едно от моите задължения беше винаги да ѝ приготвям банята. Тя се къпеше по два пъти на ден. За нея аз бях един гаваз, една полезна вещ, не повече, отколкото кранът за топла вода, от който аз ѝ пълнех ваната и от когото къпещата се също така не се срамуваше.

Напуснах, преди да избухне скандал. Станах гаваз в германското посолство, лична прислуга на съветника при посолството Йенке, който беше женен за една от сестрите на Рибентроп. От 1942 до началото на 1943 година работех в частния дом на Йенке. Не се срамувах, когато четях писмата на моите господари, безразлично дали те бяха частни или служебни. Като гаваз, това беше в реда на нещата. Започнеш ли веднаж да шпионираш, това ти става страст. Фотографирах няколко писма само за да докажа на жена си каква свобода на действие имах в домакинството на Йенке въпреки войната и страха от шпиони. Фотографирах се със самоснимачка легнал на дивана в салона, краката на възглавниците и със списание в ръце: един гаваз, който се шири по възглавниците, когато господарите не са в къщи.

– Такава обстановка бих желал да имам и аз някога – казах на жена си.

Един ден открих, че куфарите ми в моята стайчка бяха претършувани. Бяха ли открили, че тайно четях писма? Смятаха ли ме за шпионин?

Съветникът Йенке ми каза, че за голямо съжаление трябва да ме освободи от длъжност, понеже не бил в състояние да поддържа повече лична прислуга. Той беше много учтив и аз се сбогувах. Чувствах се обиден и ядосан, че вероятно ме смятаха за агент. Не бях ли изпълнявал своя дълг прилежно? Не бях ли блъскал повече, отколкото на всяко друго място преди. При постъпването ми на работа при Йенке тежах 76 килограма. При напускането ми бях само 65 килограма.

В салона на Анкара Палас достигнах до този извод за моя досегашен живот: аз не бях нито друго, освен един незначителен човек, когото командуваха, както си искаха, който миеше коли, сервираше коктейли, приготвяше ваната за къпане на самотни жени, който четеше писмата на своите господари и можеше по всяко време да бъде изхвърлен навън, когато сметнеха, че той би могъл да бъде шпионин.

Тази мисъл ме прониза като удар!

През цялото време гледах втренчено вестника. Бях направил равностметка на моя живот и бях стигнал до странно заключение. Обаче мисълта, която мина като светкавица през главата ми, ме изтръгна от моите горчиви размисли. Не би ли било възможно и за мене да се изпълнят всичките желания, които ме владееха?

Защо германците се усъмниха в мене? Защото Анкара беше неутралната почва, на която неприятелите в голямата война живееха близо един до друг, непрестанно се наблюдаваха и противопоставяха агентите си един на друг!

Мисълта ме плени – страшна, завладяваща. Аз исках да стана шпионин, който да се продаде толкова скъпо, както никой досега. Аз исках да стана най-големия между всички! Чувствах, че имам предпоставките за това. Аз бях тих, не биех на очи, бях търпелив – именно защото бях гаваз!

Съдбата ми показваше пътя. Едва сега схванах това, върху което беше се задържал погледът ми през цялото време – едно обявление във вестника. „За първия секретар на британското посолство се търси шофьор...“

Треперейки от възбуда, напуснах салона на Анкара Палас.

Тръгнах по своя път. Той трябваше да ме доведе до триумф и разочарование.

Грижливо подбрах свидетелствата си. Задоволих се с препоръките, които бях получил от югославския посланик и от американския военен

аташе. Не взех със себе си прекрасното удостоверение, с което германският съветник Йенке ме препоръчваше на всичките ми бъдещи господари – една германска препоръка не би харесала на англичаните през време на война.

Къщата, чийто адрес беше даден в обявлението, се намираше в дипломатическия квартал, на хълмовете на Джанкая, сред голяма, добре поддържана градина. Стръмен път водеше към входа. Един „Шевролет“ с типичния за британското посолство номер бе паркиран пред входа. Това беше колата, за която търсеха шофьор. На задната седалка лежеше чанта, полуотворена. В нея можах да разпозная документи. Първият секретар на британското посолство, изглежда беше доста безгрижен човек. Позвъних на входната врата.

Едно момиче ме заведе в салона. Трябваше да чакам дълго. Днес сър Дъглас Бъск е британски посланик във Венецуела, но тогава, като първи секретар в Анкара, не притежаваше благородното „сър“.

Когато той влезе в салона, аз станах от стола. Мистър Бъск беше висок човек и както ми се струваше, малко слаб. Неговият поглед ме обгърна хладно и преценяващо.

– Вие сте кандидат за мястото?

– Да, господине – отвърнах аз на френски език на неговия въпрос, зададен на английски.

– Не говорите ли английски?

– Чета английски и го разбирам. Трудно ми е да говоря.

Продължихме разговора си на френски.

– Други езикови познания?

С едно движение на ръката той ми посочи да седна. Изчаках, докато самият той седне.

– Освен турски и френски зная и хърватски, разбирам малко гръцки и владя няколко немски израза – отговорих аз.

– Свидетелства?

Негов маниер беше да събира информация по съвсем кратък начин. Той беше такъв тип, с който лесно можех да се скарам, ако можех да си позволя това нещо. Мълчаливо му предадох моите служебни удостоверения.

– Къде научихте така добре френски?

– Като младеж бях в Марсилия. Работих във фабриката за камиони на Берлие. Те имат клон там. Учил съм за автомобилен механик.

Това беше само част от истината. Истинските познания по френски език бях добил в един френски затвор. Но това не интересуваше мистър

Бъск. Той дочете моите свидетелства.

– Да – той стана. – Елате!

Последвах го до едно малко бюро в единия ъгъл на салона. Той ми подаде перодръжка, посочи ми масилницата и хартията.

– Напишете ми нещо.

– На френски?

– Както желаете.

Той ме наблюдаваше студено.

Аз написах: „Името ми е Елиаза Базна. Роден съм на 28 юли 1904 г. в Прищина, град, който лежи на 360 км южно от Белград, на днешното шосе за Скопие. Тогавя този малък град принадлежеше на Отоманската империя. Баша ми, Хафиз Язар, беше учител по ислямска религия. По време на Балканската война, когато турците бяха изгонени от Албания и Македония, моето семейство се изсели през Солун в Константинопол...“

Това беше началото на моята биография, която често трябваше да представям, когато кандидатствувах за някое място. Точното указание, къде се намира моят роден град Прищина, беше поискал веднаж от мене полковник Клас, любителят на уиски. Точното местоположение бе харесало много и на германците.

– Аз исках само да видя дали можете да пишете. Вие турците сте повечето неграмотни – каза мистър Бъск.

– Да, господине – отвърнах аз спокойно.

Той взе написаното, отиде до прозореца и съсредоточено разгледа ръкописа ми. Очевидно той притежаваше графологични познания.

– Написаното буди доверие – каза той.

Аз се поклоних мълчаливо.

– Ще те наричам Елиаза – отново проговори той.

От тази интимност заключих, че той вече ме бе приел за гаваз.

– Ти не само ще шофираш и ще се грижиш за колата, но ще помагаш и в дома.

Бях свикнал с това – като гаваз да извършвам всичко.

– Смя ли да запитам какво ще бъде възнаграждението, господите? – запитах аз.

– Сто турски лири – отговори той. Това беше най-мизерната заплаща, която ми бе предлагана досега.

– Безкрайно съм ви задължен – казах аз. Получих една малка стая и на другия ден пренесох в нея моето нищожно имущество.

Трябваше да почиствам единадесет помещения, да бърша прах, да

поддържам реда. Трябваше да поправам колата и да шофирам. Трябваше да се грижа за облеклото на мистър Бъск и да поправам парното отопление, за да бъде в изправност за идния зимен сезон. Бях отговорен за личното благополучие на мистър Бъск и по-късно научих жена му, една хубава блондинка, да шофира. Когато идваха гости, аз сервирах на масата, поднасях коктейл, приготвих кафето. За неговите сто турски лири, които тогава бяха равностойни на около двеста германски марки, мистър Бъск смяташе, че може да очаква от мене услуги и работа до безкрайност. Мистър Бъск беше честолюбив човек. Изпълняваше своя дълг не само в посолството, а взимаше работа и необходимите за това материали в къщи, за да се съсипва и след работно време. Аз бързо разбрах къде пазеше документите си. Взех от бюрото му връзка с документи и ги пъхнах под дрехата си. Когато мистър Бъск влезе в стаята, дадох вид, че бърша прах. Той беше нервен и невнимателен. По това време често забравяше да заключи бюрото си, защото госпожа Бъск беше в американската болница в Истанбул, очакваше дете.

– Обадиха ли се от Истанбул? – запита той.

– Не – позволих си да се усмихна. – Напълно ви разбирам. Самият аз съм баща на четири деца. Това винаги вълнува.

Той не обърна внимание на моето съчувствие.

– Поправено ли е парното отопление? В изправност ли е?

– Още не.

– Тогава направи го най-после! – заповяда ми той.

– Да, непременно – отговорих аз.

Отидох в мазата при парното и прочетох внимателно един от документите. Не се интересувах много от войната и политиката. Това, което бях преживял досега като гаваз, беше ме направило безразличен към силните на деня, които влизаха и излизаха в посолствата. Тяхната грижа беше по-слабите да си горят пръстите!

Удрях с инструментите по тръбите на парното отопление. Моето прилежание и старание се чуваха из цялата къща. Бях оставил документите до себе си. Това бяха меморандуми, написани в британското посолство. Те даваха ясна картина в каква задънена улица се намираше моята родина Турция. Четях размишленията на Чърчил: „Сигурно и Турция има желанието да седи на страната на победителите при следващата мирна конференция. А победители ще бъдат без съмнение съюзниците. Но турците твърде много се страхуват от германците, не желаят все още да се определят.“

По-нататък продължаваше: „Ние трябва да положим най-големи

усилия, за да накараме Турция да влезе във войната през идната пролет!“

Това бяха думите на Чърчил. Аз удрях жестоко по тръбите. Естествено мистър Чърчил знаеше големите зависимости на събитията. Аз обаче узнах, че може би в близко бъдеще щях да лежа в калта на някоя фронтова линия. Някъде на българския фронт, като неприятно, треперещо от страх препятствие за някой изпитан в боевете германски войник. И мистър Чърчил нямаше никога да узнае какво е направил германският войник с мене. Аз няхах никакво желание да умирам.

От документите узнах, че съюзниците искаха да ускорят строежа на летища в Турция. Един поток от въоръжение, екипировка и военни материали трябваше да потече към моята родина: „Трябва да се изберат специалисти, които да обучат турците в обслужване и поддържане на това въоръжение и бойна техника.“

Мислех, че нямаше да бъде зле, като начало, да изпратят поне един монтьор на парното отопление, за да не се принуждава секретарят на британското посолство да използва услугите на един турски глупак като мене. Четях, че имаха намерение да отворят морски път през Черно море до южното крило на руския фронт. От турските военновъздушни бази трябваше да бъдат бомбардирани тежко румънските петролни полета. По този начин щеше да бъде парализирано производството на нефт в Плоещ. Прекъснах четенето на съюзническите планове по отношение на Турция. Най-после поправих парното отопление. След това прочетох един ръкопис, в който се говореше за конференцията в Адана на 30 януари 1943 година. Там Чърчил беше се срещнал с турския министър-председател Инюню във вагон-ресторанта на един специален влак. Естествено строго секретно. От този ръкопис се виждаше, че русите печелеха победи срещу германците и съюзниците оперираха с успех в Африка срещу германците. Но тъкмо това, както обясняваше Чърчил на президента Инюню, щеше да докара опасност за Турция.

В техния вечен стремеж „на изток“ и поради необходимостта да си осигурят гориво германците биха се опитали да нападнат и окупираат Турция. Затова Турция би трябвало да бъде въоръжена и готова да се брани.

Прочетох и възраженията, които президентът Инюню беше направил. Той говореше за новия ред в света след войната и бе изказал мнение, че Турция би трябвало да бъде предпазлива. Опасността винаги е идвала от страна на Русия, а не от германците. След германския разгром всички победени страни ще станат болшевишки.

Много по-късно имах възможност да прочета една телеграма от Сталин до Чърчил: „Международното положение на Турция остава много деликатно. От една страна, Турция е сключила пакт за приятелство и неутралитет със СССР и договор за взаимопомощ с Великобритания за отбрана в случай на нападение. От друга страна, налице е приятелският договор с Германия, който бе подписан само три дни преди германското нахлуване в Съветския съюз. На мене лично не ми е ясно как при дадените обстоятелства Турция ще бъде в състояние да изпълни своите задължения към СССР и Великобритания, от една страна, и към Германия, от друга...“

Но каквото и да мислеха силните на този свят за Турция, аз в мазата, докато поправях парното отопление, успях да добия представа за международната обстановка и стигнах до убеждението, че при всички случаи ще бъде зле, ако бъдем въввлечени в тази война, независимо от това, как ще участвуваме във войната – като партньор на Англия или като жертва на Германия.

В един миг само бях обхванат от една мисъл: ако издам британските планове на германците, те биха могли да ги осуетят, без да си позволят нападение над Турция, с което биха отслабили силите си. А и Турция, мислех аз, като види, че германците разбиват заплануваните от англичаните ходове, няма да бъде толкова само-надеяна и да бърза да стане партньор на съюзниците в тази война... Следователно щях да направя едно добро дело за неутралитета на моята страна.

Събрах инструментите, пъхнах документите под дрехата си и се чувствавах като непризнат център на света за всички воюващи страни.

Излязох от мазата. Когато наближих стаята на мистър Бъск, той се втурна към мене. Гледаше ме с втренчен поглед, лицето му потрепваше. Усетих как сърцето ми биеше лудо под документите. С голяма мъка се овладях и казах:

– Парното отопление вече е в ред. Той махна с ръка.

– Това съвсем не е важно. Току-що имах телефонен разговор с Истанбул. Можеш да ми честитиш дъщеря!

Аз се поклоних. Когато отново го погледнах, едва можах да се усмихна.

– Позволявам си да ви поднеса най-сърдечни пожелания.

Той само кимна бегло и излезе бързо, а аз занесох документите обратно в стаята му.

Напълно естествено бе след това събитие за мистър Бъск да съществува само едно единствено женско същество – неговата дъщеричка,

която се бе родила в Истанбул. Напротив, моето внимание бе привлечено от жената, която г-жа Бъск доведе в Анкара да гледа бебето. Жената се казваше Мара, беше с черни коси и стройна, около тридесетгодишна. Тя носеше много черти на различни националности. Мара имаше светли очи на шведка и уста на французайка. Ръцете и пръстите ѝ бяха нежни и с грациозни движения като при букурещенките. Нейното потекло не беше много определено, но готовността ѝ да се притиска нежно пролича скоро. По-късно разбрах, че тя пушеше без мярка и страстно обичаше да пие уиски. Тогава Мара се смееше пресипнало и заразяващо, белите ѝ зъби блестяха и в гласа ѝ трептеше много необмисленост и копнеж по приключения. Тогава имаше нещо от пристанища, вятър и необятно море в нейното съществуване. Може би наследство от някой американски моряк от майчина страна. Когато видях Мара за първи път, прочетох в очите ѝ тъга и упрек.

Чух г-жа Бъск да разказва между другото на мъжа си, че Мара няма така скоро да напусне домакинството, имала една нещастна любов, годежът ѝ се развалил. Г-жа Бъск разказваше, когато сервирах чая, а мистър Бъск гледаше с вълнение бебето, което лежеше в кошчето. В къщата на Бъск бяха останали с впечатлението, че моите английски познания са съвсем оскъдни, поради което при разговори се държаха съвсем непринудено. Аз се усмихнах на бебето, махнах му с два пръста и се оттеглих. Отидох при Мара, погледнах я сериозно и ѝ казах:

– Мога ли да ви помогна? Той ви е причинил неприятности?

– Какво знаете вие? – погледна ме учудено тя.

– Не знам нищо, чувствавам само, че сте тъжна – поклатих глава.

Вече ми беше станало ясно, че в къщата на Бъск нямаше да постигна това, което исках. Моята цел беше направо британското посолство. Посланикът сър Хю Кнетчбъл-Хюгесен търсеше камериер. Всички гавази, които работеха при легационен персонал, знаеха това. Мястото бе много желано. Аз си мислех, че е по-добре да бъда препоръчан на посланика например от неговия пръв секретар, мистър Бъск, отколкото да кандидатствувам сам.

С Мара се срещнах в малкия градски парк между Джанкая и Каваклидере. За първи път идвах тук, защото не обичам да се разхождам.

– Хубаво е да се разходим. Аз често идвам тук. Обичам да съм сам. Тогава се замислям и намирам спокойствие – казах аз.

Не я гледах, а разглеждах храстите и дърветата, които не ме интересоваха.

– Вие обичате ли природата? – запита тя тихо.

Не отговорих нищо, обмислях как да постъпя. След известно време тя каза:

– Вие почувствувахте, че аз съм нещастна.

– Ако това е някой мъж, който се е отнесъл лошо с вас, забравете го! Не търсете евтина утеха. Вие трябва да намерите пътя към себе си, повече нищо! – спокойно й отговорих аз.

Разказвах ѝ, че тук по-рано са били лозя, затова най-хубавото турско вино се наричаше все още „Каваклидере“, въпреки че сега надлъж и нашир нямаше нито една лоза вече. Тези познания имах от картата за вино в хотел Анкара Палас, на която бяха написани такива бележки за туристите.

– Вие знаете много неща – каза тя.

– Знам само едно – аз ще предупредя мистър Бъск, че ще напусна – тъжно се усмихнах аз.

Тя ме изгледа изненадано.

– Защо? Мистър Бъск е много доволен от вас.

– Напускам заради вас! – допълних сдържано аз.

На това тя не знаеше какво да каже, но тъжният израз на лицето ѝ се просветли. На края тя промърмори.

– Не ви разбирам. Махнах с ръка.

– Не е важно, не се обременявайте заради мене. Сега ви оставям сама. Аз трябва да вървя. Извинете.

Тръгнах си, без да хвърля нито един поглед назад.

По рождение Мара беше нетърпелива. Два дена след този разговор тя настоя вечерта за една къса среща в „нашия парк“, както каза тя. Аз се борех със себе си и се оставих да ме молят, докато най-после се съгласих. В нейните очи се четеше пълно доверие. Ние седнахме на една пейка и аз сложих вечерния вестник между нас.

– Защо искате да напускате?

– Вие знаете защо! – отговорих аз.

– Не!

– Всяка жена чувствава тези неща!

– Кажете все пак защо!

Аз ѝ обясних, че съм женен, но че още от първия миг съм почувствувал влечение към нея, и добавих:

– Аз съм сигурен, че вие сте преживели една нещастна любов неотдавна. Чувствавам го. Затова и по-скоро бихте разбрали, че трябва да избягвам да ви срещам постоянно. Затова ще предупредя, че ще напусна!

Една дума води след себе си друга, една ръка докосва друга, една нежност води друга след себе си. Ние си обещавахме, че ще уважаваме взаимните си чувства, че ще се откажем един от друг, но ние бяхме вече в магията на земното блаженство.

– Мара, ти трябва да ме разбереш – шепнех аз.

Тя облегна главата си на рамото ми и кимна.

– Все пак аз имам една възможност...

– Каква?

– Не мога да живея под един покрив с тебе. Сър Хю търси камериер. Говори с г-жа Бъск. Кажй й, че ние двамата не искаме да бъдем нещастни. Тя ще разбере това. Може би мистър Бъск ще ме препоръча на посланика. Няма да му бъде приятно, когато двама от неговите прислужници се срещат винаги тайно.

Мара промърмори:

– Ако работиш при сър Хю, смятам, че от време на време можем да се виждаме...

– Смяташ ли, че ще бъде добре за нас? Мара ме прегърна силно и уверено. Тя ми пошепна:

– Ще говоря с г-жа Бъск...

Мистър Бъск, дори и да знаеше нещо от своята жена, не даде вид да се разбере това. Сигурен съм, че моето намерение да напусна му бе добре дошло. Вече имах опит и знаех, че Бъск държеше много на парите. През последните седмици беше станало ясно, че той се колебаеше в себе си дали да спести разноските, които имаше с мене. Парното отопление беше поправено, всичко беше сложено в ред. За останалото той би могъл да получи много по-евтина работна ръка, женска прислуга. Три дни по-късно мистър Бъск ме запита дали имам интерес да стана камериер при сър Хю.

– Разбира се, бих се чувствувал много щастлив – казах аз. – Надявам се обаче, че не съм възбудил у вас недоволство.

– Естествено решението е в ръцете на сър Хю. Ще отидем в посолството. Той желае да ви види. Бъдете готов след половин час.

Напуснах кабинета на Бъск и взех една топла баня. Беше много приятно да лежиш във ваната и да се съсредоточиш за предстоящата среща с негово превъзходителство британския посланик. Топлата баня ме освежи. Употребих приятно ухаещите соли на г-жа Бъск. Мечтаех за собствена баня, луксозно обзаведена. Мара масажираше врата и раменете ми. Затворих очи и се наслаждавах на играта на нейните пръсти.

– Посланикът е на петдесет и седем години – каза тя. – Елегантен и

казват, че се отнасял добре с персонала.

Мълчаливо слушах информацията на Мара. Знаех вече някои неща за сър Хю. Той бе роден на 26 март 1886 година, възпитаник на Итън, завършил Оксфордския университет. Като млад служител във Форейн офис на 3 август 1914 година в полунощ той подаде телеграмата, която съдържаше обявяването на войната с Германия. От края на февруари 1939 година сър Хю беше посланик в Анкара. Преди това беше служил в Китай, Иран, Белгия...

– Говорят, че прекрасно свирел на пиано и рисувал много добре – каза Мара.

Приятно ми беше да имам за господар един човек, по всяка вероятност фин любител на изкуството. На такива хора недоверието и предпазливостта не са характерни качества. Мара беше разпитала г-жа Бъск много умело за посланика.

– Трябва вече да вървиш – промълви тя. След известно колебание добави: – Но ние ще се виждаме често, нали?

– Разбира се!

Бяхме станали много близки. Като детска сестра тя имаше задължение между другото да къпе и да се грижи за бебето на Бъск. Освен бебето аз бях единственият, който се ползуваше от това благоволение на Мара. Докато аз се обличах, тя изпусна водата и почисти грижливо господарската вана, която ние нямахме право да ползуваме. Тя се беше навела над ваната. Гласът ѝ звучеше потиснат. Думите, които чух от нея, смразиха дъха ми.

– Понякога мисля, че ти преследваш една точно определена цел, като искаш да станеш прислужник при посланика.

Стоях пред огледалото и оправях рядката си коса. С мъка продължавах да се реша.

– Какво искаш да кажеш? – зададох ѝ въпроса с колкото е възможно безразличен тон.

Мара беше се вече изправила. Ние се погледнахме в огледалото.

– Ти четеш документи, които мистър Бъск донася от посолството в къщи – каза тя твърдо.

Обърнах се и я погледнах спокойно.

– Ти си била тайно в моята стая?

– Аз исках да те видя – измърмори тя. – Ти не беше в стаята. Документите бяха под възглавницата ти.

Значи тя беше ме шпионирала. Не ѝ се сърдех за това. И аз не бих направил друго.

– И защо не каза нищо на мистър Бъск? На това тя нищо не ми отговори. Но аз разбрах веднага, че имах вече една помощничка.

Напуснах пръв банята, погледнах по коридора и дадох знак на Мара, че никой не се вижда.

Когато излязох пред къщата, мистър Бъск стоеше вече до колата си.

– Ти си се излъскал, за да направиш добро впечатление – каза той намръщен.

– Не бих искал да не се харесам на негово превъзходителство – отговорих аз учтиво. Отворих вратата и мистър Бъск седна, аз седнах също и взех кормилото в ръцете си.

На вратата се показа Мара с бебето на Бъск в ръцете. Тя хвана малката ръчичка на момиченцето и махаше на мистър Бъск и на мене, докато тръгнахме.

КАМЕРИЕР НА БРИТАНСКИЯ ПОСЛАНИК

Избягах да се преуморявам. Всяко движение, което правех, беше бавно, за да не ми треперят ръцете. Беше ме обхванал страх. В този момент всеки, който би ме видял, би разбрал, че не може да ми се има доверие. Но когато мистър Бъск ме въведе в работния му кабинет, посланикът не ме погледна. Сър Хю Кнетчбъл-Хюгесен можеше да си представи, че сега щеше да му бъде представен неговият противник, ако има шесто чувство (а той не притежаваше такова) поне по отношение на своя бъдещ слуга, който стоеше в обществено отношение много по-долу от него. Аз бях за него не повече от кърпа за бърсане на праха и четка за дрехи. Страхът ме напусна изведнаж.

– Сър, това е Елиаза – каза мистър Бъск. Сър Хю ме погледна за миг, кимна с глава, повика мистър Бъск при себе си, подаде му един документ. Те си размениха многозначителни погледи. Изглежда, че бяха на едно мнение относно важността на документа.

– До утре сутринта ще го прегледам и оценя – каза мистър Бъск.

Той щеше да вземе документа със себе си. При това той беше поканен тази вечер при съветския търговски аташе. Тази сутрин трябваше да изгледа смокинга му за вечерята.

Мистър Бъск сложи документа в чантата си. Аз не погледнах към него. Той напусна стаята. Знаех вече, че още тази вечер щях да прочета документа. Стоях като замръзнал на скъпия килим, готов да изтърпя огледа от страна на моя бъдещ господар. Стаята беше с висок таван, наредена с вкус – тапети, кожена гарнитура, бюро и зад него един джентълмен, много изискан, който не кашляше, а само се покашлюваше, който не се смееше, а само се усмихваше, който не свиваше юмруци, а само самоуверено допираше върховете на пръстите си. Една тънка осанка, слабо лице, високо бледо чело, подстригани мустаци. Той леко би се засигнал, ако някога узнаеше за моята измяна, но той щеше да се ядоса, ако аз не бях забелязал някоя пращинка на неговото сако. С тих глас той ме попита за моята досегашна работа. Повторих онова, което бях разказал по-рано на мистър Бъск, но и тук не споменах нито една дума, че съм бил прислужник у зетя на Рибентроп. Това беше само една малка проверка. Той се осланяше напълно на препоръките на своя първи секретар.

– Кога бихте могли да започнете? – той имаше тих, приятен глас.

Сигурно понякога пееше тайно романтични песни, когато седеше до рояла.

– Веднага, ваше превъзходителство отговорих аз.

Той кимна с глава и това ме накара да разбера, че моят отговор бе задоволил посланика. Направих поклон, обърнах се и напуснах стаята. Тази вечер трябваше да бъде последната от моята служба в къщата на Бъск.

Мара беше много объркана, тя пламтеше цялата. Беше прогонила всяка мисъл за бившия си годеник като едно досадно насекомо. Тя почесто беше на врата ми, отколкото моите четиринадесет връзки. Тази вечер Мара като че ли имаше безброй ръце. Фантазията ѝ да измисля нежности нямаше граници. Врѳх на нейното престараване беше сготвянето на моето любимо ястие – имам-баялдѳ, което се яде студено, приготвено от сини домати, с домати и лук в зехтин.

Тази вечер за мене тя беше направила и баклава. Бяхме в кухнята на Бъск. Бебето спеше в кошчето. Неговите родители бяха на прием у съветския търговски аташе. Гледах сръчните ръце на Мара, която приготвяше ястията. Лампата в кухнята светеше студено и ясно, това беше най-силната крушка в къщата. Мара мъркаше като котка.

– Ти ще ме посещаваш често, нали?

Аз станах, взех една табла и казах, че веднага ще се върна. Излязох бързо от кухнята, тичах през тъмната къща.

Мистър Бъск имаше своите навици. Аз ги знаех. Това, което търсех, намерих в бюрото му. За мене отдавна не представляваше никаква трудност да го отворя. Взех чантата и извадих от нея документа, който Бъск беше взел със себе си. Чантата оставих обратно в бюрото. Поставих документа върху таблата, отгоре една салфетка. От масичката за пушене взех шише коняк с две чашки и занесох всичко в кухнята.

– Много добре, че донесе нещичко за пиене! – засмя се Мара.

Но тя се разочарова, защото питието не беше уиски. Аз оставих коняка настрана, вдигнах салфетката, поставих таблата на кухненската маса, точно под лампата. Мара престана да се занимава с баклавата. Тя ме гледаше с широко отворени очи. Аз отидох до един от съдовете, които висяха на една лавица над печката, и извадих от него моята „Лайка“. Това беше стар фотоапарат, същият, с който досега бях фотографирал моите деца. Фотографирах документа страница по страница. Трябваше да се кача на един кухненски стол, за да мога да направя снимките отвесно, отгоре. Беше ми много неудобно така, стойката ми при това много смешна. Разбрах, че трябва да измисля нещо друго.

– Аз си знаех – шепнесе Мара.

Не ѝ обръщах никакво внимание, бях се съсредоточил в апарата, за да направя най-ясни снимки. Като че ли между другото ѝ казах:

– Искаш ли Турция да бъде въввлечена във войната? Ти сигурно не искаш това!

Тя не отговори нищо. Ръцете ми работеха съвсем спокойно и сигурно. Това се дължеше единствено на присъствието на Мара. Да се държа студено и безразлично в нейно присъствие ми беше лесно. Тогава страхът не ме гнетеше. Когато свърших, поставих камерата обратно в съда, занесох документите заедно с шишето коняк, което ние не бяхме докоснали, обратно в кабинета и поставих всичко на мястото му. След това се върнах в кухнята. Мара все още втренчено гледаше гърнето, в което бях поставил фотоапарата.

– Там никой никога не би го потърсил – пошепна тя.

– Ти можеш спокойно да говориш високо – казах аз.

Само преди половин час бях скрил апарата в съда в случай, че семейство Бъск се върнеха по-рано в къщи. Мара беше много развълнувана.

Нейната нервност ми даваше сили да бъда спокоен. Аз се усмихвах и тя ме смяташе за авантюриста, който искаше да вижда в мене.

– Не забравяй баклавата – казах спокойно аз.

Като се наведе отново над деликатеса, тя каза много развълнувано:

– Ти си от турската тайна служба.

Аз се усмихвах непрекъснато. Аз бях частна тайна служба, студена мутра, невъзмутим и преди всичко – тайнствен. Наглед спокоен, седях до кухненската маса, но коленете ми трепереха под масата. Нямаше време да прочета документите, които бях фотографирал. По-късно узнах тяхното съдържание.

Това беше меморандум, в който англичаните бяха събрали материал за доставките, които американците бяха дали досега на руснаците.

Беше един безкраен списък. Ако германците притежаваха този списък, той щеше да им покаже какви огромни усилия полагаха съюзниците, за да се подпомагат взаимно. По-нататък в меморандума се казваше, че в края на октомври 1943 година в Москва ще се свика конференция. „Руснаците ще настояват за влизане на Турция във войната срещу германците. Ви-шински вече е заявил, че една такава акция от страна на Турция ще извади петнадесет германски дивизии от Източния фронт...“

Мара ми сервира баклавата. Ние ядохме с апетит. Аз обгърнах момичето в магията на голямото приключение, а край нас спеше бебето на

Бъск, едно малко вързопче британски живот.

– Опасността ме привлича – казах аз. – Понякога изпитвам отвращение да мамя другите, но добре, че поне ти си при мене. Правя всичко това за моята родина!

Аз се разпалвах в мисли и вяра за моето собствено значение и за моята мисия.

– Обичаш ли ме? – попита Мара.

– Да! – отговорих аз и сам вярвах в това. Бях едновременно безсрамен и несигурен.

Бях алчен в стремежа си към целта и се страхувах от пътя, по който трябваше да вървя, за да постигна целта си.

На другата сутрин постъпих на работа при сър Хю Кнетчбъл-Хюгесен.

Резиденцията на посланика се намираше на хълмовете на Джанкая. Една просторна сграда, английско владение в края на анадолската степ. До него се намираше и самото посолство. Бъ-глерът (той се казваше Зеки) трябваше да ми покаже къщата. От него узнах, че сър Хю предпочита да работи повече в частния си кабинет, отколкото в посолството. Вероятно той пазеше там и секретни документи.

Работният кабинет се намираше на първия етаж. Точно под него беше кухнята. Обаче килимът в кабинета щеше да заглушава стъпките ми. Никой не би чул, ако някой се движеше в кабинета на сър Хю в негово отсъствие. Това беше моята първа мисъл. До кухнята в партера се намираха стаите на прислугата, също и малката скромна стаичка, която бе определена за мене. Аз веднага прецених разстоянията между отделните стаи. Коридорите в отделните етажи биха дълги. Две стълби водеха от партера нагоре за втория етаж – при нужда можех да избирам. В предверието на партера бяха окачени две картини – на крал Георг VI и на кралицата. По която и стълба да бързах за моята стаичка, трябваше да мина покрай една от картините. В случай на нужда би могло да се скрие нещо зад тези картини.

На втория етаж се намираха отделните спални на съпружеската двойка и спалнята на тяхната дъщеря, както и отделните бани на господарите. Установих, че от банята на посланика до моята стая се отива за не повече от една минута, а от банята до работния му кабинет, който беше на етаж по-долу – за около три минути, без да се движа бързо. Оттам до моята стая имаше още две минути. Бях сигурен, че негово превъзходителство принадлежеше към хората, които се къпеха с удоволствие. В това ние си приличахме много, колкото и да би го засегнало това.

Тъй като моето задължение беше да му приготвям банята и да му помагам при обличането, щях да имам време да взема ключа от касата, който той най-вероятно носеше в себе си. Това беше моето второ заключение.

Бътлерът предаде спалнята и гардеробите на моите грижи. След това ме остави сам. В гардеробите намерих 25 костюма – официални, празнични, всекидневни и спортни. Имам слабост към хубавите платове. Моите пръсти се плъзгаха по костюмите на посланика с любов. От гардеробите се носеше едва доловимо тръп-чиво ухание от мъжки парфюм. Пръстите ми се плъзнаха в джобовете на костюмите. Намерих само таблетки за урегулиране на храносмилането.

Върху масата за обличане лежеше една започната рисунка. Тя представляваше изгледа към града от прозореца на спалнята надолу по хълма. Наслаждавах се на лекотата на ръката, която бе направила тази рисунка. Сър Хю беше художник-артист. С рисунката в ръка пристъпих към прозореца, отворих го. Вдишах дълбоко приятния въздух. Есента е най-хубавото годишно време в Анкара. Палещата, изсушаваща и парализираща горещина на лятото е забравена. Небето е ведро синьо. Температурата мека, а вечерната хладина освежаваща. Гледах надолу към тополите в подножието на хълма, видях игрището за тенис на посолството. Когато сър Хю щеше да се занимава там със своите спортни игри, аз щях да използвам времето за своите намерения. Това беше моето трето размишление.

Оставих рисунката настрана и затворих прозореца. Отидох при нощното шкафче и отворих чекмеджето. Намерих таблетки за сън и бях доволен. Затворих отново чекмеджето. Когато се обърнах, на вратата стоеше една красива жена. Големи, ясни очи, косата гладко сресана, уста, чиито ъгли изразяваха скептичност.

– Вие ли сте новият камериер?

– Да, миледи, моето име е Елиза – поклоних се аз.

Това беше леди Мери, съпругата на сър Хю. Тя ме изгледа късо и мълчаливо излезе. Усещах, че пред нея трябваше да внимавам повече, отколкото пред посланика. Отново ме обхвана страх.

За да се окуража, взех рисунката и излязох от спалнята. Скрих я зад картината на крал Георг VI в партера. Чак след три дни отново я измъкнах и я поставих на старото ѝ място на масата за обличане. Негово превъзходителство нито беше забелязал липсата на рисунката, нито бе изненадан сега от появяването ѝ. Той само я гледаше замечтано. Той сигурно пишеше и стихове. Имах чувството, че го превъзхождам безкрайно. От сега нататък живеях като в сумрак.

Моята собствена сянка беше винаги зад мене и ме подтикваше. В седем и половина часа трябваше да събудям посланика и да му поднасям чаша портокалов сок. Но моята сянка се навеждаше през рамото ми и се опитваше да открие британските тайни на нощната масичка.

На масичката лежеше една черна касетка, подобна на малко куфарче. Аз трябваше да приготвям банята за посланика. След събудянето си той оставаше винаги още половин час в леглото и четеше вестници или документи, които вземаше от черната касетка. Когато отиваше в банята, казваше ми кой костюм иска да облече. Аз трябваше да го извадя от гардероба, да прегледам копчетата, да го изглежда, ако беше измачкан.

Отидох при нощното шкафче, пипнах черната касетка – тя беше заключена. Докато посланикът слизаше долу на закуска, аз трябваше да занеса касетката в работния му кабинет и да я предам на секретарката му. Посланикът закусваше двадесет минути, обядът му траеше двадесет и пет минути, вечерята – най-много половин час. Човек би мстъл да си сверява часовника според навиците на сър Хю... Редовно след обяда той обичаше да свири на рояла в салона един час и половина. Преди вечеря той се къпеше още веднъж, през което време аз приготвих вечерния му костюм. На семейните вечери посланикът се явяваше винаги в смокинг, а жена му и дъщеря му бяха във вечерни тоалети.

Нагодих се към ритъма на този дом. През време на храненето няха никаква работа. Обслужването при масата беше работа на Мустафа. Само когато посланикът даваше прием аз трябваше да помагам на Мустафа. Наблюдавах Мустафа. Той беше безразличен и предан, един весел човек, без много да се замисля. Той никога не би се усъмнил дори ако аз бих упоил сър Хю и бих го изнесъл пред очите на Мустафа от посолството. Мустафа щеше да мисли, че така би трябвало да бъде и че всичко си има причини.

Съвсем другояче стоеше работата с Маноли Филоти, готвача в къщата. Специалист по „стека“ и вечно придаващ си важност, той стоеше пред своите тигани като диригент пред оркестър, който винаги очакваше да чуе бурното одобрение на възхитената от неговото изкуство къща. Маноли Филоти се смяташе за дясната ръка на леди Мери и извън грижата му за рохко сварените яйца за закуска и фламбираните телешки дробчета той си беше поставил и допълнителното задължение – да хвърля будното си око и върху нас, другите гавози. Неговата стая беше до моята. За мое успокоение установих, че той не ношува в стаята си. Той имаше семейство и притежаваше жилище в града. Сигурно всяка вечер опъваше нервите на своята жена с хвалбите си за кухнята, в която смята,

че е разрешил още веднаж някой важен проблем на британското кралство.

Бътлерът Зеки не беше нищо друго освен важен. Всичко, което лежеше под неговия вирнат нос, не го интересуваше. Той беше твърде много загрижен за стойката на своята глава, за да има време да се занимава с един такъв незначителен гаваз като мене. От тези личности се състоеше прислугата, с която аз имах допир и която би могла да наблюдава моето поведение.

Секретарката на посланика се казваше Луизе. Тя беше мила жена, коректна и внимателна, самата довереност, както желязната каса в нейното бюро. Аз внимателно наблюдавах тази желязна каса и се усмихвах на мис Луизе така, като че ли целият ми интерес беше насочен само към нея. Тя реагираше спокойно и студено и взимаше от ръцете ми черната касетка, която посланикът ми беше дал да занесе долу. Мис Луизе отключи желязната каса и аз вече знаех, че и за ключа от касата имаше определен ред и важеше специално правило: през деня, през работното време, той се пазеше от мис Луизе, а вечер и през нощта ключът се намираше под наблюдението на посланика. Мис Луизе постави черната касетка в желязната каса до една червена касетка, която се намираше вече там. След два дни престой в резиденцията на посолството имах вече представа за предназначението и целта на червената и черната касетка. Те бяха необходими поради особените навици на сър Хю, от които той не отстъпваше. В червената касетка неговите служители му донасяха всички актове, меморандуми, документи, телеграми, които той сам трябваше да чете, да обработва или оценява, т.е. най-важните. Служителите донасяха червената касетка от посолството в частната резиденция, защото посланикът предпочиташе да работи в частния си кабинет. Това, което не можеше да бъде разгледано и уредено веднага, се прибираще от мис Луизе в желязната каса през нощта. Но документите и актовете, с чието съдържание посланикът искаше да се запознае по-добре и по-спокойно, върху които той имаше намерение да помисли по-обстойно поради проблемите, които те засягаха, бяха изваждани от червената касетка и поставяни в черната. Сър Хю можеше тогава да ги вземе със себе си в спалнята.

Дойдох до заключението, че бях открил нещо много странно: в сградата на посолството, която се охраняваше изцяло от строга охрана на британската секретна служба, се пазеха важни, но не особено доверени неща. В действителност важните документи лежаха през деня в червената касетка на масата на посланика в неговата частна къща и през

нощта се прибираха от мис Луизе в желязната каса, която беше обикновен модел. И пред вратата на стаята седеше обикновено един уморен таен агент, треперещ от вечното нощно дежурство, с лошо стояща протеза в устата, която свиреше, когато той заспиваше, дишайки тежко.

Най-секретните документи се намираха в черната касетка на нощното шкафче на сър Хю. Той се занимаваше така интензивно до късно през нощта с тях, че трябваше да намира спокойствие само с помощта на сънотворни таблетки. Разбрах, че съм до извора! Спалнята на посланика беше моето царство.

Моята стая беше тясна, наредбата ѝ съвсем скромна. Едно легло, един шкаф, една маса, един стол. Аз допълних наредбата. Купих си една крушка от сто вата, която завъртях в нощната лампа. Освен това купих четири метални пръчки и един метален пръстен. В пръстена можех да завинтвам моята камера и пръстенът можеше да се закрепи върху пръчките. По този начин имах един статив, под който да поставя всичко, което исках да фотографирам. Наглед пръчките и пръстенът имаха съвсем обикновено приложение, неподходящо за един истински статив. Две от пръчките служеха за закачалки на връзките ми в гардероба, а другите две забождах в две направени от мене дупки в стената до умивалника и те стърчаха като закачалки, на които аз окачвах кърпите за ръце, изтривалката и понякога чорапи за сушене. Металният пръстен във всекидневното си служеше за допълнително украшение на моя пепелник. Точно маркираните вдлъбнатини, които служеха за закрепване и завинтване на камерата, съвпадаха на онези места, в които се оставяха горящите цигари в пепелника. Накрая купих едно голямо парче восък.

Мара беше моето успокоение. При нея изплаквах душата си. Тя беше така хубава, нелюбопитна и вечно жадна за нежности.

– Защо не мога да бъда доволен! – сопвах се аз, като че ли тя беше виновна. – Платен съм добре, това е едно от най-добрите ми места досега. Защо не мога да се откажа от другите неща, защо си навирам носа, където не ми е работа?

Бях непостоянен – потиснатост и повишено настроение бързо се сменяха при мене. Мара стискаше ръката ми. Защото тя ме смяташе за турски патриот, в което аз самият почти вярвах, и си беше поставила за цел да ме окуражава. Нейният така прекрасен дрезгав глас шепнеше на ухото ми:

– Ти трябва да продължаваш! Така се страхувам за тебе! Но ти сега не можеш да се откажеш!

Тя нямаше понятие за какво говори, но продължаваше да говори и

аз усещах нейните устни като милувка.

– Ти ще успееш! Ти си прекрасен!

Настроението ми веднага се промени. Усмихнах се с една суетна усмивка и започнах да разказвам за посланика, комуто бях задължен да бъда верен.

– Ти трябва да го видиш сутрин, когато става от леглото! Сбръчкан като панталон, изваден от торба, но той много бързо се оправя. Налива се с портокаловия сок, който аз му приготвям и поднасям в леглото, и неговите клетки отново се съживяват. След това се къпе и излиза от банята прекрасен, освежен за един нов одухотворен ден.

– Как говориш! – викаше Мара учудена. Бях въодушевен. Извадих три парчета восък от джоба на палтото си и ѝ ги показах.

– Какво е това? – попита тя.

Моят комплекс за малоценност се развихри в хвалби.

– Отпечатъците от ключа. Обясних ѝ как беше станало всичко. Негово превъзходителство беше в банята, плискаше се с наслада. Аз приготвих сивия му костюм в спалнята. На нощното шкафче видях една връзка с три ключа: от касата, от червената и от черната касетка. Направих отпечатъците. Остана малко восък на единия от ключовете. Отидох към гардероба, взех една от кърпичките за украшение от един костюм на сър Хю, изчистих с нея ключа и оставих отново връзката ключове на нощната масичка. В този момент той влезе в стаята, загърнат в хавлията си. Влезе така внезапно, че аз нямах време даже да се изплаша. Вдигнах кърпичката високо и оглеждайки я, казах, като се обърнах към негово превъзходителство:

– Трябва да се даде за пране, ваше превъзходителство...

Кърпичката беше снежно бяла. Той кимна с глава, но не беше ме чул. Огледа се и откри с облекчение ключовете, взе ги мълчаливо, пусна ги в джоба на хавлията и излезе. Веднага след това го чух да прави гаргара. Изтрих челото си с кърпичката. Обаче пред Мара пак се хвалех.

– Той прави гаргара колоратурно, ти трябва да го чуеш...

Наблюдавах отпечатъците с насмешка. Представях си колко изплашен е бил сър Хю, когато изведнаж в банята му е дошло на ум, че ключовете към неговите тайни лежат така свободно на нощното шкафче. Сигурно е изхвъркнал моментално от ваната! Бях се засмял до ушите и казах на Мара:

– Сър Хю е много чувствителен. Ако не бе загубил време да си наметне хавлията, щеше да се яви на вратата, когато аз държах ключовете още в ръцете си.

Седях с Мара на една пейка в малкия парк на Каваклидере. Тя се притискаше до мене и шепнесе:

– Знаеш ли какво бих искала да имам?

– Не знам – отговорих й отегчен. Тя въздъхна.

– Бих искала да имам едно малко жилище, в което да сме сами, да сме щастливи и там да бъда само за тебе.

– Ако всичко се уреди, скоро ще имаме едно такова жилище – прошепнах аз. Страстта, с която тя се хвърли след това към мене, ме изтръгна от моите мисли. Станах и съвсем делово я запитах.

– Кога отива мистър Бъск пак на прием?

– В други ден.

На определената дата посетих Мара. В бюрото на Бъск намерих един списък с имена, фотографирах го в кухнята. През нощта останах в стаята на Мара. Ние бяхме много щастливи, въпреки че трябваше да бъдем съвсем тихи. В джоба на палтото ми, което висеше закачено на кревата, беше камерата. Бях фотографирал имената на всички британски тайни агенти в Турция.

Измъкнах се от къщата в утринния здрач. Беше сутринта на 26 октомври 1943 година. Той стана решаващият ден. Реших още тази вечер да направя предложението си на германското посолство. Сега и аз желаях малкото жилище, за което Мара бе говорила.

Имах филм с общо петдесет и две снимки. Размислях каква цена да искам за тях. Този ден бяха много невнимателен слуга за сър Хю. Мисълта за парите ме замайваше и объркваше. Трябваше да внимавам и да се съсредоточа. Мислех – ще искам двадесет хиляди лири стерлинги. Тази сума ме зашемети. Нито за миг не помислих даже, че германците биха могли да отхвърлят моето предложение.

Трябваше да се представя съвсем сигурен и спокоен. При това аз трябва да забравя, че до преди половин година съм бил гаваз у съветника при посолството Йенке. Решаващото е да се представя съвсем сигурен, достоверен. Те трябва да бъдат уверени, че съм бил шпионин и никога нищо друго освен това. Те трябва да разберат, че всичко това отдавна вече съм го подготвял. Нетърпеливо очаквах края на моите задължения при сър Хю. Двадесет и шести октомври ми се видя най-дългия ден в моя живот. Беше 18 часът, когато напуснах британското посолство. Филмите бяха у мене. Портриерът-гаваз на германското посолство се казваше Петър. Той беше югославянин и ме позна веднага.

– Отново ли искаш да започнеш работа при нас?

– Може би – отговорих аз.

Едва прикривах възбуждението си. Беше 19 часът. Един цял час бях се опитвал напразно да се успокоя.

– Искам да говоря с г-жа Йенке – казах аз. Германското посолство се намира на бул. „Ататюрк“. Това е един свят за себе си. Вън, пред портите от ковано желязо, пътеки без настилка, шум, викове, свирки на коли, непрекъснато минават разбити коли, магаретари, босоноги селяни, дошли на посещение в града, просяци... Зад портите изведнаж ред, спокойствие, безукорна чистота, дървета, зелена ливада, цветни лехи. Британското и германското посолство бяха най-красивите сгради с паркове в града. Изведнаж трябваше да се усмихна при мисълта, която внезапно ме обхвана. Аз, Елиаза Базна, гавазът, щях да действам скоро в двете най-прекрасни господарски владения в Анкара. И тъкмо тази комична мисъл успокои моите свръхнапрегнати нерви.

Петър беше вече телефонира, той ме погледна.

– Можеш да отидеш.

Знаех пътя. Прие ме един гаваз, когото не познавах – може би моят заместник при г-н Йенке. Къщата на Йенке се намираще до една от сградите на посолството. Беше построена в ориенталски стил. Въведоха ме в салона и ме оставиха сам. Седнах на дивана, на който преди месеци се бях фотографирал със самоснимач-ката. Намерих всичко така, както беше по времето, когато бършех прах. Но госпожа Йенке, сестрата на Рибентроп, бе дообзавела стаята. Дълбоки меки кресла, тежки завеси, килими, в които човек можеше да потъне. Аз станах и дръпнах пердетата, запалих двете стоящи лампи и седнах в едно от креслата. Лицето ми беше в сянка. Трябваше все още да чакам. Ръцете ми бяха в джобовете, пръстите здраво стискаха филмите.

Инге Йенке беше към четиридесетте, нервна, честолюбива жена. Тъй като бях работил при нея, знаех, че вземаше лекарства от корените на българската беладона. Не винаги ми беше леко да се разбере с нея. Сега зная, че тя по-късно е починала от паркинсонова болест. Може би тя, сестрата на Рибентроп, още тогава беше болна и нещастна. И даже да е било така, тя не остави, не позволи никому да забележи това, нито на мене, гаваза. Тя беше горда жена. Когато влезе в салона, аз станах.

– Добър вечер – прошепнах аз. Тя ме погледна спокойно.

– Защо сте спуснали пердетата, Елиаза? Погледнах я в лицето и казах.

– Надявам се скоро да получа от вас много пари...

Лицето ѝ не трепна. Ако моето държане ѝ се е видяло странно, тя не показа никакво вълнение.

– Мисля, че нямам много време за вас – каза тя.

– Не е ли по-добре да седнем? – запитах аз тихо.

В погледа ѝ личеше напрегнато внимание.

– Ние няма да седнем, Елиаза. По-добре ще бъде, ако веднага си тръгнете.

Престорих се, че не забелязвам нейното студено държане.

– Идвам от британското посолство. Исках да ви съобщя, че сега съм камериер на сър Хю. При дадените обстоятелства съм рискувал може би живота си, мадам, само за да ви видя.

Тя наведе глава напред, като че ли по този начин искаше да схване по-бързо смисъла на моите думи. Известно време беше тихо. Дланите ми се овлажниха. Най-после тя отговори бавно.

– Вярвам, че моят съпруг ще пожелае да ви види.

Останах в сянката на лампата. Бях много изтощен, за да мога да се радвам.

На времето бях чел писмата, които Алберт Йенке беше получавал от своя шурей Рибентроп. Бях сигурен, че за това ме уволниха тогава, въпреки че избягнаха да ми кажат истинската причина за моето уволнение. И ето сега трябваше отново да срещна Йенке. Но аз не притежавах чувство за неудобство.

Най-после съпружеската двойка се яви. Изглежда, те искаха по-късно да бъдат двамата свидетели на това, което щеше да бъде казано.

– Добър вечер, Елиаза – каза Йенке.

Не можах да разбера дали той беше в напрежение за това, което щях да му донеса. Но той в края на краищата беше делови човек. Той можеше да чака, докато партньорът му направи своите предложения. Йенке беше почти пет-десетгодишен, но не дипломат от кариерата. Баща му беше германец, майка му швейцарка. Баща му беше известен в нашата страна. Тук той беше построил един язовир. Алберт Йенке беше участвувал също в строителни предприятия и беше живял дълги години в Истанбул. Турция му беше втора родина. Роднинската връзка с Рибентроп му беше донесла предложението да премине на дипломатическа работа. Той беше приел това предложение тогава много неохотно.

На този човек, комуто аз бях служил като гаваз, трябваше да направя предложение, което щеше да звучи така чудовищно невероятно от устата на бившия му слуга и същевременно така голямо, че той непременно би трябвало да го провери. Но аз все още не бях сигурен. Не знаех как да започна разговора, от чийто изход зависеше всичко. Не само за мене и за него, а също и за страните, чиито граждани бяхме ние – за

Турция и за Германия, – а може би за целия свят. В главата ми всичко се въртеше. Много неща лежаха на езика ми, но ми липсваше способността, шлифовката да формулирам това, което исках да кажа. За да прикрия своята неувереност, изведнаж започнах да говоря направо. Внезапно всичко се изливаше от устата ми като по масло.

– Турция и Германия винаги са работили и живели в приятелски отношения. Никога досега двете страни не са вдигали оръжие една срещу друга. Ние турците винаги сме обичали германците и това не се е променило...

Неговото лице остана затворено. Това, което казах, беше действително вярно, но от моята уста звучеше грозно и празно. Аз сам усещах, че в моите думи имаше много фалшиви тонове. Естествено Йенке не направи нито крачка, за да сподели „идеализма“ ми, но неговите подигравателни погледи ме вбесиха.

– В момента германците не са така добре, че да не приемат помощ откъдето и да дойде тя! – казах аз съвсем твърдо. – Аз съм в състояние да фотографирам в британското посолство с една „Лайка“, без телеобектив. Обикновена оптика, 1:2 или 1:1,5 – ако искате да съм точен и прецизен. Предлагам ви филмите. Върху всеки документ, който досега съм фотографирал, стои забележка „секретно“ или „строго секретно“...

Той ме прекъсна. Гласът му издаваше недоверие.

– У вас ли са филмите?

Пръстите ми си играеха с филмовите ролки в джоба. Но аз отговорих:

– Разбира се, не. В момента ви предлагам два филма. За тях искам двадесет хиляди лири стерлинги. Ако сте съгласни с предложението ми, всеки следващ филм ще струва петнадесет хиляди лири стерлинги.

Той потрепера, като чу цифрите. Бях успял да го извадя от неговата резервираност.

– Вие сте луд!

И сега, със същата подигравателна усмивка, която той имаше на устата си преди това за мене, му казах:

– Естествено, вие можете да отхвърлите! Две сгради по-нататък е съветското посолство. И то ще е съгласно да заплати, ако би могло да се информира за намеренията на своите съюзници.

Той размени поглед с жена си, която мълчаливо бе слушала, и каза:

– Ние не можем да ви гарантираме за такива суми, докато не знаем дали вашите филми действително имат някаква стойност. Освен това нямаме толкова пари тук.

– Тогава набавете парите от Берлин. Аз ще се обадя на 30 октомври. Вие тогава бихте могли да ми кажете дали Берлин приема.

Жена му се намеси за пръв път. Тя произнесе само едно име – „Мойзиш“.

Йенке я погледна, размисляйки. След това кимна с глава.

– Повикай го по телефона, моля. Нека той се занимава с това.

Той стана и се обърна към мене.

– Вече е късно – каза той бавно. – Ще ви свържа със съответния човек. Нека той да решава.

Погледнах часовника си. От три часа бях вече в посолството.

– Съжалявам, че ви отнемам повече време, отколкото се полага. Аз трябваше дълго да чакам тук.

Г-жа Йенке беше при телефона. Тя избра един номер, трябваше да почака малко, преди да бъде вдигната слушалката на другия край.

Не разбрах точно какво казваше тя, обаче все пак схванах, че тя мли лицето, назовано Мойзиш, да дойде бързо тук. Тя остави слушалката и каза на немски на мъжа си:

– Той си беше вече легнал.

– Толкова рано? Сега е едва десет и половина часът – казах аз.

– Вие разбирате немски? – двамата се спогледаха.

– Много малко.

През цялото време ние бяхме говорили на френски език.

– Аз също отивам да спя – каза Йенке. Той не се ръкува с мене. Когато беше вече на вратата, аз го запитах високо:

– Ще знае ли г-н Мойзиш, че някога съм бил ваш слуга?

– Аз не мога да ви забраня да му кажете това – отговори студено Йенке. – Аз почти бях забравил това! Сър Хю сигурно ще си спомня някога с неудоволствие за вашите услуги.

Той излезе навън. Жена му го последва.

Аз отново трябваше да чакам. Германците нямаха доверие в мене. Единственото, което бих могъл да протиповопоставя на това недоверие, беше търпението. Позволих си да опитам цигарите, които бяха на масичката за пушене. Английските, на които бях свикнал в британското посолство, бяха по-добри.

ГЕШЕФТИ С ГЕРМАНСКИЯ „ТЪРГОВСКИ АТАШЕ“

Мойзиш беше среден на ръст, пъргав, с тъмни внимателни очи. Той беше австриец и в персоналния списък на посолството се водеше като търговски аташе. В действителност той беше SS-оберштурмбанфиюрер, сътрудник на службата за безопасност на райха, отдел VI. Негов шеф не беше посланикът фон Папен, а д-р Ернст Калтенбрунер в Берлин. Но всичко това аз научих много по-късно. В момента можех само да предполагам, че той принадлежи към германското разузнаване. По-късно можах и да прочета какво описание беше дал Мойзиш за мене.

„... Това беше лице на един около петдесетгодишен мъж. Под силно изпъкналото чело... лежах дълбоко две тъмни очи... Брадата беше силно изразена, здрава, почти грубо очертана, което даваше основание да се мисли за енергична личност. Носът, малък и леко грубоват, с издугати ноздри. Всичко на всичко, едно малко симпатично лице, гладко и въпреки това страстно. По-късно ми хрумна, че това би могло да бъде лице на клоун в цивилно облекло, лице на човек, който знае да се преструва, който може да посрещне болката с усмивка...“

Така ме бе видял Мойзиш. Аз чувствавах неговите подценяващи погледи, усещах неговото нямо учудване, че Йенке ме бе оставил сам в салона.

– Информиран ли сте? – запитах аз.

Той поклати глава. Очаквах търпеливо. Тук аз бях предаван от ръка на ръка като някакъв формуляр. Това беше допълнително изпитание за нервите. Той не ми повярва, когато повторих моята история. Виждаше се по лицето му. Смяташе за невъзможно да бъда камериер на британския посланик. Моето искане за двадесет хиляди лири стерлинги той отрязва с една усмивка.

– Как се казвате? – запита той.

– Това ви е безразлично. Питайте г-н Йенке.

– Трябва да видя първо филмите, преди да поискам да ми изпратят парите от Берлин.

– Ще се обадя на 30 октомври в бюрото ви, в 15 часа. Ще се обадя с име „Пиер“...

– Значи вие се казвате Пиер?

– Вашият портиер се казва Петър. Затова из-веднаж ми дойде на ум Пиер. Само едно хрумване и нищо повече. Ако получите парите,

обадете ми по телефона, че можем да се срещнем.

– Къде?

– Зад посолството в къщичката на градинарите.

– Вие тук познавате всичко много добре.

– Естествено. Ще бъда там в 22 часа. Може да ме вземете оттам.

Ще ми покажете парите, а аз ще ви дам филмите. Веднага може да ги промиете – предполагам, че имате такава възможност в посолството?

– Да.

– Докато разгледате филмите, аз ще чакам. Парите можете да ми дадете чак когато прегледате филмите и прецените, че те си заслужават цената. Това е „честна игра“. Или?...

Моята увереност го убеди. Изведнаж започна да смята невъзможното за възможно.

– Още едно желание – казах аз спокойно, – имам нужда от един нов апарат „Лайка“. Освен това имам нужда от филми, които вие трябва да ми доставяте. Винаги когато ще ви предавам снимки ще получавам от вас нов филмов материал. Не бих искал да бъда хванат при купуване на филми.

Сега той слушаше много внимателно.

– Берлин никога няма да се съгласи на такава голяма сума...

– Това е ваша работа – казах аз. – Моля, бъдете така добър да загасите всички лампи във в коридора и антрето. Искам вече да си вървя.

Изглежда, той искаше да ми постави още въпроси, но аз станах. Бях на края на силите и нервите си. Цялата тази история ми се видя изведнаж невероятна и смешна. Усещах как ме обхваща истерия.

Мойзиш се поддаде на моята увереност. Загаси светлините в коридора. Дясната ми ръка здраво стисна филмите в джоба. Ако беше ми задали още един въпрос, щях да ги хвърля пред краката му вероятно с някакъв див смях и безкрайно облекчение, дори да ги бе взел и без да плати.

Бях благодарен на тъмнината на нощта, която ме погълна.

На другата сутрин от германското посолство бе изпратена шифрована телеграма:

До министъра на външните работи на райха – лично. Секретно за райха.

Изпращам предложение от служител в английското посолство – камериер при английския посланик в Анкара – да доставя на тукашното посолство оригинални документи със секретно съдържание във фотокопия. За първото предаване на 30 октомври той

иска 20 000 лири стерлинги в банкноти, за всеки следващ филм – 15 000 лири стерлинги. Очаквам нареждане да приемем ли предложението. В случай на съгласие исканата сума трябва да бъде изпратена тук до 30 октомври чрез специален куриер. Така нареченият камериер е бил преди години на същата работа при съветника на посолството Йенке, иначе е неизвестен.

Фон Папен.

За тази телеграма аз узнах десет години по-късно.

Също и отговора, който бе ми повишил настроението, прочетох тогава, когато всичко бе отдавна минало.

До посланника фон Папен – лично. Секретно за райха.

Приемете предложението на английския камериер, като бъдете много предпазливи. Специален куриер пристига в Анкара на 30 преди обед. Очаквам веднага съобщение след предаване на документите.

Рибентроп.

По времето, когато ставаше тази размяна на телеграми, аз седях в Анкара Палас и пиех, без да мога да се напия. Това бяха за мене дни на страшно напрежение. Не трябваше да загубвам ума си. Решаващата стъпка бе направена, връщане назад нямаше. Но чакането до 30 октомври ме съсипваше. Точно по това време трябваше да бъда много по-внимателен като камериер, отколкото друг път. На 29 октомври Турция празнува своя национален празник. В навечерието на празника в турското министерство на външните работи се дава прием за дипломатите, на обед целият дипломатически корпус се представя на президента Инюню, следебед на хиподрума става големият военен парад. Едно от моите задължения беше да приготвя предписания за съответния прием костюм за сър Хю Кнетчбъл-Хюгесен в безупречно състояние, грижливо изгладен и изчеткан, да бъде готов на минутата.

Когато приготвих официалната гала-униформа за държавния прием при президента Инюню, сър Хю влезе в спалнята, погледна ме усмихнат как отстранявах последната едва видима прашичка от самото и каза:

– По този случай, Елиза, бих искал да ви кажа колко съм доволен от вас. Вие сте превъзходен слуга.

Това той каза с неговия мек, приятен глас.

– Сърдечно благодаря, ваше превъзходителство – гледах втрещено

гала-униформата. Не намерих сили в себе си да го погледна.

Той беше в отлично настроение. Всъщност разговорът, който водеше, беше повече разговор със себе си, но той за първи път се обръщаше така интимно към мене.

– Една такава война е нещо странно, когато я преживяваш на неутрална земя – каза той.

Аз слушах мълчаливо и му подавах една след друга дрехите, които трябваше да облече. Той се оглеждаше критично в огледалото.

– Вашето правителство трябва да внимава много представителите на неприятелските страни да наблюдават военния парад разделени доста един от друг...

– Доволен съм, че моята родина е неутрална, сър, ако смея да кажа това – пошепнах аз.

Той ме погледна, обаче не реагира на моята забележка. В края на краищата аз знаех, че по поръчение на своето правителство той правеше всичко възможно, за да въвлече Турция във войната. Той леко се усмихна.

– След това при държавния прием посланиците ще бъдат представени на президента по азбучен ред. Знаете ли какво означава това?

Можех да си представя какво означава това, бях достатъчно време вече гаваз.

– По реда на френската азбука. Първо Allemagne (Германия), после Angleterre (Англия)...

Той кимна с глава.

– Аз ще срещна посланика на неприятеля. Когато г-н фон Папен ще излиза от вратата на залата за аудиенция, аз ще чакам пред нея. Ние ще се поздравим с едно едва забележимо кимване на главите, без да се погледнем. Такъв е обичаят. Нашите народи се избиват, а ние се поздравяваме...

– Всичко това е много тъжно, екселенц – казах аз.

Внезапно той се засмя сухо, като че ли някаква мисъл го развесели.

– Когато преди години бях в Пекин, синът на Папен беше често гост на моето семейство. Ние се разбирахме добре.

Той отново се засмя.

– Е, как, не бихте ли искали да направите един малък скок до германското посолство и да занесете нещо от нас на фон Папен, нещо, което би му доставило радост?

За миг сърцето ми спря. Бях ли попаднал в някаква клопка? Беше ли сър Хю само външно така особено приятелски настроен към мене?

Преследваше ли определена цел?

Стана ми горещо при мисълта, че може би съм бил забелязан, когато съм отивал в германското посолство. В този момент моето лице трябваше да ме е издавало. Не можех да се владея. Но сър Хю високо се изсмя.

– Не стойте като вдървен! Изведнаж ми дойде на ум, че колегата фон Папен има тъкмо днес, на националния празник, рожден ден. Той навършва 64 години, ако не се лъжа. В мирно време бих бил при него, за да поднеса поздравленията си – на закуска с шампанско. Този път той трябва да празнува рождения си ден без британски подарък, времената са други...

Още веднаж прегледах как му стои гала-униформата. Усмивката ми беше измъчена. Шегата на сър Хю беше подкосила краката ми, но настроението ми изведнаж се промени. Като че ли шегата ми бе доказала, че никога не можеше да има съмнение по отношение на мене. За пръв път, откакто бях ходил в германското посолство, почувствувах отново сили в себе си да постигна целта. Изпитвах сърдечни симпатии към сър Хю. Той изглеждаше много елегантен, когато напусна посолството. Бързо се върнах в работния му кабинет. Бях завил камерата в кърпата за прах.

На другия ден имах свободен следобед, защото бях работил на националния празник. Срегнах се с Мара. Разхождахме се по бул. „Ата-тюрк“, разглеждахме витрините. Часът беше три без четвърт. Мара не знаеше, че след четвърт час аз трябваше да водя решаващия телефонен разговор.

– Вчера фотографирах за пръв път в посолството – казах аз. Трябваше да й го кажа, трябваше да се освободя от бремето, което ми тежеше. В този четвърт час имах нужда от възхищението на Мара.

– В посолството... – повтаряше тя, без да разбира, като че ли моите думи бяха неразбираеми.

– В работния кабинет на сър Хю. На бюрото му стоеше червената касетка, аз я отворих и фотографирах две телеграми – звукът на моя собствен глас ме успокои. – Дадох да ми направят копие от ключа за касетките.

Един шлосер, който преди много години бе работил при мене, когато бях още шофьор при истанбулското градско управление, ми бе напавил тази услуга. Мара се страхуваше за мене.

– Ако посланикът беше влязъл в стаята? Усмихнах се снизходително.

– Той беше на приема при президента Инюню. Сложих телеграмите

на дъската на прозореца и там ги фотографирах.

Погледнах часовника си. Беше три без пет. Спрях до една телефонна кабина. Бях много развълнуван, за да обърна внимание на мъжа, който идваше срещу нас. Чак когато той ни по здрави, аз го погледнах. Беше Маноли Филоти, главният готвач на британското посолство. Той беше много любопитен, за да не пожелае да се запознае с Мара.

– Прекрасен ден. Как сте? Моля, не искаш ли да ме представиш?

Той си придаваше важност, надуваше се като пуяк и ни обсипваше с приказки, за да направи впечатление на Мара. Започна да говори за любимите ястия на посланика и за това, колко майсторски той, Маноли Филоти, ги приготвяваше. Мара и той се разгорещиха при разговора за готварски рецепти. Мислено пращах и двамата по дяволите. Беше три часът.

– Трябва набързо да телефонирам – ухилих се с мъка. – Обясни на Мара как правиш баклава.

– Разхожда се с вас, а същевременно се обажда на друго момиче – обърна се Маноли към Мара с една глуповата усмивка.

Влязох в телефонната кабина. Пот обля челото ми. Набрах номера на германското посолство и поисках Мойзиш. Когато той се обади, казах паролата: „Тук е Пиер...“

Той се държеше така, като че ли бяхме стари приятели. Каза, че много ще се радва, ако тази вечер се видим.

– Аз също се радвам – отговорих аз. След това окачих слушалката. Отворих вратата и поех дълбоко пресния въздух. Германците бяха приели! Чувствавах, че това беше голямото приключение на моя живот. Бях като в треска.

Презрително погледнах Маноли, този суетен майстор на кухнята. Той даже не би могъл да си представи двадесет хиляди лири стерлинги, докато аз тази вечер щях да ги притежавам. Хванах Мара за ръка.

– Трябва да вървим.

Маноли се хилеше и ме смяташе вероятно за ревнив. Все едно ми беше какво мисли той.

В момента, в който телефонирах на Мойзиш, в Москва бе приключила конференцията на министрите на външните работи на съюзниците, която бе продължила от 18 до 30 октомври. Една информационна телеграма се получи в британското посолство. В нея се съобщаваше на сър Хю, че Молотов смятал три неща за най-важни, за да се съкрати войната: но възможност най-скоро нахлуване във Франция; усилен натиск върху Турция, за да влезе още преди края на тази година във войната;

натиск върху Швеция, за да се открият там военни бази на съюзниците. Напомняше се на сър Хю да обработва по-енергично турското правителство. Освен това му съобщаваха, че Антони Идън на връщане от Москва ще спре в Кайро. Той ще иска да срещне там турския министър на външните работи Нуман Меменджиоглу. Срещата бе предложено да се състои на 4 ноември.

Не знаех нищо за приключването на Московската конференция, не знаех, че това бяха информацията, които лежаха вечерта на 30 октомври в червената касетка на сър Хю. Знаех само, че бях обхванат от опиянението да не се прекъснат щастливите нишки, които бях заперел.

Приготвих смокингa на сър Хю, който той искаше да облече за вечерята. Когато го обличаше, аз го гледах с насмешлив поглед. Но сър Хю беше в добро настроение.

– Сигурно сте прекарвали приятно следобед? Имате толкова добро настроение.

– Да, ваше превъзходителство – отговорих аз, което отговаряше на истината. Докато той се хранеше, отидох в кабинета му. Взех документите, затворих касетката и бързо отидох в моето килерче. Бързо сглобих металческите пръчки и пръстена на пепелника в статив, включих нощната лампа с крушката от 100 вата и започнах да снимам. За по-малко от 15 минути бях отново пред работния кабинет с документите под самото. Тогавя видях, че стаята към работния кабинет беше само притворена. Това ми подействува като шок. Чух гласа на сър Хю. Говореше по телефона.

Една мисъл ми навя панически страх. Ако сега погледне в касетата, той би я намерил празна! Стоях като замаян. След това бавно тръгнах по коридора. Зад себе си чух затварянето на вратата. Бързи крачки ме задминаха. Сър Хю се връщаше на семейната маса, без да ми обръща внимание. Лицето му показваше, че беше ядосан. Знаех, че не обича да го мушават по телефона, когато се храни.

Продължих бавно по коридора, докато той изчезна. След това върнах документите на мястото им. Когато два часа по-късно напуснах посолството, за да се срещна с Мойзиш, не взех със себе си снимките, който бях направил. Бях суеверен, те насмалко не ми донесоха нещастие. Не исках с този филм за втори път да рискувам.

ПРОЛУКА В ОГРАДАТА

Задната част на градината на германското посолство бе заградена с бодлив тел. Познавах пътя, много лесно намерих пролуката в оградата и се промуших през нея. Ниската къщичка в градината беше скрита за погледите от люлякови храсти. Бях се съобразил точно с мястото на срещата. Огледах наоколо, всичко беше тихо. Бях сам. Беше студена, ясна звездна нощ. Чаках в сянката на къщичката.

Две минути преди уговореното време дойде Мойзиш. Бях се приготвил да бягам, ако беше дошъл с придружители. Вярвах му толкова малко, колкото и той на мене. Може би той не носеше парите със себе си? Бях изпълнен със съмнения. Какво бих могъл да направя, ако германците ме нападнат и ми вземат филмите? Те биха могли да ме изнудват да работя и по-нататък за тях – и то напразно. В този гешефт няма място за върност и доверие.

– Пиер! – тихо повика той.

Аз чаках. Зад него по пътеката не се движеше никой. Разхождаше се нервно напред-назад. Излязох пред него и казах.

– Ще отидем ли в бюрото ви?

Той се изплаши, когато се появих така внезапно пред него. До сградата, в която се намираще тайната служба, имаше около 120 метра.

Ние тръгнахме мълчаливо един до друг към нея. Когато стигнахме до къщата и влязохме в коридора, видях, че никъде не беше запалена лампа.

– Прозорецът на вашата стая гледа към бул. „Ататюрк“ – напомних му аз. – Спуснали ли сте пердетата?

– Добре сте запознат с всичко – промърмори той.

– Това ми се налага.

Още от времето на моята работа при Йенке аз знаех къде се намираще бюрото на тайната служба – макар че тогава Мойзиш не беше там. Той запали лампата в своята стая и заключи вратата. Бяхме сами. Не ми беше поставил клопка.

– Покажете ми филмите!

Стояхме един срещу друг, изпълнени с недоверие.

– Покажете ми парите – отговорих аз. Неговото колебание беше едва забележимо.

След това той отиде до железния шкаф в ъгъла на стаята, отвори

стоманените врати. Беше обърнал гърба си към мене. Обърна се внезапно и втренчи погледа си в мене. Видях трепкането в неговите очи. Вероятно се страхуваше. Тази мисъл ме забавляваше. Трябваше да се усмихна. Неговият страх беше отстранил моя. Погледнах го и казах спокойно:

– Аз нямам никакво оръжие в себе си. Нямам намерение да ви ограбвам.

Той не отговори нищо, взе от шкафа един пакет, който беше завит с вестник „Република“. Протегнах ръката си, държейки филмите. Докато разопаковаше вестника, той не откъсваше погледа си от ръката ми. Видях пачките пари. Той отиде към бюрото и ми наброи сумата. Бяха точно двадесет хиляди лири стерлинги.

Цялата алчност да притежавам пари изчезна от мене. Сега, когато лежах пред мене, тази сума ми се видя напълно естествена. Ако все още исках нещо, то това не бяха тези пари, които смятах за моя собственост, а нещо много по-голямо, много повече! С бързо движение на ръката си той събра парите и ги върна обратно в шкафа. След това го заключи.

– Първо трябва да промия филмите – каза той твърдо. – Аз не купувам котка в торба!

Трябваше да приема предявеното искане, нямах друг избор. Предах му филмите и той бързо напусна стаята.

Вече не си спомням какво ставаше с мене в следващия четвърт час. Отново ли ме обхвана страхът, че ще бъда изигран? Щяха ли немците да задържат парите и филмите, а мене да ме изгонят? Може би съм седял като замаян на един от столовете в бюрото и съм чакал с тъпо търпение това, което трябваше да се случи. Стори ми се безкрайно дълго, докато Мойзиш отново се върна. Той внезапно застана на вратата. Лицето му беше безизразно. Дватама се наблюдавахме втренчено и се преценявахме един друг. Накрая чертите на лицето му се отпуснаха.

– Едно уиски? – запита той.

– Първо парите – отговорих аз.

Той не се забави и ми подаде веднага пакета с парите, които означаваха за мене цяло състояние, След това ми подаде една бележка.

– Подпишете квитанцията!

Помислих, че не съм чул добре, трябваше да се засмея. Смехът ме освободи окончателно от моята нервност.

– Не съм чак толкова глупав! – казах аз.

Той втренчи поглед в бележката, след това се усмихна.

– Ние сме бюрократични... – и разкъса бележката.

Уискито беше великолепно. Вдигнахме чаши и се чукнахме. Изпих чашката на един дъх. Имах страшно желание да напусна къщата. Напомних му другите мои изисквания.

- Дайте ми „Лайката“ и филмите! Той извади нещата от бюрото си.
- Още нещо? – запита той хладно. Кимнах с глава.
- Когато отново се видим, бих искал да имам един пистолет.
- За какво?
- Аз искам един пистолет. Това е едно условие!
- Оръжието ще получите.
- Тогава до утре – казах аз и се обърнах да вървя.
- До утре? – запита той бързо.
- Ще ви донеса още филми. Аз ги имам вече.
- Но аз нямам пари, за да ви платя следващите доставки – неспокойно отговори той.
- Ще платите друг път. От сега нататък вие имате при мене кредит – вдигнах рамене.

Напуснах посолството по същия път, през дупката в оградата. Бях богат.

Мара не питаше откъде получавам парите. Купувах ѝ дрехи от ABC на бул. „Ататюрк“, най-елегантния магазин на града.

– Ако ни видят тук, ще се питат как можем да си позволим това нещо.

Махнах с ръка.

– Те са много глупави, за да ни видят! Изпълнявах всичките желания на Мара за скъпи парфюми, скъпо бельо и – уиски. Понякога се отвращавах, като гледах с какви количества уиски си наливаше тя, но в същото време ме опияняваше безграничната ѝ невъздържаност. Никога не можех да се наситя на нейния пресипнал, опияняващ глас и заразяващ смях. Наехме една къща на хълмовете на Каваклидере.

- Ти не си при турската тайна служба – казваше тя.
- Никога не съм твърдял това нещо. Ти сама си измисли това.
- Не искам да знам откъде имаш тези пари.
- А аз не бих ти ѝ казал.

Това не беше някаква великолепна къща, но цялата беше постлана с меки килими, хладилникът беше пълен и радиото свиреше безспирно танцова музика. Това беше нашият оазис. Никой гаваз в Анкара не претенждаваше собствена къща.

Веднаж заварих Мара, когато претършуваше всички шкафове.

– Парите не са тук! – казах ѝ аз подигравателно.

Тя не се разтревожи от това, че беше хваната. Не се срамуваше. Тя само се смееше и се хвърли на врата ми. Отказвахме се да мислим за това, че нашето лекомислие можеше да си отмъсти. Парите се намираха в моето килерче в британското посолство. Осланях се повече на незнанието на британския посланик, отколкото на доверието на Мара. Бях ги наредил под килима, наслаждавах се на чувството, че ходя по тях.

Втората среща с Мойзиш беше съвсем кратка. Аз му дадох филмите с документите от Московската конференция. Той ми даде пистолета.

– Вие бяхте прислужник на съветника при посолството Йенке?

– Ако той ви е казал, това е вярно.

– Той ми каза, че преди шест или седем години сте били гаваз при него.

Ако това беше казал Йенке, то не беше вярно. Преди шест години той беше още в Истанбул, а аз бях прислужник при него тук, в Анкара. Може би му беше неприятно да признае, че аз съм бил на работа при него, както сега при сър Хю. Може би неговият зет Рибентроп щеше да го пита дали аз и него така съм мамил, както сега мамя противната страна.

– Господин Йенке трябва сам да знае какво казва – отговорих аз на Мойзиш.

– Той не може да си спомни името ви.

– Много съжалявам.

– Как се казвате?

– Когато господин Йенке си спомни, ще си спомня и аз.

Това беше пак един от многото разговори, с които Мойзиш се опитваше да изкопчи нещо от мене. Те ми дадоха секретно име. Името на един велик римлянин, който бил прочут със своите речи. Папен беше на мнение, че документите, които им бях предал, говореха много красноречиво.

Един ден Мара откри в мене пистолета.

– Понякога се страхувам за тебе, Елиаза... – прошепна тя.

– Трябва да ме наричаш Цицерон.

Тя ме погледна, без да разбира. Ако „Цицерон“ беше марка на уиски, само тогава тя щеше да знае това име.

Казах й суетно:

– Сега има няколко души, за които най-важният човек на света се нарича Цицерон!

По-късно узнах, че германците дълго време са се съмнявали в достоверността на моите доставки. Хората от тайната служба в Берлин изобщо не могли да си представят, че аз бих могъл да имам достъп до

такива тайни. Но след много години в мемоарите на г-н фон Папен прочетох:

... още първият поглед ми бе достатъчен, за да се уверя, че пред мене бяха действително копията на една телеграма от Форейн офис до техния посланик в Анкара. Формата, съдържанието и стилът не допускаха никакво съмнение, че са оригинали. При прочитане на телеграмата разбрах, че се касае за отговора на сър Хю Кнетчбъл на запитване от страна на външния министър Идън и подробни инструкции от Форейн офис за възможностите за участието на Турция във войната...

Фон Папен говореше за телеграмите, които бях фотографирал, когато той беше на държавния прием по случай националния празник на Турция и там беше срещнал своя неприятел, сър Хю. Въпреки това дълго време в Берлин са ме смятали за мошеник.

Между другото обаче банкнотите под моя килим се размножаваха неимоверно. Тридесет хиляди лири стерлинги, четиридесет хиляди... седемдесет хиляди... Аз вече не броях парите, когато Мойзиш ми ги връчваше. Бях сигурен, че немецът не ме лъже. Започнах да се грижа за красотата на ръцете си. Ходех да ми правят маникюр, след бръснене ми правеха масаж на лицето – вече не се бръснях сам. Започнах да се отнасям към Мара с известно пренебрежение.

– Аз почти не те виждам вече – оплакваше се тя със страдалческа гримаса.

– Нямам какво време. Трябва да работя.

– Не е истина. Ти беше пак в Анкара Палас, видях те, като влизаше.

– Тогава знаеш къде съм бил.

Гласът ѝ, който можеше да бъде така завладяващо пресипнал, беше добил една недоволна нотка. Мара едва ли можеше да ми бъде полезна повече. Всичко, от което имах нужда, намирах в посолството. Не беше вече необходимо да отивам в къщата на мистър Бъск. Нейната мъка и употребата на уиски нарастваха.

– Не пий толкова много! – напомнях ѝ аз.

– Какво те тревожи това? – питаше тя с меланхолия в гласа.

Аз вдигах рамене. Сега ние често се карахме. Нямах какво желание да се препираме и направо я избягвах. Часове наред можех да седя в моето килерче с крака, проснати върху килима от пари, с очи, вперени в изпилените и полирани нокти. Новият ми костюм беше шит от най-добрия шивач в града – аз не смеех да се покажа с него в посолството. Само тайничко го обличах и се наблюдавах в огледалото. Един аванс за бъдещия живот на независимост и елегантност... Някога... По-късно...

Може би скоро!

Заминах за Бурса, град в полите на Улудаг, основан от Анибал, с прочути топли бани. От изящно, по-изящно.пейзаж и климат като в Швейцария, гордостта на Турция. Там никои не би могъл да знае моя произход, там бих си починал – един изискан мъж между равни на себе си. Гаваз в пенсия... В една такава вечер в моето килерче за пръв път мечтаех да построя собствен хотел в Бурса.

От ден на ден моето безсрамие растеше. Фотографирането на тайните документи в британското посолство беше станало за мене един дразнител за нервите, от който имах нужда, за да мога спокойно да спя. Играех си с опасността да бъда открит, но отдавна смятах това за невъзможно. Мара непрекъснато ми поставяше нейните въпроси:

– За кого работиш ти всъщност? Каж ми за кого работиш в действителност?

– Това не те засяга!

Обличах я в скъпи дрехи, засипвах я с парфюмирано бельо, приемах със студено безразличие нейната страстна благодарност. Големите чувства бяха преминали. Погребахме нашата любов – Мара със сълзи, а аз като далечен роднина, който няма друг изход и трябва да присъствува на погребението.

Фотографирах всичко, което ми паднеше в ръцете.

Телеграма № 1594 от Форейн офис, Лондон, до сър Хю Кнетчбъл-Хюгесен, посланик в Анкара:

„... Напомняме ви, че с подписания в Москва протокол ние сме се задължили да въвлечем Турция във войната до края на годината...“

Беше подписана от външния министър Идън.

Мразех Идън заради тази телеграма. Нека водят тяхната война и да я свършат, но да оставят Турция извън играта! И Бурса ли трябваше да стане полесражение? Или цел на бомбите? Бурса, където аз исках да построя хотел? Какво ме интересуваха големите величия в света? Те биха били добре дошли като гости във великолепния ми хотел, за който мечтаех, но като изпращачи на смъртоносни телеграми аз ги ненавиждах. Един гаваз, който играеше роля на съдба!

Сър Хю трябваше да отиде при Нуман Ме-менджиоглу, турския министър на външните работи. За този случай бях приготвил чиста носна кърпа и сивите ръкавици. Какъв отговор щеше да даде Нуман на англичаните? Трябваше да имам само един ден търпение.

Фотографирах отговора, записан в телеграма № 875 от сър Хю, Анкара, до Форейн офис, Лондон:

„... Нуман ме увери, че те са готови да вземат участие, щом стане ясно, че операциите на запад са започнали сполучливо...“

Те смятаха войната като покана за градинско увеселение, на което се отива тогава, когато са сигурни, че няма да вали.

Филмите предадох на Мойзиш. Сега ние се срещаме винаги в колата му, един „Опел-адмирал“. Той пътуваше бавно по предварително уговорените улици, докато ме забележеше. Тогава бързо скачах в колата и потъвахме в кривите улици на предградията. Аз седях на задната седалка, вдигнал високо яката на палтото. Пътувахме през Улус Майдан, най-оживения площад на Анкара, една кола между много други. Трудно биха могли да ни преследват. Светлините на рекламните трептяха ярко в леката мъгла на нощта, като през воал. Гледах врата на Мойзиш. Някога и аз щях да имам шофьор и нямаше да се дя свит в дъното на колата!

Улиците ставаха по-тихи и по-тесни. Обърнах се, погледнах през задния прозорец, но не можах да забележа кола, която би ни следвала. Седнах по-удобно и запалих цигара. Това беше знакът, че въздухът е чист. Напрежението в държането на Мойзиш изчезна. Сложих снимките, които бях направил, на седалката до него и взех пакета с парите, който той бе оставил там за мене. Ето сега той отново щеше да ми задава неговите въпроси! Той имаше винаги толкова много въпроси, безкрайно много!

– Кога решихте да работите за нас?

– Още преди две години. Аз отдавна подготвих това – отговарях му каквото ми дойдеше наум в момента.

– Сам ли работите?

– Да.

– Берлин не вярва, че един човек сам може да направи толкова много снимки. Вие сигурно имате помощници.

– Моите ръце са ми помощници. Аз имам много сръчни ръце.

– Невъзможно е в британското посолство да оставят така лекомислено секретните материали да лежат на достъпно място.

– Нищо не лежи на „достъпно място“. Аз ги вземам при най-голяма опасност.

Правеше ми удоволствие да пътувам с кола, затова трябваше да издържа на въпросите му. А това не беше от значение за мене.

– Как се казвате?

Колко пъти той ме беше питал за това! Ухилих се, когато за миг видях погледа му в огледалото.

– Цицерон – отговорих аз.

Той направи едно ядовито движение и за известно време млъкна.

– Откарайте ме близо до английското посолство, искам да сляза.

– Не е ли опасно за вас, ако ви оставя точно там?

– Една опасност повече или по-малко – няма вече значение.

Завихме по бул. „Ататюрк“.

– Защо работите за нас?

– Вие плащате добре. Това го знаете вече сам.

– Това ли е единствената причина?

– Какви други причини би трябвало да имам?

– Аз бих искал да ми кажете истинската причина! – гласът му беше пронизващ, звучеше така, като че ли той, Мойзиш, разбираше дълбочините на моята душа.

Мълчах. Може би той беше агент, на когото липсваше ентузиазмът на идеалиста. Германците са си такива! Той поиска още веднаж, съвсем тихо и сериозно, да отговоря:

– Кажете ми истинската причина! Най-последно аз казах това, което той искаше да чуе.

– Мразя англичаните! – казах аз с беззвучен глас.

Най-последно желанието му се изпълни. Той кимна с глава, като че ли да потвърди това, което дълго и тайно беше предполагал. Запази една минута мълчание, вероятно от уважение към моята омраза. Възнаградих неговата доверчивост. Всичко се изтръгна от гърдите ми, като че ли се задушавях от болката на спомена. Опивах се от лъжата и гласът ми звучеше още по-пресипнал при мисълта, че това, което разправях, би могло да бъде истина.

– Един англичанин уби моя баща! Мойзиш потрепера. Сега вече той получи това, което искаше, това, което от сега нататък щеше да смята за истинската причина! Събудих го от мислите му.

– Предполагам, че сте в състояние да поръчате един ключ-копие.

Той все още мислеше за моята лъжа, която смяташе за чиста монета.

– Да – промърмори той.

Дадох отпечатъците от ключа на черната касетка, която лежеше носещ на нощното шкафче на сър Хю.

– Вече дадох да ми направят копие от ключа за едната касетка, но този тук е много сложен.

– Ще се уреди – каза той.

Пътувахме по улицата, на края на която се намираше британското посолство.

– Карайте по-бавно!

Той вдигна крака си от газта.

– Съжалявам, че с моите въпроси засегнах някои неща.

Беше много чувствителен за служител в германската тайна служба.

– Изключете фаровете! – казах аз.

Той се подчини. Скочих от колата, потичах няколко крачки край нея и блъснах вратата. Мойзиш даде газ и в същия момент фаровете отново светнаха. Стоях на тъмната улица. Треперех от студ. Внезапно се яви и страхът – ужасът от гнева на един мирно починал, моя баща, с чието памет аз кощунствувах. Тополите стърчаха на върха като заплашителни сенки. С безпомощно хилене се опитах да изгоня страха. Светлината на следващото утро прогони моите суеверни мисли, а светлината на стоватовата крушка на моята нощна лампа играеше ярко върху документите, в които се говореше за ужасната действителност на войната. Телеграмите и меморандумите, които бяха дешифри-рани за сър Хю, минаваха по своя път през моята стаичка. Това беше един странен нощен разговор с големите на този свят, чиито имена се появяваха в документите: Рузвелт, Хопкинс, Чърчил, Идън, Сталин, Молотов... По-късно Чърчил писа в своите мемоари:

„... ако бихме могли да спечелим Турция за нас, то ние бихме могли да влезем в Черно море с леки подводници и леки морски единици и да подадем на Русия дясната си ръка, без да оттеглим нито един войник, нито един параход и нито един летец от нашите основни фронтове, да доставим материали за нейните армии много по-бързо, по-рентабилно и по-евтино, отколкото през Северния Ледовит океан...“

Това беше проблемът съвсем прецизно изразен.

Аз четях всичко това в подробности, понякога поотделно непонятни за мене, след това брутално ясно изразени в телеграмите, които фотографирах.

Пред моята камера непрекъснато се явяваше условното наименование „Оверлорд“. С течение на времето стана ясно, че с него наименоваха онзи втори фронт, за който руснаците настояваха пред съюзниците и който по-късно влезе в историята като десант във Франция.

Една телеграма гласеше: „Ако Турция стои на наша страна, тогава ще бъдат освободени дивизиите, които са толкова необходими за «Оверлорд»...“

„Разговор с Нуман Меменджиоглу за участие във войната – беше отбелязано в един меморандум. – Турците се колебаят. Ако успеем да ги убедим, това ще бъде един ужасен удар за Германия.“

От 28 ноември до 1 декември 1943 година заседаваше конференцията на тримата големи в Техеран. Сталин заяви, че след края на войната германският генерален щаб трябва да бъде ликвидиран. Ударната сила на германците зависела от около петдесет хиляди офицери и експерти.

По отношение на „Оверлорд“ Чърчил заяви, че той не е загрижен толкова за дебаркирането, колкото за това, какво би се случило един месец по-късно, ако германците успеят да организират своите войски за контраудар.

„... Червената армия трябва в този момент да държи германците в шах. Ние ще ги държим здраво в Италия и ако и турците се активизират, ще победим...“

А в една телеграма от външното министерство до сър Хю прочетох: „... В Египет има седемнадесет въздушни ескадрили. Ако турците се страхуват от германски въздушни нападения, тези ескадрили са достатъчни за въздушно прикритие. Освен това на турска територия могат да бъдат разположени три полка зенитна артилерия...“

А ето и мнението на Чърчил:

„Аз бих искал преди всичко въздушни бази в областите на Смирна и Бодрум... И ако можем там да настаним нашите ескадрили, скоро въздушното пространство ще бъде разчистено. Ние трябва да принудим германските гарнизони по островите да гладуват. Ако Турция се включи активно, островите ще отпаднат от само себе си. Тогава няма да е изобщо необходимо да нападаме Родос. Германците трябва да се грижат за снабдяването на този остров. Ако ние разполагаме с въздушни сили откъм Турция, нашите миноносци ще могат да залавят германските транспортни бази в Турция ще ни позволят да упражняваме един непрекъснат натиск върху германците и това е една подготовка за «Оверлорд»...“

Четях всичко това, фотографирах го, скачах в колата на Мойзиш при нашите нощни срещи и германците знаеха какво мислеха техните неприятели, какво заплануваха и с какво ги заплашваха. Разговорите, които водех с тримата големи на света в моята стаичка, бяха разговори между духове.

Аз се питах: „Какво ме засяга мене «Оверлорд?»“ И допълвах: „Какво ще ми помогнат вашите седемнадесет въздушни ескадрили в Египет, ако само една германска бомба падне върху Анкара и удари например мене, Елиаза Безна, гаваза?“

Познавах добре мазата на британското посолство. Може би сър Хю смяташе тези помещения за сигурни срещу бомби, но никога не съм го

видял долу! Аз смятах обаче стените за слаби.

Питах се: „Какво ме засяга това, че германците на остров Родос ще-ли да гладуват, когато с войната ще настъпи глад и в Турция – като във всяка страна, която воюва?“

Бях сам в моята стаичка и моите възражения се разбиваха в имената на Рузвелт, Чърчил и Сталин, които четях в документите. Какво бе казал Чърчил на Сталин в Техеран? Трябва непременно и с всички средства да се накара Турция да влезе във войната. И Сталин му беше отговорил: „Аз държа непременно за това!“

В тази световна война аз бях едно малко нищожество. Аз не можех да направя абсолютно нищо срещу това. Аз можех само да фотографирам – една нищожно малка контрамярка, толкова нищожна и малка, колкото и фактът, че аз вземах пари за това.

Моето всекидневие преминаваше така, като че ли седях в кино и гледах филм, който не ме интересува. Във филма играеше един английски посланик, който всеки ден в седем и половина трябваше да бъде събуждан от своя гаваз с чаша плодов сок. Гавазът пожелаваше добро утро и дърпаше настрани пердетата на спалнята. Леди Мери, съпругата на посланика, също играеше в този филм, красива и недостижима, една дама, която едва забелязваше поздрава на гаваза, когато случайно го срещаше по коридора. И гавазът гладеше панталона на посланика, приготвяше банята му, зашиваше копчетата му.

Гавазът, това бях аз – аз се виждах ясно в тази роля на прислужник, която ми се виждаше толкова недействителна и нищожна.

Не бяхме ли всички ние сенки, които се движеха една до друга, без да се виждат? Колко недействително бе станало всекидневието всъщност! Вървах по коридора, който водеше към работния кабинет на сър Хю. Посланикът беше вън от дома си. В ръката си държах кърпата за бърсане на прах... Кърпата за прах беше моят пропуск, който ми даваше достъп в неприятелската територия, в която правех саботажа. Насреща ми се зададе леди Мери. Аз поздравих, тя отговори с едва забележимо кимване. Влязох в работния кабинет на посланика. Колко безразличен бях аз за леди Мери! Но всичко се заплаща, когато не ми обръщат внимание! При тази суетна мисъл трябваше да се усмихна. Телефонът в кабинета на сър Хю беше единственият, от който можеха да се водят разговори без включване на домашната централа. Аз избрах номера на германското посолство и поисках Мойзиш.

– Тук Пиер – обадох се аз. Той знаеше, че това означаваше пак една среща. Ние правехме уговорките си на един жаргон за агенти, на който

ме бе научил Мойзиш и който аз намирах много смешен:

– Ще се срещнем ли утре на бридж? – това означаваше днес в двадесет и два часа на определеното при последната ни среща място.

Вероятно този път не му хареса времето за срещата. Може би той имаше нещо друго пред вид – може би някое момиче, не знаех нищо.

– Не може ли по-късно – запита той.

– Не!

Той се колебаеше.

– Не мога ли да ви намеря някъде? Да ви телефонирам?

– Разбира се! Обадете ми се веднага! Аз съм в работния кабинет на моя шеф. Имате ли номера? – ухилих се аз.

Нужно му беше време, за да се овладее от моето лекомислие.

– Вие сте луд! – После измърмори. – Е, добре, утре на бридж.

Той затвори толкова бързо, като че ли си изгори пръстите от британския телефон. Оставих слушалката на вилката и грижливо избърсах с кърпата за прах слушалката, вилката и шайбата, така че сър Хю да няма никакво основание да ме обвини в небрежност.

ЧЕРНАТА КАСЕТКА

Ние се срещнахме в градския квартал Коджатепе, на един ъгъл на ул. „Акай“. Мойзиш беше побеснял. Защо? Дали защото му бях провалил срещата с някое момиче? Или проклинаше моето лекомислие? Какво пък толкова чудно!

– Вие сте обезумял, да се обаждате от този телефон!

– Карайте – заповядах му аз отегчен.

Той тръгна така, като че ли искаше да изкара всичкия си яд на колата.

– Още по-голямо лекомислие би било да напусна посолството по време, когато съм задължен да избърсвам там праха – казах хладно.

– Ако бяха ви хванали, когато говорехте по телефона?

– Тогава току-що съм говорил с приятелката си. Даже ако им бях казал, че от другата страна е немец, те нямаше да повярват!

Това звучеше нагло, но такава беше моето твърдо убеждение.

– Нищо няма да ми се случи – казах аз и се облегнах удобно назад на седалката.

Разменихме филмите и парите. Мойзиш, все още ядосан, ми даде втория ключ за черната касетка.

– Дано само да стане – промърмори той.

– Още тази нощ ще го пробвам – отговорих спокойно аз.

Той ме погледна бегло.

– Понякога сте страшен...

Усмигнах се самодоволно и се наслаждавах на впечатлението, което правех.

Пътувахме през тихи, празни, тъмни улици. Само от време на време светваха прожекторите на някоя кола зад нас. Свалих стъклото надолу. Беше ми добре да вдишвам хладния въздух.

– Защо англичанинът уби баща ви?

Неговият въпрос ме улучи неочаквано. Стиснах устни. Защо не престане да се занимава с това?

– Това не засяга никого!

– Берлин иска да го знае – отговори той спокойно. – През цялото време все още ви нямат доверие.

– Това ми е все едно.

Дългите светлини на една кола зад нас светнаха, но тя не ни

задмина. Мойзиш каза успокояващо.

– Сега, когато се знае истинската причина, поради която работите за нас, за Берлин изглежда съвсем другояче.

– Какво доказва историята с баща ми? Аз може да съм ви излъгал.

– Това не вярвам – каза той сериозно. – Защо англичанинът уби баща ви?

Той не отстъпваше. Разказах му:

– Уж било нещастие при лов. В македонските планини. Властите прекратиха следствието.

Говорех каквото ми дойде наум, само за да не ми задава повече въпроси. Помолих баща ми да ми прости лъжата. Пак ме беше обхванал суверен страх.

– Познавахте ли англичанина, който извърши това?

– Ами, да! Престанете най-после с това!

Той попита тихо.

– Познавате ли го още? Дипломат ли е?

Какво си съчиняваше той? Неговата фантазия ли проникваше? Берлин ли му беше диктувал тези въпроси?

– Няма да отговарям повече! Няма да отговарям повече на нито един въпрос.

Държането му стана напрегнато. Видях как той непрекъснато гледаше в огледалото и как неговите пръсти изведнаж стиснаха здраво кормилото. Той мина до тротоара и спря колата.

– Какво става?

Той не отговори. Подкара пак колата, зави в следващата улица. Тя беше празна, никаква светлина зад прозорците, беден квартал, който беше благодарен на нощта, в която можеше да скрие бедността си. Само фаровете на една кола светнаха късо в нашето огледало. Погледът на Мойзиш се впи в огледалото. Той даде пълнен газ и ние полетяхме надолу по улицата. Чувствах как се навлажняваха дланите ми.

– Преследват ни! – успях да кажа аз.

Гърбът на Мойзиш беше схванат. Той остро зави в един завой.

– Чувствувате ли го вече? – извика той гневно. – Защо използвахте телефона на посолството, идиот такъв?

Мойзиш намали скоростта – колата зад нас също. Мойзиш спря още веднаж. И другият също спря. След това подновихме дивата гонитба през нощта, а колата ни следваше.

С една безсмислена лъжа бях нарушил спокойствието на един мъртъв. Затова плащам сега с този ужасен страх.

– Ако сега се свърши, вие сте виновен! – изкрещя Мойзиш.

Сигурен бях, че вината беше моя, но не в този смисъл, който смяташе Мойзиш.

– Но те не преследват мене – казах аз. – Той дойде зад нас, когато вече седях в колата. Вас наблюдават.

Преследването продължаваше, докато ние спорехме кой е виновен. Залагахме сега всичко на една карта и летяхме с пълен газ през криви улици и улички. Рискувахме да свършим с разбити черепи в някоя стена, но продължавахме да спорим.

– Карайте в квартала на посолствата – изкрещях аз, – на някой ъгъл ще скоча от колата!

Мойзиш не отговори, но взе посока към хълмовете на Джанкая. Бях се вкопчил в надеждата, че знаеха коя кола преследват, че интересите на преследвача бяха насочени към Мойзиш, германския „търговски аташе“, който седеше зад кормилото, обаче преследвачът не знаеше кой се беше качил на ул. „Акай“ в колата му. Това беше една евтина надежда. Страхът, че всичко отиваше към края си, беше по-силен.

– Хайде, пригответе се!

Възбуденият глас на Мойзиш ме изплаши. Пред нас в светлината на фаровете се появи една второстепенна пряка улица. Мойзиш зави надясно. Аз се държах с всички сили за седалката. Мойзиш удари спирачките така силно, че ние подскочихме от местата си. Без да помисля нито за момент, отворих инстинктивно вратата и скочих от колата, без да се бавя нито секунда. Паднах, търколих се по тротоара и останах проснат, тежко дишайки, в сянката на една ограда. Задните светлини на колата на Мойзиш изчезнаха. Чувах рева на мотора му. В този момент се зададе и другата кола. Тя профуча край мене. В нея седеше само един мъж. Сам. Една наведена сянка над кормилото. За секунда само помислих, че разпознавам лицето зад кормилото в слабата светлина на арматурното табло. Истина ли беше или само си въобразявах, че това беше едно гладко, младо, безизразно лице? Мина известно време, докато осъзнах внезапната тишина. Някъде сега две коли се гонеха в нощта, обхванати от бяс за преследване. Но аз бях сам. Въобразявах ли си, че никога няма да забравя младото, гладко лице и че бих го разпознал между хиляди други?

Лежах облечен върху леглото си. Бях безкрайно изтощен. Мислите ми биеха в главата като чук. Защо не можех да престана да мисля. Съмнявах ли се в мене? Знаеше ли мъжът с младото гладко лице кого преследваше? Знаеше ли сър Хю какво правех аз? Откъде знаеше той това? Защо се върнах обратно в посолството? Не би ли било по-добре да се

скрия? Но ако пък още нищо не знаеха?

Отговор не намирах. Страхът ме гнетеше. Пръстите ми стискаха здраво ключа копие за черната касетка. За един миг само ме обхвана изкушението да го хвърля през прозореца. Но знаех, че няма да мога да го направя. Натрапчивият натиск да го изпробвам беше по-силен и взе надмощие над мене. Защо трябваше да правя това? Не намерих никакво обяснение. Трябваше още тази нощ да победа страха, за да не крещя утре в лицето на всеки: „Аз съм този, когото търсите!“

Станах от леглото си, но крайниците ми бяха като парализирани. Пригответих статива и камерата и включих лампата от сто вата. Правех всичко това с бавни, механични движения. Сръчността на моите ръце, с която толкова се гордеех, беше изчезнала. Излязох в коридора. Всичко беше спокойно. Минах край картината на крал Георг. Вървах по чорапи.

Невероятно беше, че правех това. Страхът не ме напускаше. Ако ме хванеха, това щеше да бъде за мене едно освобождение. Нито за минута не се поколебах пред вратата на спалнята на посланика, всичко върших бавно, като в транс, но не се колебаех.

Безшумно отворих вратата, затворих я зад себе си и отидох до кревата. Не се спрях до вратата, да чуя дишането на посланика. Направо отидох до леглото и се спрях пред нощното шкафче, върху което лежеше касетката.

Бях се предал вече на напрежението. Може би посланикът беше отворил очите си и гледаше втренчено моята сянка, която беше по-тъмна от тъмнината в стаята. Не смеех да погледна към него. Можех да крещя от истерия! Една тясна ивица бледа светлина падаше върху касетката. Може би پردето не беше затворено добре. Даже не погледнах натам.

Пъхнах ключа в ключалката. Отвори се съвсем леко. Взех всички документи. До касетката стоеше чаша за вода. Беше празна. Сър Хю беше взел, както обикновено, таблетка за сън. Но може би той е искал само да ме заблуди.

Обърнах се и напуснах стаята.

В моята стаичка втренчено гледах документите. Ръцете ми внезапно започнаха да треперят. Легнах на леглото, чаках да престане треперенето. Беше ли посланикът изобщо в стаята си? Може би леглото му не беше докоснато. Не бих могъл да кажа нищо.

Станах и фотографирах документите. Не бях в състояние да разбера какво лежеше под камерата ми. Само текстът на една телеграма се на-трапи в съзнанието ми. Видях почерка на сър Хю. Той сам беше съставил телеграмата. Утре щеше да бъде шифрирана и изпратена в

Лондон. Прочетох: „Папен знае повече, отколкото трябва да знае...“

Свалих статива, скрих камерата и филмите. Те знаеха вече, че Папен е осведомен. Знаеха ли те от кого той получава сведенията? Угасих моята нощна лампа и се върнах с документите в спалнята на посланика. Бях станал изведнаж ледено студен. Разбрах едно, те знаеха... Влязох, послушах се. Чух дишането на спящия. Ивицата светлина, която проникваше през пердето, падаше напреко върху леглото. Видях едно бледо, отпуснато лице. Отидох към нощната масичка.

Гледах втрещено сър Хю. Лицето ми се изкриви в подигравателна усмивка.

Каквото и да знаеше той, за мене обаче не знаеше нищо! Поставих документите обратно. И ето беда! Като изваждах ключа от касетката, бутнах чашата, тя падна на пода и се разби. Замръзнах на мястото си. Но най-странното бе, че не изпитвах никакъв страх, нито ужас. Стоях наведен и гледах съсредоточено спящия. Той се размърда и отново се успокои. С широко отворени очи бях устремил поглед в очите на сър Хю, те бяха затворени. Дишането му стана по-тежко, като че ли някаква възглавница натискаше лицето му. Продължавах да го гледам втрещено. Чувствувах, че сега той сънува, че нещо го застрашава.

„ПАПЕН ЗНАЕ ПОВЕЧЕ, ОТКОЛКОТО ТРЯБВА ДА ЗНАЕ“...

Съмнявах се в Мара. Защо да не ме издаде? В последно време се отнасях към нея с унизителна арогантност, която ясно показваше колко безразлична ми беше станала. Седяхме в къщичката, която бях наел. Във всеки ъгъл бяха поставени саксии със зелени растения, едно ослепено канарче пееше непрекъснато, наргиле за мен, с което не пушех и което ми беше подарила Мара от моите пари. Радиото свиреше, канарчето пееше, наргилето беше потънало в прах, а шишетото с уиски беше винаги близо до ръката ѝ. Това беше уютността, която Мара искаше. Наблюдавах я и търсех признаци за нейното предателство. Дали се беше доверила на Бъск, първия секретар на посолството? Може би не всичко! Може би му беше дала само някакъв малък знак. „Мистър Бъск, аз знам нещо... естествено нищо точно...“ Може би беше започнала едно малко женско отмъщение, което щеше да бъде съдбоносно за мене.

– Как е бебето на Бъск? – питах аз, като че ли много ме интересуваше.

– Добре е – отговори тя кратко.

Друг път тя не можеше да се насити да ми разказва хиляди истории за бебето. Мара се беше променила. Тя усещаше моята нервност, гледаше ме със странен поглед. Или само си въобразявах всичко това? Казвах

си, че виждам духове, но нямаше никакво средство против това.

– Имаш ли неприятности с посланика?

Аз трепнах при нейния въпрос, втренчих погледа си в нея, за да разбера какво мислеше.

– Не, и за какво трябва да имам?

– Само така мислех. Ти си толкова странен.

Тя ме погледна. Гласът ѝ звучеше съвсем естествено и с голямо усърдие лакираше ноктите си. Някога бях смятал, че ръцете ѝ са нежни, сега ми се виждаха кокалести. Краката ѝ бяха тънки, светлите ѝ очи празни и безизразни, а нейният така увличащ пресипнал глас беше загубил своята магическа привлекателност. За мене това беше само резултат от употребата на много цигари и на още повече алкохол. Откакто не изпитвах никакви чувства към нея, гледах я със съвсем други очи.

– Не съм странен – промърморих аз ядосано.

Действително няха никакви неприятности с посланика. След онази ужасна нощ, както обикновено, отидох в неговата стая, дръпнах пердетата настрани, пожелах добро утро, поднесох портокаловия сок. Всичко, както обикновено. Парчетата от счупената чаша лежаха до леглото му. Ако бях изчистил всичко през нощта, щеше да разбере, че някой е влизал в стаята му. Както обикновено, той пиеше портокаловия сок на малки глътки. Като оставяше чашата обратно, забеляза на пода счупените стъкла. Усетих как всичко в мене се сви. Той набръчка челото си, като че ли мислеше усилено за нещо, за което не можеше точно да си спомни.

– Сигурно насън съм я блъснал – продума тихо той.

Държах се така, като че ли погледът ми сега за пръв път забелязваше стъклата. Наведох се бързо и ги събрах. Нищо не се случи!

– Да не се нараните – каза той само и се посвети на сутрешните вестници, които му бях донесъл.

През целия ден той се държеше с мене така, както всеки друг ден. Но аз знаех, че днес той ще изпрати за Лондон телеграмата, която фотографирах през нощта: „Папен знае повече, отколкото трябва да знае...“ Нищо не можеше да се разбере от него.

Все пак сър Хю трябваше да се запита откъде фон Папен получава своите информации! Той би трябвало да бъде загрижен – или нервен, или недоверчив към хората, които го заобикаляха! Ако той ми бе задал двусмислени въпроси, ако аз бях усетил някакво съмнение, което има отношение към мене – това би било много по-естествено, отколкото неговото обикновено държане.

Той беше дипломат, през целия свой живот беше принуден да убива всяко вълнение, което би могло да издаде неговите мисли, беше научил да се държи винаги резервирано и учтиво – при градински забави, при обявяване на войни или смяна на правителства. Може би в своя дълъг монотонен живот на дипломат той беше вече станал неспособен истински да се тревожи, да бъде недоверчив, да разпознава действително, че има разлика между земетресение и дипломати-тическа протестна нота.

Неговото уравновесено държане ме вбесяваше. И аз излях яда си, който идваше от неизвестността, върху Мара. Просто не можех да понасям, като гледах как се изтягаше от скука в стола.

– Готова ли си най-после с твоите нокти? Тя разпери пръсти и замаха ръцете си, за да изсъхне пресният лак. Беше се разпуснала до крайност.

– Не мога да разбера какво ти е влязло под кожата. – Устните ѝ, с които току-що бе опитвала дали лакът е изсъхнал, се нацупиха. Тя се протягаше все още на стола, играеше на котка! Как ми опъваше нервите днес с това нейно държане!

Опитах се да се овладеея. В края на краищата нищо не се беше случило. Всичко вървеше по обикновения път!

Бях се обадил на Мойзиш: „Тук е Пиер...“ Обикновеното. Срещнахме се, както винаги, но този път на хълма на една улица, откъдето бихме могли да забележим всяка чужда кола още отдалеч. Нямахме никой. Качих се в колата и запитах Мойзиш.

– Как се върнахте в къщи?

Той вдигна рамене, погледна недоверчиво наоколо си, потърси преследвача от миналата вечер, който днес не се виждаше никъде.

– Той внезапно изчезна – отговори Мойзиш. – Когато се обърнах, вече не беше зад мене...

Не можехме да си обясним това. Дали преследвачът беше забелязал, че аз не бях вече в колата? Затова ли се беше отказал от своя лов? Това би означавало, че той знаеше кому принадлежи колата, кой седеше на кормилото – и че той беше заинтересован само от лицето, което се беше качило в колата! За мене! Че той искаше да узнае кой бях аз... За този, който ме търсеше, аз бях все още един неизвестен, следователно в действителност абсолютно нищо не се бе случило!

Дадох снимките, които бях направил през нощта, на Мойзиш.

– Бях в спалнята на посланика – казах аз спокойно. И понеже исках да му се харесам, прикрих всяка нервност. – Той беше взел, както

винаги, таблетки за сън. Всичко беше съвсем просто.

Мойзиш ме гледаше втренчено.

– Дори и в тази нощ вие фотографирахте?

– Защо не!

Той не каза нищо.

– Откъде знаят англичаните, че един шпионин работи за германците? – попитах аз.

Мойзиш свърза моя въпрос с преследването през миналата нощ.

– Може би не знаят нищо. Може би цялото преследване да е било само случайно. Някой пиян, който, за да си направи шега, се увлече в тази гонитба с нас. Откъде мога да знам аз? Може да съм попаднал на път, който се наблюдава. Аз не мога да твърдя, че противникът ме смята действително за търговски аташе.

– Не говоря за преследването – казах аз. – Говоря за това, което ще намерите във филмите.

Фон Папен знае повече... Аз обясних на Мойзиш. Той не можа да ми отговори защо англичаните бяха станали внимателни. Не можа да прогони съмненията ми с едно приемливо обяснение.

Много години по-късно намерих обяснението. Открих ги в мемоарите на германския посланик фон Папен. Прочетох, че с новините, получавани от мене, той отива при турския министър на външните работи Нуман Меменджюглу. Наистина фон Папен беше дипломат, политик, той виждаше генералната линия. Действително той трябваше да предприеме нещо, трябваше да изстреля един предупредителен изстрел пред турците, за да им попречи те изцяло да се присъединят към англичаните. Но аз, продажният шпионин, не бях информиран! Аз не бях въведен в голямата политика, бях много жалък за там. Не беше ли съвсем безразлично за господин фон Папен дали изпадах в опасност или не. Четях бежките на Папен:

... някои от британските телеграми ме накараха незабавно да се обърна към Нуман. Напомнях само за телеграмата, в която се изказваше мнение да се построят радарни станции в Тракия, за да се даде възможност на английските бомбардировачи да бомбардират румънските петролни полета. Срещу тази мярка беше необходим веднага протест. Затова аз трябваше да обясня на Нуман, че по някакъв начин зная за английските планове. Английският военновъздушен аташе или неговите сътрудници, обясних аз на Нуман, са говорили в присъствие на неутрални господа за такива планове. Аз трябваше да му обърна внимание за сериозната опасност, която ще възникне, ако Берлин узнае за

съществуването на такива радарни станции в Тракия. Тогава много трудно бих могъл да предотвратя едно германско въздушно нападение за разплата над Истанбул. Нуман беше много изненадан тогава от това, което аз знаех, и в своето смущение бе съобщил на британския посланик. Един ден по-късно на моето бюро лежеше телеграмата, която сър Хю бе отправил до Форейн офис във връзка с този случай: „Папен знае повече, отколкото трябва да знае“.

Следователно фон Папен сам бе събудил спящите англичани!

Обаче тогава, когато за мене беше важно да знам истината, няхах представа за всичко това. Аз знаех какво беше предприел фон Папен. Знаех само, че ме беше страх и този страх с нищо не можех да прогоня. Оставих Мойзиш да ме свали близо до моята къщичка. Намерих Мара да седи в стола, заета с нейните нокти, заобиколена от канарчето, нарگیлето, саксиите и шишето с уиски. Идилія. Причерня ми пред очите. Ако можех да обидя, да засегна Мара с нещо, щях да почувствувам облекчение.

– Един роднина ми писа – казах аз.

– Е, и какво?

Нищо не я интересуваше. Тя се цупеше и пляскаше с пръсти в ритма на шлагера, който се носеше от радиото: „Живот в розово...“ – най-новия шлагер от Франция.

И наистина тази сутрин бях получил писмо от Мехмед, един далечен мой братовчед: „Мили мой Елиаза, ние всички тук се надяваме, че си добре...“

Така пишат роднини, които досега не са се обаждали, но които сега ще искат нещо от тебе. „... Спомняш ли си нашата малка Езра? Тя ни доставя много радост. Има отлични бележки в училище...“ Следваше едно безкрайно бръщолевене за Езра, за която аз изобщо не можех да си спомня. Братовчедът ми Мехмед имаше много дъщери... „... Можеш ли да направиш нещо за Езра в Анкара? Ние ще ти бъдем много благодарни. Тя има отлично образование, търговско училище...“

Не бях обърнал внимание на писмото. От роднините си никога нищо не бях очаквал. Бях оставил писмото небрежно настрана. Никога не съм държал на роднинството. Братовчед ми Мехмед изглежда, че ме смяташе за чудотворец, защото работех в британското посолство. Но сега погледнах Мара с ядовита усмивка.

– Ние ще освободим една стая. Аз трябва да взема Езра тук. – Изведнаж си бях спомнил за писмото и за Езра, и най-после Мара се оживи.

– Коя Езра? – гласът ѝ звучеше остро и отровно.

– Една роднина. Цяла вечност не съм я виждал. Свършила е училище – ухилих се аз.

– Тя няма да живее тук! – Мара говореше така, като че къщата беше нейна.

– Трябва да ѝ помогна. Тя е дъщеря на мой братовчед, комуто съм много задължен – промърморих меко аз.

В действителност не бях му задължен за нищо.

– Какво ще прави тя тук? Защо я изпраща той?

– Боже мой, но какво ще прави? Иска да напредне. Анкара е столица. Аз мога да ѝ помогна, имам връзки.

Споменаването на Езра бе извършило своето действие. Мара стана ревнива. Тя гореше от злоба. След това стана нежна и мила. Опитваше се да ме убеди, че Езра щяла да наруши нашата идилия, това трябвало да разбере. Тя ме целуваше, но аз нищо не чувствавах. Уверенията ѝ за нашата любов слушах, като че ли ушите ми бяха запушени с памук. Но това, което тя казваше, звучеше естествено. Значи все още имаше чувство към мене. Тя не можеше да ме е предала!

Отдъхнах. Моето чувство за превъзходство се възвърна, смесено със съчувствие към Мара. Гледах Мара като чужда, но можах, което дълго не бях правил, да бъда нежен към нея – с една нежност, каквато се чувствава при минаването покрай сърни в зоологическата градина, за да ги забравим веднага.

Мара лежеше тихо в ръцете ми. Думите, които тя каза съвсем тихо, ме удариха неочаквано.

– Езра няма да живее тук! Ти работиш за немците. Сега го знам – и затова тя няма да живее тук. Аз не мога да търпя това!

Ударих я силно по лицето.

Мара случайно бе чула един разговор на съпрузите Бъск. Първият секретар, както всички служители при посолството, беше разтревожен. Той казал на госпожа Бъск, че немците имат отличен източник, може би в самата резиденция на сър Хю. Мара бе чула това и на нея ѝ беше ясно, че този източник бях аз. Един след друг изтръгнах тези факти от нея.

– Аз наистина не зная повече – всичко чух случайно. Кълна ти се...

Не знаех дали мога да ѝ вярвам. Но тя беше убедителна в твърденията си. Ако лъжеше, то тя твърдо поддържаше казаното.

– Обичам те! Няма нищо повече от това, че те обичам. Не исках да та заплашвам. Заклевам се!

Измъчвах я с моето недоверие, но нито се освободих от страха си,

нито се убедих, че предполагаемият ми враг е Мара. Истината остана в мъгла.

Когато сутринта отивах в посолството, за да започна моята работа, видях на другата страна на улицата, срещу входа, един слаб, висок мъж. Той си палеше цигарата, като предпазваше кибритената клечка в ръцете си. Лицето си ли искаше да скрие? Наблюдаваше ли ме? Той беше млад с гладко лице. Лицето на моя нощен преследвач. Обхвана ме паника и бях безпомощен да ѝ се противопоставя. Ясно чувствах как бавно ме обхваща депресия, но всяко усилие да се овладее беше безсмислено.

В моята стаичка навих килима настрана. Парите още бяха там – те лежаха постлани като втори килим – най-скъпия, който можех да си представя! Взех банкнотите, потърках ги между пръстите си така, като че не вярвах на очите си. Понякога мислех, че е лекомислено да се държат парите под килима. Бях мислил веднаж и за едно скривалище под стълбата за мазето. В единия ъгъл – там имаше един камък, който беше хлабав. Единствено моята надменност ми беше попречила досега да занеса парите там. Съмнявах се някой друг, също така случайно, да не открие камъка и моята страст всяка вечер да се наслаждавам на богатството си... Сега събрах банкнотите, исках да ги занеса в мазето, но пак се поколебах и накрая се отказах. Проклинах моята нерешителност, а също така проклинах страха си, за който няха никакви доказателства. Скачах от една крайност в друга. Станах много весел, като че ли тайно се надявах с това да прогоня страха.

В кухнята при Маноли Филоти, срещнах Мустафа Засмях се с мъка:
– Какво ще кажете за един баща, който иска да ми повери дъщеря си?

Маноли вареше в тенджерата пиле.

– На колко години е момичето?

– Сега трябва да е на седемнадесет.

– Тогава бащата е идиот – каза Маноли, като се ухили.

– Прати я камериерка при леди Мери. Тогава всички ще разберем по нещо – каза Мустафа.

– Иска ви се – отвърнах аз.

Маноли поглади кълката на пилето, като че ли беше крак на момиче.

– Не би била лоша идея – каза той. – Тя би могла да спи в моя килер, тъй като всяка вечер си отивам в къщи.

– А тогава от време на време няма да си ходиш вече в къщи – отвърнах му в същия тон. Това бяха типичните шеги на персонала. Аз се

смях най-много.

– Наистина ли Езра е красива? – запита пак Маноли.

– На седемнадесет години едва ли би могла да е грозна – отвърнах аз. – Ще питам леди Мери.

Тази мисъл ми бе дошла съвсем внезапно.

Защо Езра да не работи в посолството? Тя можеше да ми стане помощница! Добавих:

– Езра може да стане помощница на всички ни.

Маноли и Мустафа се хилеха.

Изведнаж Езра бе станала много важна за мене. Мисълта за нея се свързваше с представата, че заплашващите сенки съществуваха само в моята фантазия и че можех да си позволя да бъда още активен. Трябваше само да предприема нещо и вече забравях страха. Така си внушавах.

– Една моя роднина ще дойде в Анкара. Още не зная къде да я настани. Миледи, позволявам си да запитам... – казах аз на леди Мери.

Леди Мери слушаше равнодушно. Отговори ми, че не се нуждаела от друга камериерка.

– Но тя може да дойде тук за няколко дни, докато намери нещо – с равнодушна любезност ми каза тя.

– Много съм ви благодарен, миледи – и напуснах нейния салон с поклон.

Не исках да си призная, че дебнех леди Мери при моя въпрос. Не исках да си призная, че ме интересуваше да установя как съпругата на посланика ще реагира на моята молба. Нямах ли студено да отхвърли молбата ми, ако съществуваше вече някакво подозрение срещу мене?

Значи те нищо не знаеха! Никой не знаеше, че аз бях този, когото наричаха Цицерон. Ставах смел, триумфирах.

Този ден бях като луд. След обяда посланикът свиреше на пиано в салона. Когато звънна за плодов сок, аз му поднесох чашата. Слушах благоговейно неговото свирене.

– Ваше превъзходителство свири прекрасно.

– Благодаря – усмихна се той на моето възхищение. Изпаднах в музикален възторг. Въстпителната песен на „Летящия холандец“. Започнах да пая: „Срокът мина и пак преминаха седем години. С досада морето ме изхвърля на сушата... Ха, горди океане...“

Казах вече, че този ден бях като луд. Прекъснах в средата на песента и направих виновна физиономия.

– Извинете, ваше превъзходителство.

Сър Хю се засмя. Той поклати глава.

- Вашият глас не е лош. Звучи, като че е бил обработен.
– Той наистина е обработен. Бях в консерваторията в Истанбул.
Аз ли бях луд или той?

Той чукна няколко такта на рояла и се усмихна подканващо. Познах мелодията. Подпрях едната ръка на рояла. Запах „Пъстървата“ от Шуберт.

Никога той не можеше да се съмнява в мене. Съществуваше пре-добра хармония при взаимното свирене и пеене между измамения и измамника му!

Продължавах да пея. Ние се опивахме от звуците. Добре звучаща и пълна с настроение, песента изпълни стаята. Двама почитатели на немското музикално богатство се бяха намерили.

Довършихме песента и всеки връщаше скромно комплиментите, които другият му правеше. Музиката е нещо чудесно. Тя успокоява. Когато аз – ставайки от певец пак слуга – се оттеглях с изпразнената чаша, мислех все пак, че нямах причина да се страхувам от негово превъзходителство. Той свири още един час. Мелодията проникваше в цялата къща. Използувах времето, за да снимам няколко документа. В тях се говореше, че на 14 януари 1944 година¹ ще се извърши тежко въздушно нападение от съюзниците над София. Мислех си за приема, който немците ще приготвят на бомбардировачите.

Когато излизах от килера си, видях Мара. Все още чувах свиренето на посланика. Мара стоеше на входа за прислугата. Тя водеше със себе си бебето на Бъск. Втрещих погледа си в нея. Никога не беше идвала в посолството. Тръгнах бавно към нея.

Тя се наведе към детето.

– Тук работи татко ти – каза тя. Това беше една от многото безсмислени забележки, които се правят пред бебетата.

Наведена над детето, тя ме гледаше от долу на горе. Усмихнах се измъчено, махах на бебето с два пръста.

– Колко си пораснала вече.

– Нали? – попита Мара суетно и с мъка се усмихна, като че сама беше майката. Едва разбрах това, което тя каза след малко. Гласът ѝ звучеше тихо и потиснато:

– Дошли са служители на тайната служба от Лондон. Бъск го каза на жена си. Зад кой прозорец работи мистър Бъск? – попита тя високо.

– Той работи в страничната сграда – отговорих аз.

1. По всяка вероятност става въпрос за бомбардировката на 10 януари 1944 г. (бел.ред.).

Погалих детето по бузата. Гледах след Мара, когато тя си тръгна, бутайки бавно количката. Съмнявах се, че може да ме предаде, а сега тя даже ме предупреждаваше.

Бях ли си дал сметка, колко дълго играех вече моята опасна игра? Не бях обърнал внимание на седмиците, които бяха преминали като миг. Започнах през есента. Беше дошла зимата. За мене дните си приличаха. Възбудата, в която ме хвърляше приключението, не беше времето. В английското посолство бяха пели коледни песни. В немското посолство бях видял коледни елхи – каква връзка имаше това с мене? За мене съществуваха само опиянението, алчността, страстта, страхът. Сега ми стана ясно, че вече от три месеца ден след ден си поставях главата в примка с мисълта, че няма да се намери някой, който да я затвори.

Беше вече януари! Едно увито бебе със зачервени от студа бузки ме доведе до съзнанието за изминалото време. А не работеше ли времето за онези, които ме търсеха?

Избързах обратно в стаичката си, събрах парите, фотоапарата, филмите, скрих всичко в едно сако на посланика, на което бях зашил копчетата, и занесох всичко, ксето би ме zlepоставило, в скривалището под стълбата. Ако го намереха там, можеха да заподозрат всекиго, но не и мен. Под килима нямаше нищо. Не можех вече да виждам парите. Точно в този момент за първи път почувствавах, че всичко е било напрасно!

Мара ме беше предупредила навреме. Когато при позвъняване отидох в стаята на сър Хю, той не беше сам. Двама мъже седяха в креслата и гледаха насреща ми. Техните погледи ме опипаха с професионално недоверие. Третият, тъкмо се изправяше, беше коленичил в единия ъгъл на стаята. Там имаше електрически контакт. Беше ли го проверявал?

– Донесете ни чай! – заповяда сър Хю. Той беше внимателен, както винаги, но ми се стори невероятно, че само преди един час бях пял при негов акомпанимент. Сега ли бяха дошли агентите? Може би те бяха от дълго време в къщата! Беше ли използвал сър Хю случая да ме остави да пея, докато през това време се претърси спокойно стаята ми?

Донесох чая. Когато го сервирах, изглеждаше, като че ли всички, които седяха там, ме гледаха внимателно.

– Колко време сте вече при мене, Елизаза? – попита сър Хю.

И той ли изведнаж беше пресметнал времето?

– Три месеца, ваше превъзходителство.

С мене той говореше на френски. На другите каза на английски.

– Аз съм много доволен от него.

Но те не обърнах внимание на забележката на посланика.

Един от тях ми каза на английски:

– Донесете ми още малко мляко.

– Веднага – отговорих аз.

Той с безразличие добави:

– И малко захар.

Исках вече да потвърдя, че съм разбрал, и тогава открих клопката. Последното изречение беше казано на немски.

Спокойно казах на френски:

– Моля, почти не разбирам немски.

Погледнах право в очите съср Хю.

– Знам на немски само няколко текста на песни и почти не разбирам смисъла.

Съср Хю отговори на погледа ми. Беше един изпит, който се реши в моя полза.

– Още малко захар за господата – каза той на френски. Звучеше, като че ли не одобряваше методите на разузнавачите. Съср Хю беше много чувствителен за този свят. Аз донесох млякото и захарта, въпреки че от първото сервиране имаше достатъчно от всичко. Трудно ми беше да предотвратя треперенето на ръцете си.

Уговорих се с Мойзиш. Мина известно време, докато успях да го намеря по телефона.

Изглежда, имаше нова секретарка.

– Тука е Пиер. Моля господин Мойзиш.

– С кого искате да говорите? – попита тя след малка пауза.

– Господин Мойзиш. Кажете му, че Пиер иска да говори с него.

Секретарката имаше приятен глас, мек и ясен, но изглеждаше, че бавно схваща. Тя се засмя.

– Пиер? Какъв Пиер?

Вероятно искаше да се занася по телефона с непознатия. Глупав флирт по телефона. Нямах такова желание.

– Пиер е достатъчно! Свържете ме най-после!

Изглежда, че се нацупи.

– Е, свързвам ви вече – гласът ѝ наистина звучеше много приятно. Съжалих, че бях толкова груб с нея.

– Трябва да ме извините, но днес не съм във форма – промърморих аз.

Мойзиш беше вече на телефона и ние уговорихме срещата. Както обикновено, пътувахме по улиците на предградията.

– Англичаните са изпратили агенти – съобщих аз.

Той ме слушаше внимателно.

– Съвсем сигурен ли сте?

– Да. Дошли са специално от Лондон.

– Тогава става сериозно. Искате ли да направите пауза? Повдигнах рамене.

– Трябва да изчакам. Те претърсиха стаите на прислугата.

– Значи не само вашата?

– Аз даже не зная дали са я претърсвали. Но Мустафа се оплака, че някой е пипал нещата му. При мене не са оставили следи.

– Тогава значи нямат определени подозрения.

– Фотоапарата и парите не са намерили. Тях съм скрил добре.

Разменихме филмите и парите и мислехме дали това не е последната ни среща.

– Един от тях изследваше контакта в кабинета на сър Хю – продължих аз моя доклад.

Мойзиш ме погледна внимателно.

– Тогава те още не знаят по какъв начин ние научаваме техните тайни – заключи той и усмивката му ме успокои.

– Защо?

– Те са търсели микрофони за подслушване! Щом като са се навърлили на контактите, те са предполагали, че има подслушвателни апарати. Значи, не знаят, че трябва да търсят фотоапарат!

Неговото предположение ме успокои. Моите нерви бяха много опънати, така че се хващах за всяка сламка. Засмях се нервно.

– Аз също не се тревожа. Само сме малко нервни и двамата, сър Хю и аз. По различни причини. Но от днес свирим заедно. Това ни дава сила да издържим.

Мойзиш ме погледна втренчено, като че ли се съмняваше в разума ми. Аз се ухилих, защото неговото учудване ми беше приятно, и обясних.

– Аз пея, а той свири на пианото. Ако агентите бяха открили подслушвателна апаратура, щяха да ахнат от учудване от това, което щяха да чуят.

И двамата бяхме в добро настроение. Когато се сбогувахме, аз казах.

– Извинете ме пред вашата секретарка. Днес бях груб към нея. Тя е нова, нали?

– Да, досега тя беше в София.

– Тогава трябва да е щастлива, че се е махнала оттам.

– Защо?

– Разгледайте филма! След една седмица ще има голямо въздушно нападение над София.

Слязох и отидох при Мара, за да ѝ благодаря за предупреждението. Бях се страхувал от призраци: от Мара, от която очаквах предателство; от младия с гладкото лице непознат, който предполагах, че е преследвачът ми, от агентите, които търсеха само подслушвателни апаратури вместо моята „Лайка“.

Вявах, че бях разгонил призраците. Никакъв признак, никакъв инстинкт не беше ми подсказал, че днес за първи път бях говорил с моя истински враг. С жената, с която трябваше да премеря силите си и която имаше задачата да ликвидира човека, който се криеше зад псевдонима „Цицерон“.

Тогава не знаех, че тя беше моят истински противник. Но от този момент тя знаеше, че беше говорила с човека, когото търсеше. Бях се страхувал от сенки и призраци. Трябваше да се страхувам от един глас! Един приятен, ясен момински глас. Гласът на новата секретарка на Мойзиш – Корнелия Кап.

Понякога се питам как бих се отнесъл с тази жена, ако я срещнех днес.

ВИЕ СТЕ ЦИЦЕРОН?

– Боже мой, вие сте Цицерон?

Ясно виждам разочарованието на нейното лице.

– Всички ние не ставаме по-млади, мадам! Такъв един разговор си бях представял често между двама души, които някога бяха преживели едно и също приключение на два противоположни фронта. Възможно ли е да съживиш отново една стара, закоравяла омраза? Бих ли й казал:

– Аз ви презирам, мадам, защото вие предадохте вашата родина!

Дали тя би отговорила:

– Какво искате? Аз го направих по убеждение! Вие, Цицерон, вземахте пари на ръка и сега се представяте така, като че ли сте разбирали голямата световна политика и сте искали да я поправите!

Дали така бихме говорили един на друг? Вероятно не бих казал нищо подобно, а вместо това бих се осведомил за нейните две деца и тя от своя страна би запитала учтиво и иронично как са моите.

– Чух, че имате шест деца, Цицерон?

– Мадам, трябва да ви поправя, аз имам осем деца! Признавам, мадам, един бивш шпионин с осем деца изглежда малко смешен. Но действително така се случува, аз люлеех моята най-малка дъщеря от коленете си и й разказах: „И после твоят татко открадна ключа от касетката на сър Хю Кнетчбъл-Хюгесен...“

И въпреки всичко... Ако още тогава бях познал в нея моя враг, то сигурно не бих се поколебал да съобщя това на Мойзиш. „Вие имате във вашите редове предателка. Името ѝ е Корнелия Кап и тя е вашата лична секретарка!“

В същия миг животът на Корнелия Кап би бил свършен. Но тогава аз познавах гласа ѝ само от телефона. Не знаех нищо за нея. Минаха години, докато научих повече. Говореше се, че живее в Америка. Писах на приятели там. Отговорите без изключение бяха отрицателни: „... ти си луд, да искаш да намериш в една огромна страна, която не познава адресната регистрация, една жена, която може би вече отдавна е омъжена и носи името на своя съпруг. Това е невъзможно...“ Писах на службата за имиграция. Те даже не си направиха труд да ми отговарят.

Една случайност ми помогна. През лятото на 1959 година срещнах един журналист. Той се обърна към мене и каза:

– Казват, че вие сте човекът, който през войната е бил известен под

името Цицерон?

Това се случи в един бар в Истанбул. Ние пиехме заедно. Съвсем случайно той спомена едно име – Корнелия!

– Вие познавате Корнелия Кап? – аз бях като наелектризиран.

Той вдигна рамене:

– Нямам понятие, дали се казваше Кап. Той ми даде един адрес в Чикаго – г-н и г-жа Хуго Кутандин, Кенмор авеню.

– Там е живяла някоя си Корнелия. Кутандин ми разказваха, че тя е била замесена в случая „Цицерон“.

Най-после имах някаква следа! Писах на Кутандин. Размяната на писма ми даде частична представа за Корнелия. Получих още един адрес в Чикаго: Ресторант Триангъл на То-финети, В 57, Рандолф стрийт. „Там Корнелия е работила като келнерка. Най-добрата ѝ приятелка беше Виолет Киле, наречена Пинки.“

Писах на момичето, наричано Пинки, и получих отговор. „Аз работя все още в ресторанта, Корнелия отдавна вече не работи тук. Мистър Клаус, притежателят, беше назначил Корнелия, защото тя беше германка. И той беше германец, дезертирал през време на Първата световна война, и живееше тук с фалшиви документи. Но всичко това се установи преди не много време, след като той се самоуби. Във всеки случай той помогна много на Корнелия да се установи тук. Корнелия е омъжена за Бил Горман, един бивш агент на ФБР, ако не се е развела вече! Тя се запозна с него в Кутандин. Там живееха и двамата под наем. Доколкото знам, сега живеят в Сан Диего, Калифорния.“

Имах вече следата и не я изпуснах.

Всички ми разказваха по нещичко за Корнелия.

Като че ли се събираха камъче след камъче, за да образуват една мозайка. Най-накрая пратих един приятел при Корнелия Горман, родена Кан.

„Тя живее в едно предградие в Сан Диего. Мъжът ѝ е служител в една фирма за електронни части. Живеят в малка къщичка близо до военното пристанище на САЩ, защото Сан Диего е голяма военноморска база...“

Това писмо получих от Калифорния. Корнелия беше намерена!

Прочетох всички съобщения, всичко, което казваха Кутандин. Прочетох изказванията на келнерката Пинки. Прочетох това, което самата Корнелия бе разказала за случая „Цицерон“.

Изведнаж много от това изглеждаше съвсем другоаче!

Тя не е била агентка на англичаните, както аз предполагах. И не

англичаните представляваха такава опасност за мене тогава, а американците.

Корнелия обясняваше: „Аз работех единствено и само за американската тайна служба – ОСС. Мойзиш никога не е знаел какво правя аз. Че имаше един «Цицерон», знаех много преди да започна да отварям всяка вечер куриерската поща в германското посолство. Понеже бях сама и никой не ме смущаваше при работата, имах много време да направя копия на писмата от Берлин, от които ясно се виждаше, че Цицерон трябва да бъде търсен направо в британското посолство. Всяка вечер предавах копията на американците. Те почти вече бяха заподозрели един човек, който се срещаше често с Мойзиш и пътуваше с него в колата му. И една вечер Мойзиш и Цицерон едва успяха да се изплъзнат след едно диво преследване на колата им през цяла Анкара Американците знаеха от дълго време, че съществува един човек на име Цицерон и че той е направен от кръв и плът. Моята задача беше да узная кой се прикриваше зад това име...“

Корнелия беше на 23 години, когато започна да се бори срещу непознатия. Този непознат бях аз.

Опитах се да узная как бе стигнала до това. Мразеше ли националсоциалистите? Била ли е изнудена? Беше ли една авантюристка? Защо ме преследваше? От къде на къде тя можеше да каже: „Че имаше един Цицерон, знаех вече...“ Откъде, от кого получаваше тя сведенията си?

Успехът, който името Цицерон беше постигнал, можеше да ласкае моята суетност. „Цицерон“, едно име за прикритие, под което не можеше да си представи човек нищо, беше станало едно понятие! „Цицерон“ се носеше като дух както през министерството на външните работи на германския райх, така и през главната служба за безопасност на райха!

„Цицерон“ стана често употребявана дума както за Хитлер в неговата главна квартира, така и в бюрото на Алън Дълес, шеф на американската тайна служба и брат на Джон Фостър Дълес, по-късно министър на външните работи на Съединените щати. Около „Цицерон“ се въртяха разговорът и клюките между дипломати и агенти, между приятели и неприятели.

„Цицерон“ – той работи за англичаните! С негова помощ заблуждават германците!

„Цицерон“ е интимният приятел на един хомосексуален британски дипломат. За него е дреболия да има достъп до всички тайни документи.

„Цицерон“? Такъв изобщо не съществува! Това е само едно пропагандно изобретение на службата за безопасност.

Веднаж, когато се срещнах с Мойзиш в неговото бюро, дойде и съветникът при посолството Йенке.

– Ако при вашата опасна работа някога ви се случи нещо неприятно, елате веднага при нас. Ние ще ви прехвърлим в Германия. Фюрерът е наредил да получите за награда една вила, като подарък след войната.

– Вие сте говорили с Хитлер за мене?

– Естествено!

Аз, гавазът, се наежих от гордост!

Франц фон Папен е записал в своите мемоари един разговор с Хитлер: „... в моите обяснения върху общото положение говорих за решенията на конференцията в Техеран, които ни са известни от телеграмите на Цицерон...“

А Мойзиш съобщава как е представил документите „Цицерон“ на Рибентроп, министъра на външните работи на райха:

„... Рибентроп не ме погледна. Ръцете му посегнаха към няколко документа, които лежаха пред него, остави ги настрана, взе други. На лицето му ясно се четяха съмнения и яд. Той нерешително гледаше купчината фотокопия, които досега струваха 65 000 лири стерлинги на райха. След това с едно бавно движение на ръката си отстрани малката планина от английски тайни документи. Едва чуто каза: «Това е много хубаво, за да бъде истина!»“

Мойзиш цитира също така и Калтенбрунер, шеф на главната служба за безопасност на райха:

„Рибентроп е уверен, че англичаните са изпратили камериера в германското посолство, за да могат да ни изиграят голям номер. Доколкото познавам Рибентроп, неговият опозиционен дух ще си остане на това мнение. При това ценен материал може да мухляса в неговото бюро. Това трябва да се избегне. Аз ще поискам от фюрера да разреши операцията «Цицерон» да се води от нас!“

Даже големите в Берлин се караха за Цицерон! Те си блъскаха главите дали аз бях само един трик от страна на англичаните или бях истински шпионин, на когото могат да вярват.

А в Анкара аз си оставах повече гаваз, отколкото шпионин, който обича да подслушва навсякъде. Откъде можех да знам колко много занимавах фантазиите на другите? Откъде можех да знам, че тогава в Берн е седял един американец на име Алън У. Дълес, който отдавна е разполагал с достатъчно хора в Берлин, които са го информирали непрекъснато? Можех ли да знам, че даже един германски дипломат принадлежеше към неговите хора, един човек от най-близкото обкръжение на

Рибентроп, един легационен съветник на име Колбе, с псевдоним Жорж Ууд, чийто брат беше пребит от бой от националсоциалистите? Едва след войната узнах за това, че този Жорж Ууд е съобщил на Дълес в Берн, че се е явил нов шпионин на име Цицерон, който би трябвало да се търси в британското посолство в Анкара. Паролата „Цицерон“ раздвижила американците.

Не би ли било за тях голямо удоволствие да сервират на своите съюзници, англичаните, един изцяло разрешен проблем „Цицерон“ с подигравателната забележка, че англичаните спят дълбоко? Така абстрактното понятие „Цицерон“ се превърна и в играчка за суетността на различните служби за контрашпионаж. Наложил се да бъде мобилизиран специалистът на американците по балканските въпроси. Неговото име беше Джордж Х. Ърли. Аз бих могъл да бъда горд за това, че даже и на този човек бях създал главоболие. Той беше личен приятел на американския президент Франклин Д. Рузвелт. С мене, гаваза, се занимаваха световно известни личности.

Мистър Ърли, приятел на Рузвелт, губернатор на Пенсилвания, пълномощен министър във Виена, после в София, накрая военен аташе в Истанбул, си спомни за една сътрудничка на американската тайна служба, която работеше в София. Защо да не е възможно да се вмъкне това момиче в германското посолство в Анкара. Момичето беше Корнелия Кап. Псевдонимът „Цицерон“ беше преминал през Берлин, Берн, Вашингтон, Истанбул, София обратно за Анкара, беше преминал един авантюристичен път, беше възбудил клюки и спорове, учудване и недоверие, за да предизвика най-накрая едно строго секретно преследване, една подмолна борба в неутрална Анкара, в която дипломатическите представители на враждуващите велики сили все пак и все още се поздравяваха, макар и само с ледена въздържаност.

Аз не знаех абсолютно нищо за всичко това. Най-малко, че едно 23-годишно момиче ме търсеше, рискувайки главата си. Корнелия била любимката на родителите си. Тя е била безкрайно глезена. Нейният баща беше дипломат от старата школа. Тя беше русо, приятно и весело момиче.

Четях нейната биография:

„... бях на шест години, когато дойдох за пръв път в Съединените щати. Наистина родена съм в Берлин, но никога не съм се чувствувала в Германия като у дома си. Баща ми беше консул в Бомбай, преди да бъде преместен в САЩ. Той беше генерален консул в Кливланд, Охайо. Всичките ми приятели бяха в САЩ. До избухването на войната бях в

Кливленд. През 1941 година се върнах със семейството си в Германия...“

Бащата беше на работа в Италия, после в България.

„... няколко седмици бях на обучение за медицинска сестра в Щутгарт. Аз се подчиних против волята си, но не ми оставаше нищо друго, защото в противен случай щяха да ме бутнат на работа в някоя фабрика. Благодарение на връзките на моя баща можах да напусна Щутгарт и да го последвам в Италия. През юли 1943 година отидох с родителите си в София, където баща ми беше делегиран към германската легация. Аз работех като секретарка при германското посолство. Не беше случайно, че аз отидох в Анкара. Американската секретна служба се свърза с мене в София чрез свои посредници в Анкара още през август 1943 година. Още в София върших шпионаж за американците. В Анкара Мойзиш улесни работата ми за американците. Четири дни след моето пристигане и започване на работа притежавах един ключ от неговата каса и преписвах секретни документи. Моите братя, Петър и Торард, бяха офицери от вермахта и се биеха на руския фронт – още един коз да спечеля доверието на Мойзиш. Той се подаваше на всяка комедия. При съгласието ми да работя за американската секретна служба голяма роля играеше една моя младежка любов от времето, когато бях в Кливленд. Името на мъжа, когото трябваше да видя отново като агент на американската служба за стратегическо разузнаване в Анкара, няма да съобщя...“

Тя беше настоявала пред баща си в София да ѝ намери работа в неутрална страна, например в Турция, където животът е по-привлекателен за едно младо момиче, отколкото в София. Че тя е попаднала точно на извора, на Мойзиш, е една голяма случайност, защото точно по това време той бе поискал допълнително помощничка. Корнелия би приела и всяка друга работа в посолството.

Тя беше любимката на своя баща и смяташе себе си за едно дете, родено под щастлива звезда – защото можа да срещне пак своята младежка любов. Тя беше готова да заплати за това всякаква цена. Тя седеше в преддверието при Мойзиш, руса, невинна, прилежна. Когато звънеше телефонът, тя вдигаше слушалката и се обаждаше: „Тук търговският отдел...“

Нейният приятен, ясен глас ми бе направил впечатление. „Тук е Пиер. Моля господин Мойзиш!“ Нейното бавене, нейните въпроси бях смятал за тромавост на някоя нова чиновничка. „Пиер? Какъв Пиер?“ И тя се беше засмяла и се бе забавила да ме свърже с Мойзиш – а аз бях попаднал в клопката, смятайки това за малък флирт по телефона.

При това тя беше разбрала, че е говорила с Цицерон! Моят инстинкт ми беше изневерил. Не бях забелязал нейната възбуда, в която я беше хвърлил гласът на търсения. Нищо тогава не ми подсказа! Корнелия обаче чувствуваше, че е близо до целта си.

Идването на служителите на британската секретна служба от Лондон имаше последствия. На касата на сър Хю бе монтирана сигнална уредба. Дойдоха специалисти, изчезнаха зад вратата на неговата работна стая, работеха по цели часове зад затворените врати, но аз можех да си представя какво правеха те. Ключът копие от касата нямаше да може да ми служи за в бъдеще, мислех си аз. Приех това като знак на съдбата. Бях готов да оставя шпионина Цицерон да изчезне от екрана и на негово място да остане само Елизаза Базна, гавазът. Парите, които бях държал скрити месеци наред под килима на моята стаичка и предупреден от Мара бях скрил под стълбата за мазата, взех със себе си в къщичката, която бях наел, и ги заключих в бюрото си. Стигнах до заключението, че вече притежавам достатъчно пари, за да мога да се оттегля и да живея спокойно. Нищо не ме принуждаваше да продължавам моята опасна игра. Не ми оставаше нищо друго, освен да залича следите си, да унищожа фотоапарата, да махна „статива“. Но аз не можех да направя това! Отлагах решението си. Аз чаках – какво, и до днес не мога да кажа.

Срещнах се с Мойзиш, но не му предадох нищо.

– Всичко става много трудно.

Бях обхванат от една летаргия, от която не можех да се освободя. Нямах сили нито да сложа край на всичко, нито кураж да продължавам да фотографирам.

– Бомбардировката над София е станала – каза Мойзиш беззвучно.

Вдигнах рамене.

– Аз съобщих за това навреме – казах аз. Не знаех, че в Берлин все още има хора, които не вярват на моите съобщения.

По-късно Мойзиш пише за бомбардировката. „Сега вече Берлин знае! Цицерон е оправдан, неговата «автентичност» доказана! Но това доказателство беше станало възможно тогава, когато четири хиляди души в София трябваше да загубят живота си под бомбите и развалините...“

– Сега и последният човек вярва, че вашият материал е истински – каза Мойзиш.

Беше ми безразлично какво мислят за мене и дали ми вярват или не.

– Не искате ли да работите вече? – запита Мойзиш.

– Не знам.

Леденият студ на мъгливия зимен ден правеше всичко още по-неприятно. Отидох си в къщи, но Мара беше истерична. Тя ме нападна с думи, от които лъхаше само злоба и ревност.

– Мисис Бъск ще се връща скоро в Лондон. Заради бебето. Тя ме запита дали не искам да отида с нея.

– Иди.

Мара ме погледна с широко отворени очи.

– Знаех си аз! Между нас отдавна всичко е свършено! Ти ме гониш! – изсъска тя възмутено.

Не можех да я слушам повече. – Ти каза, че искаш да заминеш! Ти каза, че може да отидеш в Лондон.

– Ти не искаш да знаеш нищо вече за мен! – хълцаше тя през сълзи.

Нейната истеричност ме прогони от къщата. Върнах се обратно в посолството. В помещенията лъхаше приятна топлина. Всичко излъчваше тишина, уютност. Така си представях атмосферата в някое британско имение. Беше странно, но в тази къща имах чувство на сигурност, закрила, като че ли само тук можеше да се изпълни моят копнеж за спокойствие, непринуденост и удобство.

Постоянната дружелюбност на сър Хю ме засрамваше и моята стачка ми се виждаше като едно топло, мирно гнездо. Завиждах на Мустафа за съществуването му като безгрижен гаваз. Не бях ли и аз някога така безгрижен?

Легнах на леглото и се унесох в мечти по един скромен живот без опасности.

Мустафа влезе в стаята ми. Той се хилеше. Правеше една смешна физиономия и въртеше очи.

– Тя е тук! О, аллах, Езра е тук!

Съвсем бях забравил, че писах на братовчедата си Мехмед да изпрати Езра в Анкара и да не се тревожи за нея, защото съм й намерил работа.

О, АЛЛАХ, ЕЗРА Е ТУК!

Пристигането на Езра разби всички разумни намерения. Аз бях двадесет години по-възрастен от нея! Бях суетен, безсрамен, сантиментален, циничен, суеверен и грозен. Горях от амбиция и съжалявах сам себе си. Нямах нито едно качество, достатъчно силно, което да ме накара да изпратя Езра обратно на баща ѝ.

Тя беше седемнадесетгодишна. Едно русо момиче, като много туркини от гръцки произход. Имаше гъвкаво тяло и се смееше предизвикателно, защото инстинктивно чувствуваше еротизиращото влияние, което излъчваше. Маноли Филоти, Мустафа, даже бътлерът Зеки започнаха да се топят по нея. Езра внесе живот в стаите на прислугата, разбуди мъжкия персонал на посолството, остави се да я гаят, милват, да я глежат. Тя се беше изплъзнала от настойничеството на родителите и сега се наслаждаваше на свободата си. При мисълта, че може би Мустафа е близо до нея тъкмо тогава, когато аз трябваше да се грижа за сър Хю, подлудяхах и се отнасях към нея студено и с присмех.

– Не знам дали би могла да намериш тук работа. Облеклото ти е лошо, държането ти – много шумно.

– Мустафа каза...

– Мустафа няма успех при жените. Той се радва, че най-после се е харесал на някоя.

– Но той никак не ми харесва!

– Въпреки това нищо не мога да променя. Ако искаш, можеш да излизаш с него. Аз нямам много време за тебе.

– Но аз искам да ми кажеш какво грешно правя!

– Казах ти вече, че аз имам малко време. Присмех, студенина и грубост бяха моето единствено оръжие срещу нейната младост. Дадох ѝ стаята на Маноли.

– Не вярвам, че леди Мери ще ти разреши да останеш тук по-дълго време. Най-добре ще е да пиша на баща ти...

– Не искам да се върна у дома! Моля те, помогни ми да остана тук!

– Тогава иди първо при фризьор!

Косата ѝ беше прекрасна, обичах русите ѝ отблясъци. Но поради това, че аз я нагрубяхах, тя стана вътрешно несигурна.

Усещах нейните безпомощни погледи, усещах как ласканията на другите бяха загубили влиянието си над нея и как тя се стремеше с

всичко, за да получи от мене поне една малка похвала. Аз се стремях да не забелязвам момичето, въпреки че то отдавна беше станало господарка на мислите ми.

Бях в стаята за гладене и гладех няколко костюма на сър Хю, когато внезапно електричеството спря.

Отидох до стената, където беше таблото за бушоните. Там стоеше Езра.

– Вероятно някой от бушоните е изгорял. Иди при Мустафа да ти даде нови – казах аз.

– Не са изгорели. Аз трябваше да ги отвъртя.

Гледах я втренчено. Тя побърза да ми обясни.

– Дошли са работници. Те работят нещо на касата за парите. Затова трябваше да изключа бушоните...

Не я слушах вече. Това, което Езра смяташе каса за пари, беше касата за секретните документи. Отидох бързо в кабинета на посланика. Един от служителите на посолството, който принадлежеше към службата за безопасност, седеше на един стол и гледаше скучно двамата работници, които работеха на касата.

– Необходимо ли е да бъдат изключени всички бушони? – запитях аз студено. – Трябва ми електричество. Сър Хю ще ме упрекне...

Вратата на касата беше отворена. Работниците монтираха нещо на сигналната уредба. Никой не обърна внимание на това, което казах.

Ядосано им извиках.

– Сега ще включа всички бушони отново! – и тръгнах. Това имаше успех. Един от техниците дойде намръщен след мене.

– Не се дръж така!

– Аз трябва да гледа.

– Къде са бушоните?

Показах му мястото. Езра стоеше все още на мястото си до таблото с бушоните.

– Ако ще работите само на сигналната уредба, достатъчно е да извадите само единия бушон, на който е включена уредбата – казах надменно аз.

– Сам знам това – изръмжа мъжът.

Той трябваше да тича няколко пъти насам-натам, докато установи кой бушон беше за сваляне. След това завъртя здраво всички останали, а само единия слабо.

– В края на краищата няма нужда да бъде изключено електричеството в цялата къща, за да не звъни вашето звънче от сигналната уредба –

усмигнах се аз.

Техникът се върна в кабинета. Погледнах Езра. Пошепнах ѝ.

– Запомни този бушон!

Тя не разбра какво имах пред вид.

– Защо?

– Ти трябва само да го запомниш. Друго нищо!

Обхвана ме отново моето старо уверено в победата безсрамие. Като че ли щастливата нишка, за която мислех, че ме бе напуснала, отново се появи пред очите ми. Когато усещах възхищение, успявах във всичко. И Езра започна да ми се възхищава.

– Помисли малко защо една каса трябва да бъде осигурена със сигнална уредба, когато е достатъчно да се отвърти един бушон, достъпен за всекиго, за да не функционира уредбата – обясних ѝ аз.

– Не те разбирам – проговори тя.

– Ще ти обясня всичко довечера.

Аз я оставих да седи при таблото с бушоните и се върнах в стаята за гладене. Ютията отново се нагря.

Двамата с Езра седяхме в едно такси.

– Карайте през стария град, покрай цитаделата, след това по бул. „Ататюрк“, после към хълмовете.

Правеше ми удоволствие да давам такива небрежни нареждания и при това да чувствавам Езра до себе си. Показах ѝ нощния град. Гласът ми беше студен, като че ли изпълнява само един досаден дълг. Аз знаех, че нейните мисли са съвсем на друго място.

– Защо ми подари палтото? – попита тя съвсем тихо и срамежливо. Бяхме ходили в АВС и аз ѝ бях купил хубаво, меко, подплатено с кожа палто. Изненаданото ѝ лице ми направи удоволствие.

Отговорих ѝ почти между другото.

– Твоето старо палто не ми харесваше. Ти трябва да направиш малко усилие, ако искаш да изглеждаш хубава. Ето там е цитаделата.

Тя погледна нататък, но личеше, че не я интересува. Палтото я занимаваше повече.

– То беше много скъпо.

– Не се грижи за това.

За нея аз бях една загадка. Отнасях се с нея безразлично, почти грубо и въпреки всичко ѝ пръвех скъпи подаръци.

Ние пътувахме по осветената блестяща улица, бул. „Ататюрк“, надолу. Колата се плъзгаше безшумно по снега. Аз трябваше да се овладя, да не взема Езра в прегръдките си. Но това щеше да провали

всичко. Улиците ставаха по-тихи, ние пътувахме през елегантните вилни квартали във от града. Беше сибирската зима на Анадола. Хълмовете лежах под дебела снежна покривка. Студено и ясно се извисяваше небето над нас.

– Да се разходим малко.

Аз помолих шофьора да спре:

– Чакайте тук!

Вървах до Езра, ръцете дълбоко в джобо-ветена балтона. Не поглеждах момичето. Отнякъде се понесе виене, полузададено, заплашващо.

– Вълци – обясних й аз. – През зимата слизат почти до крайните квартали на града. Не се страхувай. Студено ли ти е?

Видях, че трепереше от студ.

– Не – промърмори тя.

– Какво мислиш за тази война? Тя ми хвърли недоумяващ поглед.

– Какво ме засяга това?

– Правилно – казах, – и ти си на мнение, че трябва да ни оставят на спокойствие в тази война.

Тя направи една несигурна гримаса.

– Нищо не разбирам...

– Искаш ли да отидеш да учиш в университета?

Моят въпрос я изненада. Университет – за едно младо момиче в модерна Турция няма нищо по-желано от това. В повечето области на страната жената все още не значи нищо. Напротив, момиче, което посещава университета, се чувствава действително свободно, модерно и европейско.

Езра наведе глава. Постепенно тя се поддаде на моето внушение.

– Винаги съм имала желание да следвам – пошепна тя.

Снегът скърцаше под краката ни.

– Знаеш ли все още кой бушон трябва да отвъртиш?

Тя ме погледна мълчалива.

– Ако още помниш, ще можеш и ти някой ден да учиш в университета-добавих аз. – Или искаш да станеш прислужничка където и да било?

– Какво общо има това с този бушон? – запита тя с леко учудване в гласа си.

Не й отговорих веднага. Оставих тишината и нашите самотни стъпки да действуват вместо мене.

– Не можеш ли да помислиш сама? – казах студено и делово.

След това внезапно се спрях до нея.

– Това не е каса за пари. Това е каса в която се пазят военни тайни.

Сега за Езра аз бях една тъмна, набита сянка върху белоснежния склон. Позирах като комедиант и бях сигурен в себе си. Ако я бях целунал, щях да бъда за нея не грозен и отблъскващ, а само олицетворение на един авантюрист. Аз я измервах спокойно с погледа си и не се мръдвах. Само й казах:

– Ти трябва да знаеш, че рискуваш всичко. Ела!

Бавно се върнахме към таксито. Нощта предлагаше на Езра студена романтика и примамаваща опасност.

– Ти предаваш всичко на германците? – тя постави въпроса си с един детски равностен тон.

– Това не е твоя работа!

Качихме се в колата. Езра се притисна в ъгъла и седеше като вдървена. Аз пуших. Нямах никакви съмнения. Чувах как тя преглъщаше.

Съвсем тихо долових гласа ѝ.

– Още помня кой бушон беше.

– Ще си помисля дали ще мога да те използвам изобщо – отговорих аз.

Това беше вечерта на четвъртия ден от пристигането на Езра в Анкара.

В документите, които фотографирах, се явяваше винаги думата „Оверлорд“. Нямах почти никакво съмнение, че под това наименование трябваше да се разбира онзи втори фронт, за който руснаците непрекъснато настояваха пред своите съюзници – десанта в Нормандия. С известни разсъждения можеше да се разбере какви бяха намеренията на Рузвелт, Сталин и Чърчил. Чърчил желаше Турция да влезе във войната. Той беше замислил един десант на гръцка територия и искаше с подкрепата на Турция да вземе Солун и да си възвърне Балкана, той искаше да стъпят на Балкана не само руснаците, а и западните съюзници.

Но турците се колебаеха да станат активни партньори на англичаните. Турците искаха, първо, да се завърши успешно десантът във Франция, тогава да решат дали да влязат във войната. Англичаните изискваха, първо, влизането на Турция във войната и десанта при Солун и след това да се започне с десанта във Франция. Въпросът беше сега кой ще победи при тази дипломатическа борба: настояването на британците или тактиката на бавене на турците.

Езра схвана бързо своята задача. Още на другия ден след нощта в заснежените хълмове тя дойде по обяд в моята стаичка.

– Сър Хю е поканен на обяд.

Аз се засмях. Знаех това, но я запитах:

– Откъде знаеш?

– Видях го да заминава. Маноли ми каза, че той няма да се храни тук.

Тя замълча. Беше вече стигнала дотам, че се вълнуваше да ме изненада. И после допълни:

– И секретарката му излезе.

Аз станах.

– Може би тя си прави една малка разходка.

Езра поклати глава.

– Аз бях при фризьор...

Едва сега забелязах новата ѝ фризура. Погледнах внимателно момичето.

– ... когато аз излизах от фризьора, тя влизаше. Там човек много се бави.

Себе си ли бях подстрекавал през последните няколко дни? Отново ли ме обхващаше страх, когато стоях пред решението, дали да отворя касата, снабдена със сигнална уредба, или не? Усмивах се. Не се оставих Езра да забележи моите колебания.

– Тогава отвърти бушона – казах аз бавно.

Видях колко напрегнато беше лицето ѝ. Видях нейната възбуда. Но тя се овладя и успя да отговори на моята усмивка с усмивка.

– Вече направих това.

Не ми оставаше друг избор. Сега трябваше да действувам.

– Ти ще чакаш в коридора пред моята стая! Гледах момичето студено и въздържано.

– Добре – прошепна то.

Това беше безсмислено нареждане. Какво би могла да направи Езра за мене в коридора? Би ли могла да извика: „Внимавай, идва някой!“ Но моите думи ѝ показваха колко ледено студен можех да бъда аз, а блясъкът в очите ѝ ме подтикваше повече. Като играех на хладнокръвие, самият ставах хладнокръвен! Усещах как Езра ме следеше с втрещени очи, когато се качвах по стълбата за кабинета на посланика, където се намираще касата. За един момент само имах чувството, че познах себе си. Стана ми ясно, че не бях повикал Езра при себе си в посолството, за да имам една помощничка в нейното лице. Бях го направил, защото имах нужда от публика!

С Мара беше същото. Страхът ѝ за мене, нейното възхищение бяха

ме подтиквали дотогава, докато от нея не идваше вече никакво дразнене, за да се показвам пред нея безумно храбър. Затова Езра ми беше така добре дошла! Аз бях като артист в един нов град, пред нови критични зрители, чиито аплодисменти трябваше да спечеля. Алчността да се харесвам беше по-силна от нервността. Страхът не можеше да се мери с манията да направя отново впечатление пред едно момиче.

Чувствах се като герой на една пиеса, в която се играе шпионаж. Езра беше почитателката в ложата, която след представлението щеше да ме моли за автограф. Какво можеше да ми се случи? Сър Хю беше отишъл на официален прием. Неговата секретарка, Луиза, беше при фризьора. Леди Мери, съпругата му, не се бе показала целия предобед. Тя беше в своите стаи – лекуваше простудата си с огромни количества горещ чай.

Влязох в кабинета, без да се оглеждам, отворих желязната каса, без да се бавя, взех документите от червената касетка, заключих отново касата и се върнах в стаята си. Свирех с уста.

Езра ме гледаше с широко отворени очи, когато минах покрай нея. Аз не ѝ обърнах никакво внимание. Фотографирах документите. Това бяха нареждания на Форейн офис, какво трябва да се съобщи на турското правителство по отношение на военните планове на съюзниците за 1944 година.

Прочетох, че е запланувана една операция срещу германските позиции на Балкана – десантът на гръцка земя:

„Предвидено е на 15 февруари британски ескадрили от бомбардировачи и изстребители да се базират в Измир, от тази база да подкрепят активно операцията срещу Солун. Трябва да се въздействува решително върху турското правителство да даде съгласието си за тази операция и да помогне тя да бъде проведена.“

Това означаваше война! Война и за Турция. Обаче в този момент за мене беше по-важно какво щеше да ми каже едно 17-годишно момиче, пълно с възхищение, когато щях да ѝ съобщя моята осведоменост! Фотографирах свободно. Бях занесъл статива си заедно с парите в къщичката, която бях наел и която аз за себе си наричах вила „Цицерон“ – едно наименование, което бях написал с миниатюрни буквички на пътната врата, подобно на просяк, който пише своите тарикатски йероглифи като знак на тайфата си. След като направих снимките, скрих документите под дрехата си. В коридора казах на Езра:

– След пет минути можеш да завъртиш отново бушона здраво! Повече от пет минути не е необходимо.

Бавно се качвах по стълбата нагоре, разточителствувах с петте минути, за да не намаля възторга на Езра към мене от страхливото бързане.

Заплатих обаче моето лекомислие с отчаян ужас. Срещнах леди Мери.

– Елиаза!

Нито я бях видял, нито чул. Нейният глас ме изтръгна от моята сомнамбулска сигурност и внезапната уплаха почти ме смрази. Трябва да съм погледнал с широко отворени от страх очи жената, чието будно внимание винаги ме плашеше повече, отколкото всяко сбръчкване на вежди от сър Хю. Дали нейната простуда я заслепи, за да не забележи моето треперене?

– Какво става с вашата племенница? Намерихте ли и вече работа?

Бях забравил, че Езра ползуваше безразличното гостоприемство на леди Мери. Аз заекнах при отговора.

– Още не, миледи. Аз мислех, че може би тя тук...

– Аз ви казах, че тя може да живее временно тук, бих искала обаче да ви помоля колкото е възможно по-скоро да намерите друг подслон за момичето. Тя беше свикнала да заповядва!

– Разбира се, миледи. Имам грижа за това. Уплахата ме накара да треперя от студ. Сега обаче се изпотих. Леди Мери беше ми отнела по-голямата част от петте минути.

– Не обичам да злоупотребяват с моята добрина.

Колко време беше изминало? Отчаяно се опитвах да го изчисля.

– Никога не бих си позволил, миледи... Езра ще напусне още днес посолството. Миледи може да ми вярва...

Дали Езра беше завъртяла вече отново бушона?

Дали щеше да влезе в действие сигналната уредба, когато слагам документите обратно в касата?

– Кажете на Мустафа да ми донесе още чай.

– Ще му кажа веднага, миледи. Обърнах се, като че ли исках да тръгна към кухнята.

Гласът ѝ ме извика обратно.

– Не е необходимо Езра още днес да напусне – каза тя полулюбезно. – Не искам само да бъде дълго отлагано.

Тя ми кимна и тръгна към стайте си. Аз гледах след нея.

– Много съм ви благодарен, миледи – промърморих аз. След това влязох в кабинета на посланика. Забравих, че беше по-сигурно да проверя дали Езра не беше вече включила сигналната уредба или ми оставах още няколко секунди. Владееше ме само мисълта да се освободя от

документите.

Отворих касата, сложих документите обратно в касетката, заключих я. Сигналната уредба мълчеше!

Отидох в кухнята.

– Още чай за леди Мери – измърморих със слаб глас.

Мустафа ме погледна втренчено.

– Лошо ли ти е?

– Ти трябва да й занесеш чай! – изкрещях аз на Мустафа. Не можех повече да се владеем и тръснах вратата, като излизах.

Видях Езра, която се яви внезапно пред мене. Лицето ѝ изглеждаше безпомощно, виновно. Аз не забелязвах изобщо нищо. Тя пошепна:

– Бушонът изгоря, когато го завинтвах.

Сега вече имах жертва, върху която можех да излея яда си. Нищо не разбирах и даже ми беше безразлично, че може би това изгаряне на бушона беше предотвратило края.

– Тогава погрижи се за нов! – сопнах се аз на момичето.

– Но аз не съм виновна – запъваше се тя, като че ли я бях хванал на местопрестъплението.

– Ти няма да останеш повече в посолството! – казах аз и гласът ми се задави. – Нямам нужда от тебе.

Усещах, че краката ми се подкосяват. Езра наведе глава и не забеляза паниката, която ме бе обхванала и в която все още се намирах.

Този път не се срещнах с Мойзиш в колата му. Той ми определи среща в своето бюро, през нощта, при всички възможни мерки за сигурност, точно както тогава, когато го потърсих за пръв път. Аз отново ми нах по пътя през дупката на оградата зад беседката в градината на германското посолство.

Посрещна ме съветникът при посолството Йенке.

– Мойзиш веднага ще дойде.

Той се усмихваше. Мислех, че виждам в неговите погледи някаква признателност за моите постижения.

– Ако германците не предприемат нищо, сега войната ще обхване и Турция – казах аз. – Този път вече е стигнало дотам! – и аз му разказах какво съдържаша филмите, които бях донесъл.

– Тогава ние трябва незабавно да въздействуваме върху турското правителство без недомлъвки – проговори той.

При този наш разговор той ми каза, че Хитлер ще ми подари вила в Германия, една забележка, която задоволяваше моята суетност. Материалните благоволения са винаги добре дошли за един гаваз.

След това Мойзиш дойде и аз му предадох филмите.

Посланикът Франц фон Папен пише по-късно в своите мемоари:

„... британските телеграми, които ние получавахме почти всеки ден от Цицерон, бяха ценни за нас по две причини. От резюмето на британския посланик за преговорите в Техеран ние получавахме една обща картина за намеренията и различието в мненията на съюзниците за политическото отношение към Германия след нейния окончателен разгром. За момента по-важно обаче беше да знаем оперативните планове на противника.“

Да, те имаха поглед върху събитията благодарение на мене. Дали обаче щяха да предотвратят войната за Турция?

Аз се чувствавах защитник на турските интереси, въпреки че действувах без поръчение и може би даже бях един неканен адвокат.

– Аз съм защитник на моя народ – пъчех се аз пред Езра, увлечен от моя собствен патос, и суетно прибавях:

– Един адвокат, разбира се, който за своите услуги получава огромни хонорари от касата на една чужда държава! Разбира се, не турската хазна обеднява от това!

Езра слушаше с благоговение такива речи, които й държах. Откакто мислеше, че е несръчна, за да ми бъде помощница, тя четеше всяко желание в очите ми. В мечтите на момичето аз бях истинският мъж. Като благодарност за това, че сигналната уредба не даде сигнал, купих на Езра дрехи и тя смяташе тези подаръци за великодушен жест на един герой, който всъщност би трябвало да й се сърди. Понеже не можеше да остане по-дълго в посолството, взех я със себе си във вила „Цицерон“.

– Аз съм така радостна.

– За какво? – попитах я студено.

– Страхувах се, че ще ме изпратиш обратно при родителите ми.

– Всъщност би трябвало да те изпратя обратно – казах аз мрачно. – Може би ще има война.

– Аз искам да остана при тебе – проговори тя, навела глава.

Направих се, че не бях чул.

– До 15 февруари ще се реши – обясних аз определено.

– Не може ли да се предотврати войната? – запита тя наивно.

– Може би вече съм я предотвратил, още не съм сигурен – отговорих й аз с голям патос. Наслаждавах се на нейното боготворение.

Положението беше гротескно. Аз знаех намеренията на големите, които си играеха със съдбата на народите. Ровех се в тайните, които решаваха живота и смъртта, същевременно преживявах с насмешка

комичния дуел между Езра и Мара, която не искаше да освободи мястото.

– Ако доведеш това момиче в къщи, ще отида с мисис Бъск в Лондон – заяви тя.

Това беше само заплаха! Не се страхувах повече от Мара. Тя не беше в състояние да отмъсти с предателство за моята изневяра. Отдавна беше в отстъпление и стреляше само за да плаши. Всъщност дълбоко в себе си не беше ли доволна? Аз я бях осигурил богато с пари. Доведох Езра със себе си. Пристигнахме с такси, носехме с нас един куфар и една кутия от АВС с новите рокли, които бях купил на Езра.

– Как се осмеляваш! – разгневи се Мара. Трябваше да се засмея и това окончателно ме освободи от шока, който бях получил от леди Мери.

– Ти се държиш, като че тя ми е любовница – отпратих аз Мара.

Гротеската трая десет дни. Беше ненормално време. При сър Хю бях внимателен камериер. Ежедневно снимах документи. Леди Мери беше любезна с мене, защото изпълних така акуратно заповедта ѝ. Влизането на Турция във войната беше още проблем. А вечер бях шпионинът по пантофи пашата, разглеждан от съпернички. Те мажеха с мехлем моята суета, чупеха рекорди по приготвянето на моите любими ястия, масажираха тялото и душата ми, за да спечелят победа в борбата за организиране на почивката след края на шпионажа.

– Тя любовница ли ти беше? – питаше Езра.

– Това не те засяга.

– Мисис Бъск пак ме попита дали не искам да отида с нея в Лондон. Какво е твоето решение? – питаше Мара.

– Лондон трябва да е прекрасен град.

Първо бе решен въпросът за влизането на Турция във войната. Интервенцията на фон Папен при турското правителство беше успешна. Неговата осведоменост за тайните разговори, която получаваше от мене и която поразя правителството в Анкара, накара турците и този път да избягнат войната. Министърът на външните работи Нуман Меменджиоглу предаде отказа на турското правителство на сър Хю. Аз го фотографирах.

По-късно по този въпрос фон Папен писа:

„В нотата-отговор на турското правителство, която благодарение на Цицерон няколко дни след изпращането ѝ от сър Хю лежеше на моето писалище, Нуман заявяваше, че поради недостатъчното снабдяване на турските въоръжени сили подготовката за Солунската операция не може

да завърши до 15 февруари 1944 година. Тази нота много разочарова западните съюзници...“

„Следователно – пише фон Папен по-нататък – Хитлер беше осведомен от мене, че замислената от Чърчил офанзива през февруари срещу Солун няма да се състои...“

На 3 февруари английските военни мисии напуснаха Турция. Забележително беше, че и маршал Линел от въздушните войски, който трябваше да оглави действията срещу Солун, също напусна страната разочарован... Балканската операция трябваше да се изостави...“

Тогава аз преживях яда на сър Хю в британското посолство, въпреки че той се мъчеше да го прикрие пред мене като принадлежащ към персонала.

Бях фотографирал телеграмите с отказа на турците, които сър Хю трябваше да предаде. Филмите съдържаха и неговото предложение да се скъса окончателно с Анкара. Следователно аз знаех какво ставаше в главата му, когато поднасях портокаловия сок и изчетканите дрехи, докато външно той оставаше резервиран джентълмен.

Аз бях фотографирал всичко – напрежението, че моята родина ще води война, бе отстранено. Чувствувах се горд и живеех с убеждението, че аз съм предотвратил войната.

Подадох жакета на сър Хю, който искаше да облече, за да се сбогува с маршал Линел.

– Днес е чуден ден, ваше превъзходителство – казах аз.

– Ако знаете колко малко ме интересува днес времето – отговори той.

Неговото лице беше навъсено. Откъде можеше да знае, че аз въобще не мислех за времето?

Сър Хю също написа по-късно своите мемоари.

За онези февруарски дни там прочетох:

„Последва време на трудности, през което ние не правехме никакъв опит да скрием нашето разочарование...“

Докато сър Хю се сбогуваше с маршал Линел, аз изтривах сълзите от бузите на Мара. Тя остана вярна на своята господарка и бебето на Бъск. Заминаваше с тях за Англия.

– Не ти се сърдя...

Тя го каза с онази женска смелост, която трогва мъжа. Същата вечер Езра стана моя любовница.

РОЛЯТА НА КОРНЕЛИЯ КАП

Много години по-късно, когато отново срещнах Езра и отдавна бяхме далеч от всякакви желаниа, приключения и мечти, тя се усмихна и каза:

– На Мара даде пътя, мене можеше да ме въртиш на малкия си пръст, но за жената, която беше всъщност важна за тебе, ти изобщо не се погрижи. Ти даже не си знаел за съществуването на Корнелия.

– Сега тъкмо ще наваксам това – отговорих й аз.

И аз наваксах, като че ли исках да съживя отново стария Цицерон от 1944 година. Аз се ровех в живота на Корнелия, както по-рано се ровех в писмата на зетя на Рибентроп и после в касата и нощното шкафче на сър Хю. Макар че всичко това не можеше вече да ми бъде от полза, горях от любопитство да намеря обяснения. Понякога ми се струваше, че Корнелия беше само някаква измислица и нейното действително съществуване трябваше отново винаги да доказвам сам на себе си.

Каква беше Корнелия? Как се беше държала тогава, когато беше заплашителната сянка за мене. Аз исках да знам всичко за нея!

– Питайте Зайлер, той пръв я доведе от София в Анкара! – насочи ме към него един служител на германското посолство.

Зайлер – спомням си за него. Аташе по печата при фон Папен. Едър, широкоплещест, тъмнорус мъж. С Мойзиш се бяхме срещнали веднаж в жилището на Зайлер. Там аз предадох филмите, които доказваха пропадането на британските планове за десант при Солун. Тази среща на „задните стълби“ не беше пълна с напрежение, както другите в колата на Мойзиш. Една вечер в мъжка компания. Пихме уиски, бяхме в добро настроение. В стаята имаше роял. Мойзиш каза:

– Вие сте ми разказвали, че сте пели със сър Хю. Знаете ли изобщо да пеете?

– На вас, германците, трябва всичко да ви се доказва – ухилих се аз и запях моите арии с акомпанимент на пианото и звънтенето на чашите.

Това беше прекрасна шумна вечер!

Зайлер, притежателят на това жилище, беше довел Корнелия в Анкара. Исках да знам дали това беше истина. Исках всичко да знам, даже и сега, макар че беше вече 1961 година! Намерих Зайлер. Той живее в Германия, край Нюрнберг. Не притежава вече роял, но затова пък има кокошки. Станал е притежател на птицеферма. Аз му изпратих моите

въпроси чрез посредник. Моят немски език не е така добър, за да мога сам да разговарям, а и няха средства за пътуването.

Към мозаичните камъчета, от които исках да изградя портрета на Корнелия, се прибави и една магнетофонна лента. Седях в моето жилище в Истанбул – бившият шпионин слушаше разговор, който възкресяваше миналото му. По стените висяха мои снимки: Елиаза Базна в различни пози и преди всичко във фрак, като певец. Свидетели на моята суетност! Аз седях в халат на цветя, сам опротивял на себе си от моята еднообразна еснафщина, слушах съобщението от миналото, предизвикано от въпроси, които могат да се поставят само с известни познания от днес. Аз дебнех и собствените си мисли, които идваха в главата ми при слушането на лентата. Като че ли еснафската уютност на моята стая изчезваше. Плъзгащият се шум на развиващата се лента в паузите на разговора късаше нервите ми, като че ли всичко това се случваше тогава, когато всичко беше за мене решаващо.

– Каква длъжност имавте през 1944 година в германското посолство в Анкара?

– Бях аташе по печата.

– Какви бяха отношенията ви с Мойзиш?

– Ние бяхме приятели.

– Работили ли сте заедно с него?

– Когато се случеше.

– Как се удаде на Корнелия да стане секретарка точно на Мойзиш?

– Това беше случайно.

– Странна случайност. Но тъкмо вие сте довели Корнелия в Анкара.

– Мойзиш имаше нужда спешно от една втора помощничка. Той имаше секретарка и търсеше още една.

– Защото сведенията на „Цицерон“ му създаваха много работа?

– Да.

– И той ви изпраща в София и ви казва: Виж, моля те, дали не можеш да намериш една секретарка. И вие попадате на Корнелия Кап. Тя още в София е работила за американците. Сама е признала това.

– Откъде да знам аз тези неща? Това, което ми казвате, е глупост, безсмислица! Мойзиш не ме е праснал в София, за да му търся секретарка. Всичко беше една случайност!

– Аз не вярвам на случайности!

– Какво вярвате вие и какво не, не ме интересува. Аз бях в София по моя работа.

– Защо?

– За да направя покупки. Материали за копиране, материали за телетайп – неща, които тогава се получаваха много трудно от Берлин и които в София бяха много евтини.

– И Корнелия сама ли ви се представи?

– Аз живеях в хотел „България“. Той беше запазен за германци. Там живеяха и членове на посолството. Търговски аташета, офицери с разни мисии.

– И Корнелия Кап?

– Да.

– Също една случайност?

– Тя живееше с родителите си там. Баща ѝ беше генерален консул при немското посолство в София.

– А тя?

– Корнелия беше секретарка в посолството.

– Благодарение на бащата?

– Тя беше добра служителка. Всички потвърждаваха това!

– Елиза Базна, наречен Цицерон, може да ви каже колко добра служителка е била тя!

– Аз се запознах с нейните родители в салона на хотела. Много приятни и почтени хора. Кап беше дипломат от старата школа. Той бил генерален консул в Бомбай, после в Кливленд...

– Всичко това ми е известно. На колко години е?

– Около петдесет. Човек на дълга. Много добродушен.

– Преди всичко към дъщеря си.

– Това е така. Имах чувството, че той чете всяко желание в очите ѝ.

– Също и желанието ѝ да стане предателка в Анкара?

– Какво е виновен бащата за това? Знаем ли причините, поради които момичето е тръгнало по този път? Аз не мога да произнасям присъда над нея.

– Тя беше хубава, нали?

– Много привлекателна, току-що навършила двадесет, мисля.

– Тогава е трудно да се прави отрицателна оценка.

Лентата се въртеше и въртеше, а аз слушах в Истанбул какво си спомняше днешният птице-фермер Зайлер. Аз си представях много добре как бащата Кап, добрият човек на дълга, обожаваше своята дъщеря, нежната блондинка, която се готвеше да ме унищожи!

– Когато говорехте с Кап, Корнелия винаги ли присъствуваше?

– Да, така се случваше.

– Тя е организираща всичко така.

– Това не се забелязваше. Кап ме запитва дали неговата дъщеря не би могла да получи работа в Анкара. Турция беше все пак неутрална страна, докато в София атмосферата беше нагорещена.

– И вие веднага казахте, ето моят приятел Мойзиш, агент на службата за безопасност на райха, зает с прочутата операция „Цицерон“, има толкова много работа, че Корнелия ще може добре да му помага.

– Не беше чак така! – Как се разви всичко?

– Аз казах, че за неговата дъщеря може да се намери някаква работа в Анкара и че с удоволствие си предлагам услугите. Аз знаех колко спешно Мойзиш търсеше още една помощничка.

– Вие се хванахте на въдицата ѝ!

– Вие си позволявате да смятате, че генералният консул Кап е бил в течение на работите на Корнелия?

– Защо не?

– Той беше един честен човек! Той беше нещастен до смърт, и когато узна всичко, умря от мъка!

– Тогава тя е подвела, първо, баща си и той, от своя страна, без да знае, вас!

– Аз само се постарях да се отнеса добре към един по-възрастен колега, на когото трябваше да имам доверие. Аз казах, че в момента имам пред вид едно място, което изисква абсолютна дискретност и доверие.

– И Корнелия извика веднага: „Аз съм най-подходящата за това!“

– Не. Корнелия не каза нищо. Тя седеше съвсем тихо при нас. Отговори г-н Кап. Той беше на мнение, че дъщерята на един стар чиновник на външното министерство на райха стои вън от всякакво съмнение.

– И тогава вие казахте, че се касае за работа в операция „Цицерон“!

– Такова нещо не съм казвал!

– Вие никога ли не сте говорили за аферата „Цицерон“, за която се говореше във всички немски дипломатически кръгове, както за някакво любовно приключение на Гьобелс?

– Никога не съм споменавал псевдонима. Никога не съм говорил за Цицерон. Само...

– Какво само?

– Между другото съм изпуснал, че знаем доста подробности. Но не пред Кап! А пред други в София.

– Естествено, на други, само не на Кап. Излизили ли сте с Корнелия?

– Боже мой, не правете от това приключен-ски роман! Аз отпътувах обратно в Анкара и казах на Мойзиш, че имам нещо за него. Дъщерята

на генералния консул, отраснала в Америка, говори английски език като роден. Мойзиш каза веднага: „Тя трябва да дойде тук. Точно такава ми е необходима!“

– Защо той прояви такава ревност.

– Той е темпераментен. Неговият приветлив австрийски характер...

– И тя дойде?

– Тя бе проверена. От отдел личен състав на Министерството на външните работи. От службата за безопасност на райха. В края на краищата беше служба, която е под ведомството на Калтенбрунер.

– И всички установиха, че Корнелия бе най-подходящата?

– Тя дойде в Анкара през януари 1944 год.

– Така значи беше постигнала целта си. Моята противничка беше на мястото. Как ли е ликувала! Но магнетофонната лента го предаваше другоаче.

– Аз и Мойзиш я посрещнахме на гарата. Тя слезе – и сега бях неприятно изненадан.

– Защо?

– Нали аз я бях препоръчал. Бях я описал: мила, красива, елегантна. Когато слезе от влака, ние я гледахме поразени. След това Мойзиш ме погледна така, като че ли се съмняваше в разума ми.

– По-нататък! Вие бяхте неприятно изненадан.

– Тя имаше ужасен вид. Косата ѝ висеше по лицето, неподдържани мръсни ръце и нокти.

– След дълго пътуване по влака.

– Но не! Не можеше да бъде във връзка с това. Аз имах впечатлението, че ѝ се бе случило нещо по пътя, което трябваше съвсем да я е разстроило, така че тя да не обръща внимание на своята външност.

– Може би е искала да се избави от шпионските поръчения? Може би американците, за които работеше, я бяха тормозили по пътя. Може би тя е била под натиск? Тя се беше впуснала в нещо и може би сега не искаше да продължава, а я принуждаваха.

– Аз не знам. Ние не можехме да си обясним нито вида, нито поведението ѝ.

– По-късно тя промени ли се?

– Външно да. Мойзиш я упрекуваше за външността ѝ. Тя преглътна. Но смятам, че го мразеше, защото с това той нарани нейното честолубие. Но иначе...

– Какво иначе?

– Беше трудно с нея. Не можеше много да се направи. Тя не се

смееше. Беше безучастна. Апатична. Точно противно на нейния характер в София. Един съвсем друг човек. Мойзиш предлагаше да ѝ намерим един мъж – може би това да е причината. Беше лошо с нейната истерия...

Магнетофонната лента свърши. Въпросите водеха до отговори, които ми показваха една Корнелия, каквато не бях очаквал: една Корнелия с много различни лица – едно красиво, отчаяно момиче, една истеричка, която се изоставяше, за да се поддържа след това прекалено.

Друга лента.

Само за мене ли беше загадка това момиче или също и за хората, с които беше в най-тесен контакт?

Потърсих сведенията си от Сан Диего в Калифорния, изказванията, които Корнелия Кап бе направила сама. Тя говореше:

„... моето истерично поведение не беше нищо друго, освен една маневра за заблуждение от моя страна. Аз играех на истеричка, за да прикрия моята вътрешна нервност и безпокойство. В края на краищата живеех с постоянния страх, че може да бъде открита. Ако се бях държала като нормален човек, тогава бих направила впечатление в дните, когато напрежението се повишаваше почти до непоносимост. Но така винаги изглеждаше, че съм истерична...“

Корнелия, която искаше да ме хване, се правеше на истеричка – също както и аз пред Езра минавах за ледения шпионин. Аз допълнително почувствувах сходството на нашите характери.

Но намерих едно място в нейните обяснения, което ме изплаши. Там тя казваше:

„По време на моята работа в Анкара трябваше да вземам таблетки, защото моята дейност късаше нервите ми. Връзките на баща ми не биха ме спасили от бесилото, ако бяха ме хванали.“

Наистина ли тя играеше само пред другите. Не заблуждаваше ли и себе си, своето съзнание, своя страх, своето честолюбие под възбуждащото влияние на таблетките?

Седях в моята превзета уютност, заобиколен от сведения, магнетофонни ленти и турски украшения. Какво щеше да стане, ако се отвореше вратата на стаята и влезеше Корнелия, сега на края на тридесетте, отритната като мене?

Аз бих ѝ казал:

– Да си признаем, че беше пагубен занаят! Използувах ни, както аз използвах моя фотоапарат! Имахме ли наистина чувството на задоволеност? Чувствувахме ли се наистина така важни, така решителни, така

великолепни? Нали повечето време прекарахме само в това да крием нашия страх.

Би ли признала Корнелия? Може би с ирония бих я попитал: – Какво ви заплатиха за това, за да забравите страха?

ОПЕРАЦИЯ „ОВЕРЛОРД“

Оверлорд!

Около тази тайнствена дума бяха приковани мислите и надеждите на много хора. Оверлорд! За сто седемдесет и шест хиляди войници и офицери това можеше да означава смърт. За генералните щабове това означаваше решаването на една сложна задача, за тайните служби – загадка, за противника – заплаха.

Операцията трябваше да започне в един ден, условно наречен „Д“. Първоначално не беше определена точната дата за „Д“. Но малко бяха датите, които биха били подходящи за този ден, на който съюзниците залагаха своите надежди.

Денят, в който трябваше да се изпълни „Оверлорд“, трябваше да отговаря на много условия.

Нощта преди този ден трябваше да бъде лунна и ясна. На определения решаващ час на „Д“ приливът и отливът трябваше да са достигнали едно определено ниво. Морето не трябваше да бъде много развълнувано, за да не унищожи всичко. Онези 176 000 войници и офицери, заедно с техните двадесет хиляди автомобили, танкове и друга бойна техника, които се страхуваха от смъртта както всеки друг, трябваше в този ден да забравят страха. Трябваше да бъдат готови да прекосят Ламанша, да се стоварят в точно уречения час, да се закрепят на брега в Нормандия или да загинат.

Най-после „Оверлорд“ означаваше, когато всичко беше готово, да се чака! Едно разкъсващо нервите чакане! Небето прихлупено, облаците висяха ниско, вятър духаше силно от югозапад, валеше, морето беше неспокойно! Онези, които бяха изчислили всичко, бяха отчаяни. Защото само в три дни от месеца се изпълваха всички условия, които бяха абсолютна предпоставка: нивото на прилива и отлива, шансът за ясна лунна нощ.

Немските метеоролози съобщиха, че бурното време ще продължи няколко дни. Метеоролозите на съюзниците, напротив, съобщиха, че се очаква едно подобрене за няколко часа на другата сутрин. И тогава беше дадена заповед, че следващият ден се определя окончателно за започване на десанта!

Сто седемдесет и шест хиляди войници и офицери прекосиха пролива и се стовариха в Нормандия. Беше 6 юни 1944 година, денят „Д“,

денят за извършване на десанта. „Оверлорд“ беше вече действителност!

Аз сам бях започнал да предчувствувам още три месеца преди десанта какво означава „Оверлорд“. Странната дума се появяваше все по-често в телеграмите и документите, които аз фотографирах. Бях и първият от другата страна, който знаеше за операция „Оверлорд“. Чувствах се във великолепна форма. Работех без съмнения и лекомислено. Езра, моята любовница, която обожаваше в мене авантюриста, ме подтикваше.

– „Оверлорд“ означава втория фронт, разбираш ли? Руснаците настояват за втори фронт. Всеки път, когато се говори за това настояване, в телеграмите се говори за „Оверлорд“. Не може да бъде нищо друго! – обяснявах аз на едно 17-годишно момиче зависимостите в голямата война.

– Англичаните биха предпочели сега Турция да бъде на тяхна страна. Тогава немците на Балканите щяха да бъдат с вързани ръце. И дивизиите, които щяха да хвърлят тук, няма да могат да използват при отблъсване на десанта във Франция. Обаче турците все още не искат да се присъединят. Сър Хю телеграфира в Лондон, че би могло да се разчита на турците само ако „Оверлорд“ завърши с успех.

Аз играех ролята на голям стратег. Седях във всекидневната на моята наета къщичка, дълбоко облегнат в креслото, с разкراчени крака и с едно небрежно движение на ръката отхвърлих операция „Оверлорд“ като нещо отминало.

– Ако германците внимават, нищо не може да им се случи! Те трябва само основно да прегледат материала, който съм им доставил. Думата „Оверлорд“ звучи все по-спешно. Няма да продължи много вече! Ако германците са хитри, те ще се подготвят.

Езра възнаграждаваше моите тиради с нежността си. Всяка мисъл за Мара, която беше дива и невъздържана, потъна в забрава. Езра беше нежна и плаха, с тиха преданост. Изглежда се страхуваше, че нейните ласки ми дотягат. Суетен и глупав, какъвто бях, аз разпилявах нейната любов.

– Ще ме задържиш ли винаги при себе си?

Нейният тих въпрос ме изплаши. Бях изпълнен само от моето собствено значение. Погледнах момичето ядосано.

– Ти знаеш сама, че един ден трябва да се разделим – казах аз.

Тя кимна само с глава и прие това мълчаливо.

Напуснах я и отидох в британското посолство. Спях в моята стаичка и сутрин точно в седем и половина сервирах на сър Хю портокалов

сок. По време на обяда, когато той седеше до масата, фотографирах документ, в който отново се говореше за „Оверлорд“.

Тази дума не ми даваше мира. Днес знам, че аз пръв съм съобщил на германците за десанта. От съдържанието на документа можеше да се извади заключението, че един генерал на име Айзенхауер е натоварен с главното командване на операция „Оверлорд“. Един американец. Какво би могло да ми каже тогава това име? Може би този факт – за един американски главнокомандуващ – бе съобщен само за това на турското правителство, за да се повлияе на турците? Може би турците смятаха едно американско главно командване за обещаващо по-голям успех, отколкото едно британско, и трябваше наистина да им се обясни, че е вече време да застанат на страната на съюзниците? Беше ми безразлично защо се появи името на Айзенхауер на един документ във връзка с „Оверлорд“. Беше ми достатъчно, че още веднаж доказвах моята важност. Телефонирах в германското посолство. Секретарката на Мойзиш беше на телефона, жената, за която аз и не предполагах, че трябва да се страхувам от нея.

– Тук Пиер – аз бях в блестящо настроение. Ликувах по телефона, като че ли бях направил някакво завоевание. – Как сте, дете! Какъв прекрасен ден? Наближава пролетта! Какво ще правите на Великден? – аз правех плоски комплименти.

– На Великден съм в отпуск – отговори тя сухо. – Кой сте вие всъщност?

– Пиер. Аз съм Пиер, най-добрият приятел на Мойзиш!

Тя се засмя късо.

– Кой сте в действителност, искам да знам. Аз чувам винаги само Пиер.

– Кой съм аз? Това не те засяга, сладка! Дай ми сега г-н Мойзиш.

Тя не каза нищо повече. По шума на телефона разбрах, че превключваше. Сега Мойзиш беше на апарата.

– Няма да бъде лошо утре да се срещнем на бридж – казах аз. – Имам вече козове в ръцете си.

– Добре, радвам се – отговори той. Но гласът му звучеше недоволен.

– Боже мой, като че ли сте в много лошо настроение – извиках аз в телефона. – Поздравете вашето очарователно момиче от мене.

– Престанете веднаж за винаги с тези глупости! – изръмжа той и затвори.

Срещнахме се на един ъгъл на ул. „Юздемир“. Аз се качих в колата

на Мойзиш и както обикновено, направихме нашия кръг през стария град и разменихме парите и филмите.

– Вашето момиче ми каза, че отива на Великден в отпуск – казах му аз.

– Слава богу – промърмори той. Ухилих се, като видях навъсеното му лице.

Виждаше се, че той не беше добре настроен по отношение на тази жена.

– Аз с удоволствие бих излязъл един път с нея на разходка.

– Ако ви харесват истерични жени, моля!

Неговото настроение тази вечер изобщо не можеше да се сравнява с моето. Докоснах го по рамото, слязох и се върнах в моята стаичка в посолството. Поставих парите под килима, както бях правил вече по-рано. Мислех, че отново мога да си позволя това.

Великден 1944 година беше решителното време за Корнелия Кап. И понеже всичко вече е минало, няма никаква полза от това, че днес знам всичко.

Пак е Великден, но седемнадесет години по-късно. Аз седя в моето жилище в Истанбул, един тронав бивш шпионин, и търся обяснение на събитията отпреди. Току-що пощата ми бе донесла втората магнетофонна лента от Германия с моите въпроси и отговорите на Зайлер, бивш аташе по печата в германското посолство, онзи човек, с чиято помощ Корнелия беше съумяла да стане секретарка на Мойзиш.

Сложих лентата и включих.

– Какво се случи тогава в дните преди Великден?

– Момичето се правеше на лудо. Ние не знаехме защо.

– Какво имате пред вид, като казвате, че се правела на луда?

– Нейната истерия не можеше вече да се понася.

– Корнелия Кап твърди днес, че това е било само игра.

– Не вярвам това. Тя беше напълно загубила контрола над нервите си.

– Може би се е страхувала, че Мойзиш вече се съмнява в нея?

– Това е възможно. Обаче тя не би трябвало да се страхува. Ние не бяхме забелязали, че работи за другата страна. Тя беше възмутена от някаква измяна...

– Каква измяна?

– По онова време няколко германци бяха избягали при англичаните.

– В Анкара ли?

- Не, в Истанбул. Служители в германското генерално консулство.
- Обикновени служители на консулството?
- Не. Служители от абвера. Специалисти.
- Важни служители, следователно?
- Да. Това предизвика голямо объркване между германците. Първо изчезна единият, после другият, тогава избягаха всичко трима души.
- И Корнелия Кап беше възмутена от това?
- Тя ги беше нарекла предатели. Тя разказваше за двамата си братя. Те бяха офицери на Източния фронт. Тя казваше, че такива предатели забиват ножа в гърба на войниците, които се бият на фронта. Тя употребяваше фрапантни фрази, като изпълнение на дълга, дълг на тези, които не се бият, към тези, които са на фронта, че Германия ще спечели войната напук на всички неприятели. При всеки удобен случай тя беше държала речи.
- За да не падне съмнение върху нея.
- Вероятно. Тя даже донесе писма от своите братя и ги прочете пред всички.
- Какви писма?
- Това бяха трогателни писма. Както пише един войник от фронта, който се старае да види някакъв смисъл във войната. Както пишат войници, които вярват в нещо, за което си заслужава да си пожертваш живота.
- Тя прочела тези писма.
- Да. Мойзиш ми разказваше, че след това плакала. Припаднала в бюрото си и плакала неудържимо.
- Една предателка в раздвоение?
- Откъде можем да знаем какво става в душата на един човек в такива моменти? Аз не мога да си позволя да осъждам.
- Но тя е прочела писмата, за да докаже, че е една много добра германка, от семейство на много добри германци.
- Във всеки случай няма друго никакво обяснение. Тя е искала да ни заблуди. Тя беше такъв нервен човек, че Мойзиш ѝ се беше наситил. Той искаше да я освободи от работа.
- Той искаше да я отпрати? Значи, не е вяр-но, че тя е изчезнала, а Мойзиш е искал да я махне?
- Може би съвпадение на двете. Ние не знаехме, че тя е почти постигнала своята цел и е мислела, че е вече застрашена. Може би е мислила, че Мойзиш я наблюдава. Той не е правил това. Просто не можеше вече да я понася. Той беше отишъл при г-н фон Папен...

– Защо? За какво?

– Те искаха да решат дискретно деликатния въпрос. Баща й все пак беше дипломат. Искане да внушат на генералния консул да вземе дъщеря си обратно при себе си. Като причина се изтъкваше, че ни създава грижи с нейното здраве. Затова тя не е в състояние да се справя с работата си.

– Значи писахте на генералния консул Кап в София.

– Не, в Будапеща. Той беше преместен. Ние му писахме. Корнелия нищо не знаеше.

– Трябваше да изглежда така, като че ли бащата взема дъщеря си обратно.

– Да, така трябваше да изглежда. Ние искахме да се съобразим с бащата. Тя ни създаваше много грижи при работата. Беше невнимателна и когато я упреквах, получаваше припадъци. Това беше бreme.

– Логично, тя е била невнимателна при работата си за Мойзиш, за да бъде внимателна при работата си в помощ на другата страна...

Аз слушах магнетофонната лента и си представях състоянието, в което трябва да е била тогава Корнелия Кап. Тя предполагаше кой беше търсеният от нея Цицерон. Тя беше близо до целта, но умираше от страх да не бъде хваната от немците и екзекутирана.

Магнетофонът се въртеше нататък. Чувах гласа на Зайлер:

– Ние бяхме изненадани и радостни, когато тя изведнаж помоли за отпуска. Както казваше, искаше по Великден да посети баща си в Будапеща. Тогава Мойзиш веднага дойде при мене и радостно потриваше ръцете си. Каза ми, че станало по-леко, отколкото той си представял. Корнелия заминавала в отпуска. Е, и тогава никога вече нямаше да се върне обратно.

– Той значи не мислеше за нищо друго, освен по този удобен начин да се освободи от една истерична секретарка.

– Да. Тогава той беше особено любезен към нея.

– Изкуство!

– Аз зная, тя правеше покупки. Мойзиш даже я придружаваше. Купуваше великденски подаръци за нейните родители и нови неща за себе си.

– Тя беше отишла с Мойзиш в АВС, нали?

– Защото това беше най-изисканият магазин. Аз изключих лентата. Тогава в АВС бях срещнал Корнелия.

Моите мисли отлетяха обратно. Искане да зарадвам Езра. Бяхме пред витрината на АВС.

– Колко е прекрасна! – Езра се бе прехласнала в една рокля на витрината, една красива рокля, в която щеше да изглежда като дама.

Седях след това в моето килерче и мислех за Езра. Спомних си роклята и си представих възторга на Езра, когато сяха да отида при нея с плоската кутия от ABC и тя намереше роклята. Струваше ми само едно повдигане на килима, където лежах банкнотите. Бях горд да изпълнявам желания по всяко време, на всяка цена Аз се намирах на върха на своите амбиции, без да подозирам. Не се страхувах от провал. Мислех, че ще продължи все така, все така... Не си давах сметка, прогонвах всяко съмнение и когато идвах колебания, вземах парите, слагах ръцете си отгоре им, опипвах ги, сграбчвах цели пачки банкноти и пак вярвах в себе си. Аз бях ненаситен. Краят? Аз не вярвах в никакъв край. Един ден щеше да се свърши с Цицерон, шпионина, също и с Елиаза, гаваза, незначителния прислужник. Но едва тогава щеше да започне животът за Базна, господаря.

Аз бях милионер!

Бях безкрайно богат, в каквато и валута да смятах. През този студен, ясен предпролетен ден притежавах цяло състояние. Бяха два милиона и триста хиляди, като смятах в турски лири! Или четири милиона и шестстотин хиляди германски марки. Или триста хиляди лири стерлинги! Беше опиянение да мисля за това! Когато влязох в ABC, видях Мойзиш, който се правеше, че не ме познава. Той не ме интересуваеше. Интересуваеше ме само красивото момиче, което придружаваше. Видях тъмнорусата ѝ коса, нейните дълги крака, нейните неспокойни очи, каквито имат жени, пълни с жажда за живот. Беше Корнелия Кап, моят враг, за който нищо не знаех и която също не знаеше, че човекът, който стоеше срещу нея, беше така трескаво преследваният от нея шпионин Цицерон. Тогава Мойзиш бе много недоволен, докато Корнелия и аз си говорехме весело.

Нашите сенки – шпионинът и агентката – се бореха от седмици, но когато стояхме един срещу друг, не се познавахме. По това време Корнелия Кап почти беше достигнала целта си. Тя знаеше, че зад Цицерон се крие един турски служител на британското посолство. В нейното собствено обяснение по-късно прочетох:

„Аз не знаех как изглежда Цицерон. Един път той дойде през нощта в стаите на Мойзиш. Аз дебнех пред къщата. Тогава го видях отдалеч, но беше тъмно. Той бързо тичаше към къщичката в градината. Отдавна беше изчезнал, когато аз достигнах това място...“

Тя беше дебнала Мойзиш. Тя беше чела куриерската поща от

Берлин. Тя беше чакала в нощта. Тя систематично беше обкръжавала непознатия, когото наричаха Цицерон, за да го ликвидира. И в АВС тя, без да подозира, беше говорила с него!

Усмехнат гледах след нея, когато тя напусна АВС с Мойзиш, и реших да го питам следващия път кое е било красивото момиче.

– Роклята във витрината – казах след това на продавачката.

С подаръка за Езра под ръка отидох в салона на хотел Анкара Палас. Седях в едно кресло и се наслаждавах на атмосферата, която не ми се полагаше като гаваз. Мислех за красивото момиче от АВС и как ще се зарадва Езра. Аз пак мечтаех за луксозния хотел, който исках да построя в Бурса.

Безбройните огледала в Анкара Палас ласкаеха моята суета. Те отразяваха един много елегантно облечен господин, който можеше да си позволи да седи тук, да бездействува и да мечтае. Усмехнах се на образа си в огледалата – тогава видях момичето.

Тя влезе в залата. Исках да стана и да тръгна към нея.

– Ало, мадам, току-що имах удоволствието в АВС...

Но потънах обратно в креслото, гледах втренчено в огледалото, не бях в състояние да се помръдна. Жената от АВС не беше сама. След нея в залата беше влязъл един млад мъж, разговаряха интимно. Усмиваха се един на друг и минаха покрай мене, без да ме забележат, и изчезнаха в ресторанта.

Изведнаж ме обхвана страх. Исках да си внуша, че съм се излъгал, че виждам призраци, както преди няколко седмици. Но страхът не ме напускате.

Мислех за едно младо, гладко лице, за онова преследване в колата на Мойзиш. Бях видял преследвача, с младо гладко лице. Имах го в спомените си от онази нощ, когато той профуча в колата покрай мене. Бях забравил да мисля за това лице и за заплахата, която то представляваше за мене. Сега заплахата беше пак тук и с нея страхът.

Човекът, с когото момичето премина през залата, беше същият, с младото гладко лице!

„СИЪРС ИЛИ НЕЩО ПОДОБНО...“

Езра се хвърли на врата ми. Аз я блъснах.

– Остави ме на спокойствие!

Тя ме погледна втренчено, изненадана.

– Исках да ти благодаря.

– За какво?

– Роклята – ти си ми донесъл роклята.

В мислите си аз бях хиляди километри далеч от нея. Отдавна бях забравил роклята. Действително ли я бях донесъл в къщи? Сигурно, без да мисля, бях я оставил под огледалото в коридора.

– Добре. Роклята не е толкова важна. Хиляди мисли се блъскаха в главата ми, но аз не можех да се справя с тях.

– Какво се е случило? Мога ли да ти помогна с нещо?

Гласчето на Езра като че ли идваше от безкрайността. Моите нерви ми изневериха. Изкрещях насреща ѝ:

– Какво се е случило? Ти имаш роклята! Какво искаш още! Остави ме на мира!

Очите ѝ бяха пълни със сълзи. Едно нежно, срамежливо същество.

– Аз исках да ти помогна – пошепна тя.

– Никой не може да ми помогне! Престани с твоето хленчене!

Тя се сви в един ъгъл на стаята, седна уплашено в едно кресло и ме загледа втренчено, искаше да ме разбере.

– Не ми се пули така! Махни се оттук!

Страхът ме караше да кипя от яд. Като че ли нещо би се променило, ако аз не бях отишъл в АВС!

Почти се задушавах в стаята. Кой беше този мъж? Кое беше момичето? Бях запитал портиера на хотел Анкара Палас: „Познавате ли жената, която току-що влезе?“ Той само беше вдигнал рамене. „А мъжът?“ „Той често идва тук. Англичанин, мисля, Сиърс се казва или нещо подобно...“

Не беше ли безразлично как се казва? Ако беше английски агент, тогава в действителност той не се казва нито Сиърс или нещо подобно, а съвсем другояче, и нямаше значение какво име би имал. Една германка, с която Мойзиш бе ходил по покупки, се среща с един англичанин и същият този човек беше ме преследвал веднаж. Това беше съществено-то! Опитах се да намеря Мойзиш по телефона. Но той не беше в

посолството. Аз не можех да се освободя от страха си. Мислите се въртяха в главата ми на кръг. Възможно беше всичко: момичето беше германска агентка. Защо не? Доверена на Мойзиш. Може би тя имаше задача да се добере до англичаните. Може би в последните седмици Мойзиш бе разбрал кой ни е преследвал тогава. Това би било възможно! И той не бе счел за необходимо да ми го каже! Той никога не ми е казвал всичко!

Или: англичанинът се бе добрал до момичето. Може би тя беше приятелка на Мойзиш и чрез нея англичанинът държеше Мойзиш под наблюдение.

Или: англичанинът беше по моите следи, беше видял как говорех с момичето в АВС и сега беше заедно с нея, за да разбере дали тя ме познава. Но тогава би било по-просто всъщност да преследва мене самия!

Или беше случайност, че двамата бяха дошли в Анкара Палас?

Или, или, или... Това бяха безсмислени думи, безпомощни размишления. Отново опитах да вляза във връзка с Мойзиш. Напразно.

Защо се страхувах така? Може би се заблуждавах сам! Може би си въобразявах само, че съм познал в лицето на мъжа моя преследвач. Исках да заглуша мислите, които ме измъчваха, но не успях.

Отидох в британското посолство, взех парите под килима, взех камерата и се върнах в моето бунгало.

Цяла нощ лежах буден. Нямах никакви доказателства, че в действителност съществува опасност за мене. Обаче дълбоко в себе си бях уверен, че сега, и може би за пръв път, действително ме застрашава опасност.

Сутринта станах в четири часа. Нямахе нужда да броя парите си. Знаех колко притежавам! Бях богат човек и исках да остана такъв. Унищожих всички следи на моята дейност. Разбих „Лайката“ и останките й хвърлих в Инкесу дереси, една малка рекичка. Металическите пръчки, които отдавна вече не употребявах за статив, отидоха на същото място. За парите още преди седмици бях наел една касетка в банката, в която вече се намираще по-голямата част от тях. Остатъка сложих в един куфар.

Събудих Езра.

– Не питай нищо! Днес на обед ще дойдеш в британското посолство. Ще вземеш този куфар със себе си. Ще чакаш на двеста метра от посолството в едно такси...

Виждах уплашените й очи, но нямаше никакво време за обяснения.

– Ще отидем с куфара в банката. Преди това ще опаковаш всичко

тук, което е мое. Няма да се връщаш повече тук...

– Къде да отида? – тя се опита да остане спокойна, но трепереше като лист.

– Ще вземеш една стая в хотел. Аз ще уредя всичко с къщата. После ще видим.

Тя преглъщаше. Нейните ръце ме прегръщаха.

Аз я милвах, усетих, че се бях успокоил, след като взех решението.

– Слагам край на всичко – казах аз. – Нищо не се е случило, но не искам повече.

Оставих я сама.

В седем часа бях в моята стаичка в британското посолство. Отвъртях стоватовата крушка от нощната лампа, смених я с една по-слаба. Не исках да останат никакви следи. Занесох крушката в мазата и я разбих в кофата за боклук. Хиляди съмнения да имаха по отношение на мене, те не биха имали никакви доказателства. При мене нямаше нищо, което да не може да притежава всеки гаваз.

Отидох в кухнята и напълних една чаша с портокалов сок. Беше седем и половина, време да събудя сър Хю. Чувствавах се безкрайно облекчен. Една тежест беше паднала от мене. Имах чувството, че съм преустановил навреме! Ще поработя още малко, ще си направя голямото удоволствие да бъда един нищожен гаваз, за когото никой не подозира, че нее нужна да бъде такъв. След това ще предупредя и ще напусна.

Наблюдавах скрито сър Хю, когато стана. Лицето му беше навъсено. Точно както всяка сутрин преди банята. Една позната навъсеност, която ме успокояваше. Моето явяване беше знак, че банята е приготвена. Не беше необходимо да го казвам.

– Кой костюм, ваше превъзходителство?

Той гледеше втренчено гардероба, чиито врати бях отворил, и след късо размисляне посочи един тъмносив еднореден костюм. Завиждах му за гардероба. Отново в съзнанието ми се появи мисълта, че аз съм дребен, набит, с твърде грозно лице. Мислено се виждах в салона на Анкара Палас в елегантния костюм и ясно съзнах колко евтино съм изглеждал. Много малък за големия свят!

Сър Хю беше джентълмен даже и когато беше небръснат и още сънен изчезваше в банята. Пригответх костюма му. Знаех коя риза, коя връзка, кои чорапи отиваха за този костюм. Бях вече дресиран за вкуса на сър Хю и бях загубил способността да притежавам собствен вкус. Тази сутрин всичко ми стана ясно в един миг. Зложелателството беше като отрова, която аз не можех да изхвърля от тялото си.

Той се върна обратно, блестящ от свежест, в напълно естествена, самоуверена изисканост. Прислужвах, както обикновено прислужва един прислужник, когото едва забелязват. В действителност исках да му изкрещя в лицето, че аз съм Цицерон, само за да изтръгна ужасната му самоувереност, за която му завиждах. Той беше весел, готов за деня, беше измил от себе си навъсеността.

– Вие трябва да сте щастлив, че служите при мене – засмя се той сухо, като че ли някаква мисъл го забавляваше.

От опит вече знаех, че той не очакваше отговор. Той искаше само да говори. Това беше признак на добро настроение. Благоразположение към един член от персонала.

– Ако служехте при колегата Папен, не бихте имали сега за какво да се смеете.

Аз потреперах и се свих, бях доволен, че се намирах зад гърба му. Четках небрежно самото.

– Преди известно време в Истанбул са дезертирали трима германци.

Това беше общоизвестно. В посолствата и легациите знаеха всички, от дипломатите до портиера.

– Плъховете напускат първи потъващия кораб, ваше превъзходителство – позволих си да продумам.

– И сега колегата фон Папен има да оплаква още една загуба.

В неговия глас звучеше един лек високомерен тон. Не зная защо, изведнаж разбрах, че той веднага ще съобщи за изчезването на една жена от германското посолство. Защо в този момент можех да мисля само за момичето от АВС, което придружаваше Мойзиш?

Стараех се да не допусна сър Хю да види лицето ми. Отидох към гардероба и от едно чекмедже за бельо взех чиста носна кърпа за украшение на неговото сако. Той я постави грижливо във външния горен джоб.

– Една германка е изчезнала – каза той почти със задоволство. – У фон Папен сега всичко е надолу с главата.

Той беше вече облечен, погледна се в огледалото, кимна ми приятелски с глава и отиде да закусва.

Вече не разбирах какво става. Страдах от неизвестността. Какво се бепте случило? Направих равносметка: бях срещнал Мойзиш в АВС, придружен от едно младо, хубаво, русо, невинно изглеждащо момиче. Ние двамата бяхме се смели заедно. След това видях отново тази жена в салона на Анкара Палас. И при нея беше онзи мъж, който беше за мене

един призрак на страх, мъжът с гладкото младо лице. Аз не бих могъл да се закълна, че това действително беше лицето на преследвача от времето на бясната гонитба с колите, и въпреки всичко, ако все още можех да вярвам на очите си, нямаше никакво съмнение в това за мене! И сега сър Хю с бегло злорадство спомена за изчезването на една германка от посолството. Защо така натрапчиво свързвах момичето от АВС с изчезналата от посолството? Може би не съществува изобщо никаква връзка! Може би всичко беше само плод на моята свръхнапрегната фантазия!

От онази нощ, в която бях унищожил всяка улика, доказваща, че аз и Цицерон сме едно и също лице, не се беше случило нищо. Една седмица беше изминала. Великден 1944 година. Но тъкмо тази липса на събития ми се струваше неестествена, късаше нервите ми.

Бях напуснал къщичката, която в една смесица от ирония и гордост бях нарекъл вила „Цицерон“. Езра, моята любовница, живееше в една малка стая в стария град. Два от куфарите ми – тези с шитите по мярка костюми, първокласното бельо и елегантните обувки – бяха при нея. Парите си бях оставил в една касетка в банката. Счупената „Лайка“, металните пръчки на моя „статив“ лежаха някъде на дъното на реката. Бях ли действувал само в момент на паника? Имаше ли основание в действителност за каквито и да било опасения? Бях ли престанал много рано?

Сър Хю беше приятелски настроен и равнодушен както винаги – един господар, който беше далеч от света на своя слуга на хиляди километри. Струваше ми се понякога, че леди Мери, от чието око винаги се плаших, ме наблюдава зорко. Но после сам се успокоявах, че само си въобразявах. Ако изобщо имаше нещо необикновено, то това беше само фактът, че не можех да намеря въобще Мойзиш. Непрекъснато се опитвах да се свържа с него. Но може би е бил на служебно пътуване до Берлин. Така беше един път, преди месеци. Той не беше задължен да ме информира предварително. Трябваше да се примиря.

Докато сър Хю закусваше, отидох в кухнята. Изведнаж имах много свободно време. Месеци наред бях водил двоен живот, като гаваз и като шпионин. Сега ми се струваше, че бях съмнителен за всекиго, понеже постоянно се маех из къщата, без истински да съм зает с работа. Манолити Филоти, готвачът, беше доволен, че има един партньор за разговори. Той беше винаги готов да разпространява най-новите слухове.

– При германците пак е дезертирала една жена – разправяше той с важна гримаса на лицето.

При това не беше нещо необикновено, че персоналът на посолството знаеше тези неща.

Във всяко посолство, при приятели и неприятели, работеха местни хора. Между тях се въртеше голяма търговия. Турските служители при германското посолство купуваха от турските служители при американското британското или съветското посолство уиски или водка и доставяха в замяна рейнско вино или „Мозел“. Дамите и господата от посолствата пиеха виното, уиските или водката, можеха да предполагат откъде идват, но никой не задаваше въпроси. И слуховете, приказките, най-новите клюки минаваха по същия път, както уиските, водката и виното.

– И аз вече чух – промърморих аз.

– Знаеш ли коя е тя? – питаше Маноли. Поклатих глава. Той се усмихваше доволен, че може да ми каже нещо ново.

– Това е една секретарка. Казва се Корнелия Кап.

За пръв път чувах името на моята неприятелка. Но името не ми говореше нищо. То още не принадлежеше на момичето от АВС, което беше интимно с един мъж, от чието лице аз се страхувах. И въпреки това в подсъзнанието си чувствавах някаква зависимост, която означаваше опасност.

Следобед поднасях чай в работния кабинет на сър Хю. Мистър Бъск, неговият пръв секретар, беше при него.

Когато влизах с таблата в ръце, чух едно изречение от техния разговор:

„... заведена със самолет в Кайро. Разпитват я по всички правила на изкуството...“

Това беше мистър Бъск, който съобщаваше. Той замълча, когато аз влязох. Безшумно поставих сервиза, налях чая, сложих подноса със сладки на място и излязох.

Главата ми се замая. Това беше едно изречение, което висеше във въздуха, което можеше нищо да не означава. И при все това то ми въздействуваше. Аз усещах опасността, като че ли можех да я хвана с ръка. Корнелия Кап е момичето от АВС, тя е, която има връзка с Мойзиш! Тя може да знае, че Цицерон е камериерът на британския посланик! Именно нея сега разпитват в Кайро по всички правила на изкуството! Аз нямам никакви съмнения вече! Бях сигурен, че не си въобразявах вече всички тези зависимости! Притежавах свръхчувствителния усет на онзи, когото преследват на живот и смърт!

И точно тогава видях мъжа с младото гладко лице.

Той стоеше на ул. „Ахмед Агаоглу“. На тази улица е входът за персонала и доставчиците на британското посолство. Дали вече се знаеше, че Цицерон работи в британското посолство и принадлежи към

съсловието, което трябваше да ползува задните врати? Портиерът в Анкара Палас беше казал, че мъжът се казва Сиърс или нещо подобно. Неговото име можеше да ми е безразлично. Никога не узнах истинското му име, дори и по-късно. За мене то остана „Сиърс или нещо подобно“.

Не знаех колко дълго вече чакаше този Сиърс. От момента, в който случайно го забелязах, той остана там повече от час. След това напусна мястото и тръгна бавно надолу по улицата към центъра.

Облякох бързо палтото си, напуснах къщата и побързах след него. Когато го видях пред себе си, останах на известно разстояние зад него. Беше ми все едно какво би мислил сър Хю, ако тъкмо сега би имал нужда от мене и не ме намери. Сиърс вървеше като някой, който имаше нужда от движения на чист въздух в падащата привечер. Той не бързаше и не се оглеждаше.

Едва на бул. „Ататюрк“ той взе такси. Когато таксито тръгна, започнах да тичам. Задъхан, успях да взема следващото такси на площада.

– Карай след този! – и бутнах на шофьора една банкнота, която го накара бързо да се подчини.

Този път в колата зад Сиърс бях аз. Това пътуване беше спокойно. Той не знаеше, че този път той трябваше да се освободи от един преследвач. Завихме по „Мармара Сокаги“. След това колата на Сиърс спря в една странична улица пред една кооперация.

– Карай покрай него!

Видях как той плати на шофьора и слезе. Влезе в сградата.

– Спри! Чакай на следващия ъгъл! Слязох. Рискувах да бъда забелязан от Сиърс.

Какво имах да загубя? Ако той вече ме познаваше, беше все едно. Ако не, нямаше да му направя впечатление.

Влязох в къщата, прочетох имената на вратите. Тук живееха много чужденци. Това беше модерна сграда, предпочитана от чиновници в посолствата и търговци. Името Сиърс не открих никъде. Обаче имаше достатъчно имена, от които се виждаше, че техните притежатели бяха англичани или американци.

Когато Сиърс влизаше, видях, че в ръката си държеше връзка с ключове, следователно той живееше тук. Ясно беше, че той знаеше къде трябва да ме търси, а аз – къде можех да го намеря.

Таксито ме закара близо до посолството. Никой не ме бе търсил.

Дни наред по всяко свободно време наблюдавах къщата, но Сиърс, или както и да се казваше той, не се яви вече. Имах време за моите мисли. Пресмятах шансовете си. Какво можеше да знае Корнелия Кап?

Какво би могла да съобщи на англичаните в Кайро? Тя би могла вероятно да каже, че Цицерон е идентичен с камериера на сър Хю! Но това би било само едно твърдение, а не доказателство. Какво биха направили англичаните? Биха могли да претърсят стайката ми. Там вече нищо не можеше да се намери. Всичко, което би могло да бъде съмнително по отношение на мене, беше отстранено. Даже и крушката от сто вата беше разбита. Можеха да ме наблюдават – но аз бях сигурен, че за сега нямаше още нищо от този род, иначе бих забелязал това. Всеки ден отивах в страничната уличка на „Мармара Сокаги“ и нареждах нещата така, че да мога да забележа, ако някой ме преследваше. Нищо! Никой! Трябваше само да издържа, тогава всяко съмнение по отношение на мене щеше да изчезне като в пясък. Това беше въпрос на нерви!

За да мога да живея в близкото бъдеще като богат и несмушаван от нищо човек, трябваше още веднаж, за последен път, да запазя нервите си!

Тогава отново видях Сийрс!

Той идваше към мене с една жена. Тя беше с черна, късо отрязана коса, носеше английска униформа на жените от морската служба (Уомънс роял навал сървис), вероятно сътрудничка на женските помощни органи на британските военноморски сили.

Бях във входа на една сграда, наблюдавах само Сийрс, а не жената. Едва когато те влязоха в къщата моите нерви трепнаха!

Бях гледал след Корнелия Кап в АВС, когато с Мойзиш мина покрай мене, след това в Анкара Палас, когато вървеше със Сийрс. Корнелия Кап имаше дълга руса коса. Тази жена носеше къса фризура, косите ѝ бяха черни. Но цялата ѝ походка, държане, начинът, по който вървеше до Сийрс и говореше интимно с него, издаваха цялата заблуда. Жената в британската униформа беше Корнелия Кап!

Най-после, на другия ден, можах да вляза във връзка с Мойзиш. Ние се срещнахме още същата вечер.

Минах по стария път през градината на посолството, покрай къщичката на градинаря. Мойзиш ме очакваше на входа на сградата, в която се намираще бюрото му. Бяхме сами. Беше един час преди полунощ. Той изглеждаше като болен.

Нито следа от неговата обикновена жизненост. Лицето му трепкаше нервно.

– Вие дни наред не бяхте в Анкара?

– Бях в командировка по служба. Обяснението трябваше да звучи безразлично, но той не можеше да прикрие нервността си.

– Не ще мога да работя повече за вас – казах аз бавно.
– Вие имате вашите основания.
– Случайно ви срещнах в АВС. Една жена беше с вас. Какво знае тя за мене? – попитах аз.

Той млъчеше. Хвърли изпитателен поглед към мене.

– Може ли тя да стане опасна за мене?

Той се съвзе от мислите си. Гласът му беше дрезгав, когато отговори:

– Тя нищо не знае...

Погледнах го твърдо.

– Знам всичко! Тя е дезертирала, нали? Казва се Корнелия Кап...

Той не се помръдна. Лицето му беше застинало като маска.

– Какво знаете? – попита той с беззвучен глас.

– Дезертирала ли е Корнелия Кап или не?

– Тя е изчезнала. Ние не знаем къде е... – той каза това тежко, почти против волята си. Това беше поражение за него и не му беше леко да го признае пред мене.

– Тя беше ваша секретарка. Той кимна с глава.

– Жената, с която аз често говорех по телефона?

Той не ми отговори.

– Какво знаете? – запита най-после той.

– Тя е при англичаните. Мога да ви покажа къщата, в която можете да я намерите – отговорих аз.

Той остана като закован на мястото си. След това се изсмя, един нервен, горчив смях.

– Да я отвлека ли? Ние сме в една неутрална страна! И ако я срещна на улицата, трябва ли да я хвана за косата и да я довлека тук?

Мойзиш беше пред избухване. Не направих нито една гримаса, казах само иронично:

– Тя не е вече руса. Тя е с съвсем къса, черна коса, за да можете да я влачите за нея. Какво знае тя за Цицерон?

Ръцете му се вкопчиха една в друга.

– Тя нищо не знае.

Беше ми казал вече това.

– Тя знае, че има един Цицерон, повече нищо – тихо допълни той.

– Надявам се да е тя – казах аз, но не бях убеден. – Мога да ви дам адреса, на който се намира тя.

Описах му сградата близо до „Мармара Сокаги“ му казах:

– Аз съм сигурен, че тя е там при младия мъж, който веднаж беше

по следите ни. Той изглежда не е само един добър приятел...

Мойзиш не отговори. Ние мълчахме, докато мълчанието стана непоносимо.

– Имам да получавам още пари от вас – казах аз.

Той стана бавно, като че ли това му струваше голямо напрежение, взе една пачка банкноти от касата си и ми ги подаде.

– Доволен ли сте?

Взех пачката пари и без да ги преброя, тръгнах към вратата.

– Ние няма да се видим повече – казах аз.

Той не отговори.

Погледнах го. Той хапеше горната си устна. Няма да му е лесно да дава отчет в Берлин за Корнелия Кап.

– Довиждане, господине – сбогувах се аз. За последен път бях в германското посолство.

„ЦИЦЕРОН“ НЕ СЪЩЕСТВУВА ВЕЧЕ

Какво се беше случило, откакто бях срещнал Мойзиш с Корнелия Кап в АВС? Хиляди въпроси за това, какво се беше случило тогава, занимаваха моето съзнание години наред. Но аз не можах да намеря отговор, докато не чух магнетофонната лента, в която Зайлер даваше своите обяснения.

Слушах магнетофонната лента, за да разбера какво бе направила Корнелия Кап.

– Кога изчезна Корнелия?

– На 6 април 1944 година – отговаря Зайлер.

– Това стана на Великден?

– На велики четвъртък. Тя искаше да замине в отпуска при баща си в Будапеща.

– Тя твърдеше така!

– Да. Ние не знаехме, че тя ни е лъгала. Аз казах тогава на Мойзиш, че тази вечер той ще се отърве от нея. Той беше много недоволен от нея. Той се смееше и даже заяви, че иска да я види, когато се качи във влака.

– Искаше да се увери с очите си?

– Разбира се, това беше повече от шега. Той искаше да бъде любезен с нея, за да не разбере, че всъщност иска да се отърве от нея. Дори й купи билета за пътуването...

– И?

– Влакът тръгваше около шест часа вечерта. Мойзиш се беше уговорил с нея да се срещнат на гарата. Искаше да й предаде билета и да й пожелае добър път. Нервите му не издържах, когато тя изобщо не дойде.

– Появи ли се веднага в него съмнение, че би могла да дезертира, както другите трима германци преди нея?

– Не вярвам. Помисли, че нещо ѝ се е случило или че е болна. Тя беше винаги така истерична и много често боледуваше.

– За да може да среща спокойно любовника си! Този Сийрс или както и да се е наричал изобщо.

– Нямам понятие. Може би.

– Сийрс, който в действителност е бил американец, а не англичанин.

– За тези неща не знам нищо!

– Междуременно Корнелия сама е признала, че е направила всичко това само от любов. Именно тогава в Анкара тя е срещнала своя приятел от младежките години в Кливленд. Нейната голяма любов, както го нарича тя. Това може да е бил само онзи мъж, за когото се говори, че типичното в него било младото му гладко лице.

– Повтарям, че за тези неща не зная абсолютно нищо. Не зная защо е работила за другата страна. Може би го е правила за пари, може би от любов, нямам понятие. Това може да знае само Корнелия!

– Както желаете – и значи Мойзиш не се усъмни веднага?

– Той я търсил по перона. След това дойде при мене. Тогава двама-та отидохме в жилището на Корнелия.

– Но тя естествено не беше вече там.

– Тогава разбрахме всичко. Тя беше опаковала всичките си вещи. Някой ни каза, че още следобед заминала. Нищо нейно нямаше в жилището.

– Всичко приличаше на бягство, нали, а не на заминаване в отпуск?

– От този момент допускахме вече най-лошото.

– Че е минала при другите?

– Да!

– Какво предприехте вие?

– Служебно мене това изобщо не ме засягаше. Това беше работа на Мойзиш.

– Какво предприе Мойзиш?

– Той веднага съобщи всичко на г-н фон Папен. Какво друго би могъл да направи? Известно време мислехме, че се е самоубила.

– Можеше ли да се очаква, че ще посегне на живота си?

– Всичко можеше да се допуска при нея. Беше специалистка по припадъците. Дълго време не искахме да повярваме, че тя действително е дезертирала. Това щеше да има неприятни последствия за Мойзиш.

– Всеки може да си представи това. Той не съобщи ли веднага в Берлин?

– Мойзиш трябваше да съобщи веднага, за да не падне съмнение върху него. От Берлин ни бомбардираха с въпроси и нито за миг не допускаха нещастие или самоубийство, а веднага предположиха дезертърство. Всъщност ние предполагаме същото. Калтенбрунер заповяда на Мойзиш да се яви веднага в Берлин на доклад. Мойзиш очакваше най-лошото.

– Че ще бъде задържан, понеже не си е отварял очите?

– Всичко можеше да се допусне. Той замина за Истанбул, искаше

да замина за Берлин със самолета за куриерите. Но тъкмо тогава един приятел го предупреждава.

– Кой приятел?

– Един приятел от Министерството на външните работи в Берлин. Той го посъветвал, че е по-добре да не идва, да се направи на болен или нещо подобно. В Берлин той е щял да бъде веднага арестуван за съучастие в бягството на Корнелия. Щяха да намерят достатъчно улики, за да излеят яда си поне върху него.

– Мойзиш не е отлетял за Берлин?

– Не. Той се върна в Анкара. Беше съвсем сломен. След това Цицерон е дошъл още веднаж при него и му казал, че Корнелия е при англичаните. Това знаехме със сигурност.

Магнетофонната лента свърши. Сега знаех какво е било състоянието на Мойзиш, когато го видях за последен път. Той е носел отговорността за Корнелия Кап. С нейното бягство той е изпаднал в най-голяма опасност.

Прочетох и показанията на Корнелия. Четях съобщенията, който бях получил от Сан Диего, Калифорния.

„Опасността беше станала много голяма – пише Корнелия Кап. – Не бях в състояние да работя повече за американците, без риск да бъде разкрита и арестувана. Американците ми бяха дали за всеки случай отрова. В случай, че ме арестуват, не би се стигнало и никакъв случай до смъртна присъда. Не бих се дала жива в ръцете на палача. Бях предала на американците германския дипломатически шифър и бях направила преписи от тайни документи, които предавах почти всеки ден на връзката си. За Цицерон знаех всичко, което би могло да се узнае и разбере – че той беше служител в британското посолство. Не исках да се излагам повече на опасност. Бях убедена, че сведенията, които бях дала на американците, бяха достатъчни, за да се разбере кой от прислугата беше действително Цицерон.

Използувах великденските празници. По поръчение на американците подадох молба за отпуска, казах, че искам да посетя родителите си. Като ден за бягството беше определен 6 април. Мойзиш напразно ме е очаквал на перона на гарата. Още следобед напуснах жилището си съвсем спокойно и с всичкия си багаж заминах при човека, когото познавах от Кливленд, който сега работеше за американското разузнаване. Никога не съм получавала пари за моята дейност. Причините трябва да се търсят в отношенията ми с младия американец, когото срещнах отново в Анкара като агент. Главната причина обаче беше моето желание да се

върна обратно в Америка. И тази награда ми беше обещана за моята шпионска дейност.

До този момент англичаните не подозираха съществуването на Цицерон. Американската тайна служба искаше да постави британските си колеги пред свършен факт. Със самолет бях закарала в Кайро и представена на англичаните. Там те за пръв път чуха името Цицерон – от американците, които ме показаха като доказателство! Англичаните слушаха всичко вкаменени. Нямах представа дали са ми повярвали или не. За тях това беше голям провал. Те бяха много горди, за да го признаят. Англичаните омаловажават и днес все още всичките тези факти, за да не загубят престижа си. След това бях върната отново със самолет в Анкара. Промениха напълно моята външност. Косите ми бяха отрязани късо и боядисани черни, облякоха ме в униформа на английския женски спомагателен корпус. Самата аз не можех да се позная...“

Сега вече знам всичко. Тогава обаче, когато всичко това се бе случило, живеех в неизвестност. Тогава нямаше нито магнетофонна лента, нито съобщения от Калифорния. Аз останах и по-нататък гаваз на негово превъзходителство британския посланик, готов всеки момент да бъде арестуван. Нищо не се случи, нищо, което би ми подсказало, макар и само за миг, че те вече се досещаха кой беше Цицерон. В посолството всичко вървеше по старому. Въобразявах ли си, че сър Хю изглеждаше по-затворен? Струваше ми се, че неговото държане към Мустафа, към Маноли и към Зеки не беше същото, както по-рано. Съмняваше ли се във всички нас? Все още ли не знаеше кой от нас беше предателят? Страхът ме преследваше. Понякога натискът ставаше толкова непоносим, че исках да сложа край на всички размишления, на всички съмнения и опасения, които ме измъчваха. Всяка нощ в моята стаичка бях готов да бягам и всяка нощ отново надделявах ужаса, защото моето бягство щеше да им даде последното доказателство – ако те все още го няхаха...

Чаках развързката, която не искаше да дойде.

Усещах и промените, които ставаха около мене. По-често от обикновено сега идваха американци в посолството. Виждах ги да идват, затваряха се и разговаряха дълго и после си отиваха. Какво означаваха техните чести посещения? Кой бяха те? Дипломати? Агенти? Изгарях от любопитство и безпокойство.

Между турците и англичаните сега започна също отново активна дейност. Месеци наред бяха студени и резервирани един към друг, сега отношенията се съживиха отново. На 6 април беше изчезнала Корнелия Кап от германското посолство и почти едновременно аз бях престанал

да действувам като Цицерон и премахнах всички следи. Не беше ли странно, че тъкмо по това време се дойде до едно отчуждаване между турското правителство и германското посолство, докато англичаните и турците отново се сближаваха? Какво се беше разиграло зад кулисите? Моята фантазия, подхранвана от хиляди опасения, ми представяше най-различни връзки и отношения. Стремежът да си създам една убедителна сигурност взе надмощие. Трябваше ли отново да се опитам да се осведомя от документите? Защо да не ми се удаде още веднаж? Не мислех да направя това за германците. Само за мое собствено успокоение, за моята собствена сигурност исках да надзърна в документите, телеграмите и меморандумите. Обаче аз не смеех вече!

Месеци наред знаех какво става зад кулисите. Сега усещах, че ставаха тайнствени неща и аз с усилие се въздържах да не се интересувам за тях. Понякога мислех, че усещам съвсем ясно как поставяха клопки, в които трябваше да се хване сам онзи, който беше Цицерон. После отново ми се струваше, като че ли сам си превързвах очите, за да не виждам пропастта, към която крачех.

Не знаех нито какво става, нито какво трябваше да направя. Разбрах, че не притежавах вече инстинкта, който ме беше водил досега. Бях станал безпомощен. Трябваше да чакам...

Германия беше винаги най-големият купувач на турски хром. През войната даже Турция беше останала единственият доставчик и беше продавала на германците толкова необходимия за въоръжението хром въпреки всичките опити на съюзниците да прекъснат тази търговия. Сега изведнаж отново зачестиха посещенията на мистър Бъск в съответните турски министерства и висши чиновници от турските министерства на външните работи и търговията бяха приемани от сър Хю. И изведнаж, на 20 април, турците спряха внезапно износа на хром за Германия. Един тежък удар за германското въоръжение, едно поражение за г-н фон Папен, един успех за сър Хю, който не можеше да прикрие своето доволство. Той сияеше, когато на този ден му помагах да облече дипломатическата униформа, която обличаше, за да направи, след дълга пауза, отново посещение на министър-председателя на Турция.

Страниците се бяха окончателно обърнали. Турският неутралитет не стоеше вече здраво на краката си.

Ако правителството, чийто поданик бях аз, се ориентираше от сега нататък само към британски курс, увеличаваше се и опасността за мене. Досега можех да се страхувам като турски гражданин преди всичко от нелегално отмъщение от страна на английската тайна служба, ако биха

влезли по следите ми. Сега би могло да се случи да се поиска съвсем официално моето наказание от турските власти!

Аз бях едно нищожество, с което моето турско правителство не би се занимавало дълго, ако би се доказало, че съм само бreme за висшата турско-британска политика. Не можех по-дълго да чакам деня, когато търсенето на Цицерон щеше да заглъхне. Трябваше да напусна посолството, преди да е станало късно. Да бягам беше изключено. Трябваше да се реша, да избира най-простия път: да предупредя, че напускам, даже с риск съмнението окончателно да падне върху мене.

Бавех се да произнеса решаващата дума. Може би те чакаха само да я кажа?! Биха ли се опитали да ме възпрат да напусна посолството? Усещях как треперят ръцете ми, когато подадох на сър Хю дипломатическия фрак. В блестящата униформа той изглеждаше самото олицетворение на една сила, срещу която аз бях безпомощен.

– Ваше превъзходителство, смее ли да помоля за нещо...

Беше ми тежко да произнасям думите уж безразлично. Капки пот избиха по челото ми.

– Какво има? – той беше на път за министър-председателя, нямаше време за своя гаваз.

– Жена ми живее в Истанбул, децата ми... – запъвах се. Това, което казвах, звучеше не-искрено, малко убедително. Внезапно ми мина през ума, че от няколко месеца не бях се интересувал за жената и децата. Бях прогонил от главата си всяка мисъл за семейството, за да не ме смущава. Моята жена отдавна бе загубила всяко значение за мене. Но сега използвах нея и децата си като претекст.

– Говорете, моля – каза сър Хю нетърпеливо. Той ми хвърли един поглед, хладен, безразличен. Играеше ли той на безразличие?

– Ваше превъзходителство, бих искал да помоля да бъда освободен. Аз мога да си намеря работа в Истанбул. Моето семейство... – не доизказах изречението и не посмях да погледна сър Хю. Взех двувърхата шапка, която подхождаше на униформата.

– Вие искате да предупредите, че ще напуснете?

Мислех, че чувам късо колебание. Стори ми се, като че ли очите му внезапно и пронизващо се втренчиха в мене.

– Ваше превъзходителство, в много неудобен момент ви занимавам с моите лични работи – заеквах аз. Ръцете ми бяха мокри от пот. Като че ли под очите му трябваше да издържа един последен изпит, преди да бъда спасен.

Той се обърна:

– Дайте, моля!

Не разбрах какво искаше той. Бях невнимателен. Той направи една крачка към мене, взе шапката, която бях стиснал, от ръцете ми.

– Извинете, ваше превъзходителство – прошепнах аз. Не беше ли ме издало вече моето странно държане?

Той гледаше шапката в ръцете си.

– Вие трябва да знаете вашите намерения – каза той бавно. – Естествено, аз не мога да попреча на вашето напускане.

Гласът му звучеше ясен и овладян.

– Уредете всичко това със Зеки-допълни той.

Направи така, като че ли внезапно бе изгубил всякакъв интерес към мене. Той ме препрати към бътлера, който отговаряше за прислугата.

– Благодаря, ваше превъзходителство – с голяма мъка произнесох аз. Извадих кърпата си от джоба на панталона, стисках я в юмука си и за миг, когато той погледна настрана, изтрих потта от ръцете си.

В продължение на няколко секунди той гледаше от прозореца навън. След това тръгна към вратата.

– Да, уговорете всичко със Зеки – каза той още веднаж.

Аз избързах пред него, отворих му вратата, с носната кърпа още в ръката.

– Сърдечно благодаря – изговорих набързо.

Бях доволен, че той излезе.

Аз излязох в коридора и гледах след него. Мустафа идваше насам по коридора. Той се смееше.

– Голяма гала-униформа – каза той и поклати глава по посока на сър Хю. След това ме погледна. – Лошо ли ти е?

– Не ми е добре – измърморих аз, като си триех челото с носната кърпа. Нещо падна от кърпата на пода – един плосък ключ.

Мустафа пак се ухили:

– Загубил си нещо. Ключа от квартирата на Езра?

Усетих смъртна уплаха. Още в присъствието на сър Хю бях държал носната кърпа в ръцете си. Ако ключът бе паднал пред неговите очи, той веднага щеше да го познае и търсенето на Цицерон би веднага завършило: това беше копието на ключа от неговата черна касетка!

Бях повярвал, че съм унищожил всички доказателства, които биха дали улики срещу мене. Копията от двата ключа, които притежавах, бях забравил. Бързо вдигнах ключа.

– Да, ключа на Езра – казах пресипнало аз и се помъчих да се усмихна.

Докога щастието щеше да ми се усмихва?

В живота си бях проиграл много шансове. Искях да ми остане поне последният – да живея като богат човек. Понякога се питах какво биха мислили хората за мене. Сър Хю например. Дали изобщо той Си мислил нещо за мене? Дали бях за него една тъмна личност? Или мистър Бъск, за когото някога трябваше да напиша биографията си: „... роден съм на 28 юли 1904 година в Прищина...“ Какво означаваше за тях Прищина? Вероятно аз бях за тях един „туземец“, роден някъде на Балканите. Прищина? Никога не беше го чувал. И ако сега те се съмнявах в мене, за тях аз бях един долнопробен субект, който е направил всичко това за пари! Но нямаха ли право от тяхно гледище?

Аз вече нямах връзка със семейството, от което произхождах. Отдавна се държах настрана от цялата фамилия, бях един особняк. Понякога мислех дали моят живот не би протекъл другояче, ако бях вървял по пътя, предначертан от моя произход. Сега например, докато опаковах куфара си в моята стаичка, мислех през цялото време, обхванат от страх, който тайно владееше в душата ми, дали наистина ме очакваше едно златно бъдеще.

Баща ми, Хафуз Яшар, учител по ислямска религия, притежател на две имения, беше благочестив и съсредоточен в себе си човек.

– Ти се осланяш твърде много на твоето щастие! – това бяха постоянно неговите думи, когато се грижеше за мене. Честта на фамилията се пазеше у нас високо. Славата на моя дядо, за когото баща ми умееше да разказва, беше оставила следи у нас. Дядо ми е бил паша през време на Османската империя. Името му беше известно, той беше прочутият Тахир паша! Храбрият! Един прякор, който може да звучи смешно за модерните уши, обаче ние, децата, го произнасяхме със страхопочитание.

Преселихме се от Прищина в Солун, живяхме там недалеч от родната къща на Кемал Ататюрк, основателя на модерна Турция. Един мой чичо, генерал майор Кемал, е действувал на страната на Ататюрк.

След това баща ми завежда фамилията в Истанбул. Старата Османска империя все повече и повече намаляваше и всяко намаление означаваше за нас ново преместване.

Прищина стана югославска, Солун гръцки. При всяка смяна на местожителството баща ми загубваше имущество, имоти, земя. Той беше управител на имотите си, обаче не беше в състояние да спечели нови имущества. Той беше учен по религиозни въпроси, а не търговец.

– Защо не ни върви? – питах аз.

– Не е най-важното да имаш богатства... – обичаше да ми отговаря

той.

Смятах това за приказки на човек, който живее далеч от живота. Баща ми ме изпрати във военното училище Фатих; там бях един от многото млади възпитаници от добри фамилии. Но аз бях черната овца. Препоръчаха на моя баща да ме вземе от училището.

Моите съученици от военното училище почти всички днес са на ръководни места в Турция. Моят брат следва в Германия. Тримата ми братовчеди са директори във финансовото управление. Днешният кмет на Анкара е също един от моите роднини.

По пътя, по който тръгнах, и за това, което стана от мене, не мога да хвърля вина върху фамилията си или на временните обстоятелства. Аз бях излязъл из релсите.

След Първата световна война в страната дойдоха окупационни войски: италианци, французи, англичани. Отидох да работя като обикновен работник в една френска транспортна част, за друго не ме биваше. Научих се да карам кола. Това ми стана страст, от която никога вече в живота си не можах да се освободя. Един ден направих катастрофа с един френски камион, французите ме уволниха. Отидох на работа при англичаните, станах шофьор на един английски капитан. Когато седях на кормилото, смятах се за много повече от моите връстници, които следваха в университета или учеха някаква професия.

Мене не ме биваше за нищо. Бях негоден за нищо.

Пред къщата на родителите ми един френски офицер бе оставил мотоциклета си. Нали французите и англичаните бяха неприятели на турците? И нали щеше да бъде голяма заслуга, а освен това и хубава шега да им се изиграе някакъв номер? Аз се метнах на мотора и полетях из града като ненормален, докато внезапно се намерих в една улица, която слизаше стръмно надолу и, което не е рядко в Истанбул, накрая продължаваше само със стълби. След този излет мотоциклетът се превърна в куп желязо, а аз бях окървавен на няколко места. Турската полиция ме арестува и ме предаде на французите. Французите ме завлякоха при англичаните, при които бях на работа в момента.

Четири души фелдфебели ме биха един след друг. След това ме бутнаха във военния затвор. Чувствах се като мъченик. Независимо от това станах опърничав и бях отново бит с камшик. Мразех ли англичаните? Мразех ли французите? Аз си втъпявах това, обаче в действителност мразех порядъка им.

Един фелдфебел ме изведе от мазето, в което бях задържан, и ме поведе нагоре, за да мия дъските на коридорите. Ловко измъкнах

пистолета му, принудих го да ми отвори вратата и избягах.

Бях ли герой? Никои не се интересуваше от моите геройски дела! След един час бях хванат, този път от французите. Те ме закараха в тяхната жандармерия в района Бабиали. През нощта помолих да бъда заведен в тоалетната. Този път избягах от прозореца на клозета.

Дни наред се скитах из Истанбул, мислех се за бунтовник, а всъщност не бях нищо повече от един вятърничав деветнадесетгодишен скандалджия.

На гара Йеникапъ на една пейка видях заспал френски войник и му откраднах пистолета. На другия ден бях отново хванат.

Списъкът на моите престъпления междуременно беше нараснал: кражба, повреждане на военно имущество, въоръжено бягство, забранено притежание на оръжие... В актовете ми написаха: „... Внимание! Базна е опасен и хитър млад престъпник...“

Затвориха ме в единичка, със завързани ръце и крака, двойно осигурен пакет. Един френски военен съд ме осъди на три години затвор. Закараха ме в Марсилия, след това в един лагер за принудителна работа в наказателна колония. Там получих своите знания по френски език, които ми донесоха толкова много похвали от сър Хю.

Окупационните сили сключиха с новото турско правителство договор, който взимаше под внимание всички осъдени по закона на окупационните власти турци. Една част от моето наказание бе опростена.

На път за родината останах в Марсилия. Работех в един клон на фабриката за камиони Берлие. За пръв път научих нещо полезно: станах автомобилен механик. Който по онова време разбираше нещо от техника, беше търсен човек в Турция. Станах майстор-механик по автомобилите в градското управление на Истанбул. След това комендант на пожарната команда в Йожгат – аз, идиотът, бях горд от това! Когато бях повикан на военна служба, станах шофьор на Али Саид паша, инспектор на I военна група. Смятах това за голяма кариера. След това реших да стана самостоятелен. Няколко търговии в които успях, и с добавка от моя баща можах да си взема един стар Щудебейкър. Станах шофьор на такси за своя сметка – частно. Сметката ми не излезе и аз бях щастлив, когато югославският посланик Янкович търсеше шофьор-слуга и ме одобри. Бях станал това, което стават всички в Турция, които не са учили нищо и които са поне малко сръчни – гаваз.

Гаваз при Янкович, гаваз при полковник Клас от американското посолство, гаваз при съветника на германското посолство Йенке, гаваз при мистър Бъск, гаваз при сър Хю... Нямаха ли право да ме смятат за един

съвсем незначителен човек от неизвестен произход?

Обаче аз бях използвал последния шанс на моя живот! В една касетка в банката на мое име се пазеха милиони!

В последния ден на април 1944 година напуснах британското посолство. Сбогуването беше безшумно. Не можах да видя сър Хю. Вечерта преди това той бе наредил бътлерът Зеки да поеме временно моята работа.

– Аз бих искал да се сбогувам със сър Хю. Зеки, вечно високомерен, едва ме погледна.

– Негово превъзходителство заповяда да не го смущава никой.

Дали всичките ми страхове не бяха само плод на въображение? Може би изчезването на Корнелия Кап съвсем не трябваше да означава края на Цицерон? Може би не е имало въобще повод да заличавам следите си, да хвърлям камерата, металните пръчки и почти в последния момент и двата подправени ключа в канала?

За последен път използвах задния вход за персонала, стоях на ул. „Ахмед Агаоглу“ с картонен куфар в ръка. Никой не забеляза, че аз, който бях Цицерон, си отивах.

Сър Хю беше наредил да не бъде смущаван от мене! Аз може би го бях надхитрил, но това не означаваше, че той ме бе счел за противник.

Как завършва класическият шпионин? Водят го на разстрел, уважаван даже от противника. Глухо биене на барабани и последни смели думи в лицето на смъртта.

Вървах по самотната улица надолу с куфара в ръка, незабележим, един мъж с оредели коси, не по-висок от един шестдесет и два сантиметра.

В този момент не бях убеден в своето значение.

АЗ СЪМ ЕДИН БЕДЕН ЧОВЕК

Наех елегантно жилище в някаква кооперация в градския район Малтепе, живеех, както живее един богат безделник. Когато Езра ми идваше на гости, наслаждавах се на нейното присъствие, втълпявах си, че тя е идеална любовница, по-скоро робиня, отколкото приятелка, и въпреки това усещах как тя започва да ме отегчава. В моменти на откровеност аз признавах пред себе си защо беше това: „Тя ме беше видяла по-рано като гаваз, тя ми напомняше за времето, което аз исках да забравя.“

– Не искаш ли да следваш? Аз ще плащам.

Аз станях моралист, който съветваше едно младо момиче да не е само любовница. Тя разбра истинската причина на моите тиради върху смисъла на живота и възможностите за развитие, една млада жена да направи кариера в модерна Турция. Тя не плака, не направи никакви сцени. Тя беше възпитана в традициите на исляма, според който на жената не ѝ остава нищо друго, освен да се примирява с неизбежното.

Запознах се с една гръцка певица, първокласна фигура, третокласна певица. Айка не я биваше за нищо, но тя спазваше правилата на играта. Докато живееше от моя джоб, тя не ме мамеше. Беше руса, с дълги бедра, напомняше ми за Корнелия Кап, на която правех упрек, че е предизвикала преждевременния край на Цицерон. Щях ли да стана още по-богат, ако не беше тя? Щях ли да държа докрай родината си в неутралитет?

– Ти ми приличаш на една жена, която мразя – казвах аз на Айка.

Айка само се смееше.

Тя търпеливо слушаше всички мои изказвания и ме аплодираше, като ме прегръщаше, защото разходвах парите си за нея. Оставих се да бъда носен от течението. Това ли беше животът, за който бях мечтал? Времето минаваше неусетно.

На 6 юни направиха десанта в Нормандия.

– Това е „Оверлорд“! Сега настъпи „Оверлорд!“ – казах аз.

Айка се протягаше.

– Какво означава „Оверлорд“?

– Така наричат десанта. Разбираш ли?

– Ще отидем ли в Анкара Палас? – попита тя. Тя можеше да бъде ужасно равнодушна.

Министърът на външните работи Нуман Меменджиоглу си подаде оставката. Той винаги симпатизирал на немците. Новият курс го принуди да се оттегли.

Сега британците постигнаха всичко пред турското правителство. То забрани на немски кораби да преминават през турски води. На 2 август бяха скъсани дипломатическите отношения между Турция и Германия. Беше въпрос на време, кога Турция да обяви война на Германия.

Какво ме интересуваше всичко това? Дали си бях внушавал, че мога да променя хода на нещата? Неочаквано със Хю бе отзован от Анкара. На 31 август той получи телеграма от министъра на външните работи Идън – това научих по-късно. Имаше осем дни на разположение, за да напусне Анкара. Замислях се над това необичайно бързване. След това той стана посланик в Брюксел, преди да бъде окончателно пенсиониран. Форейн офис се опитваше външно да пази благоприятие.

Още един път успях да узная нещо, което не ме засягаше – часа за заминаване на със Хю. Исках да изпитам чувство на победител или пък само още веднаж да видя човека, когото трябваше да лъжа, за да се наредя в живота. Стоях на улицата пред посолството, когато неговата кола спря пред главния вход.

Едва след шест години британското правителство взе отношение по моята дейност в едно кратко изявление. Мистър Шепърд, член на Камарата на общините, засегна неприятната тема. Министърът на външните работи Бевин трябваше да отговори. Протоколът на Камарата на общините от 18 октомври 1950 година гласи:

„... Мистър Шепърд попита държавния секретар по външнополитически въпроси, позовавайки се на факта, че важни тайни документи, включително операция «Оверлорд», са били откраднати от нашето посолство в Турция и предадени на немците, дали е имало разследвания, какъв е бил резултатът им и какви инструкции са били дадени, за да се предотврати повтарянето на един такъв случай...“

Министърът на външните работи Бевин отговори: „В кралското посолство в Анкара по време на войната не са били откраднати никакви документи. Но разследвания на случая установиха, че прислужникът на посланика е успял да фотографира голям брой от тайните документи в посолството и да продаде филмите на немците. Той не би бил в състояние да извършва това, ако посланикът се бе придържал към инструкциите за съхраняване на тайни документи. Нови инструкции междувремени са дадени на всички, които боравят с такива документи, и са взети мерки, за да не се повтори подобно нещо...“

Един единствен път по-късно сър Хю бе заявил кратко:

„... ядката на историята сигурно е върна. Цялата история се разигра за около шест месеца. Няколко дни след като бяхме открили какво става можахме да пресечем работата. Малкото име на камериера беше Елиза. Фамилното му име не мога вече да си спомня. Естествено, преди да бъде назначен, той бе проверен от посолството по всички правила. Мисля, че той работеше в посолството, преди още да дойде при мене. След тази история той бе уволнен или му бе даден отпуск. Елиза изчезна. Никой не знае къде е отишел...“

Аз не бях изчезнал! Сър Хю би могъл да ме види тогава, когато трябваше да напусне своята резиденция. Аз стоях на улицата. Колата му спря пред входа. Сър Хю се показа на главния вход – един дипломат, който не допускаше да се забележи по лицето му вълнение.

По-добро ли беше неговото напускане от моето? Аз минах през задния вход, той минаваше през главния. Аз носех куфара си сам, той не трябваше да се грижи за своя багаж. Аз бях слязъл пеша надолу по хълма в града, докато той се плъзгаше безшумно в тежката си кола покрай мене. Сър Хю седеше високо изправен на седалките и не ме видя. Аз свалих шапката си за поздрав.

Чувствавах безсмислието на моя нов живот. Какво значение имаха прегръдките и възхищенията на Айка, когато и подарявах накити? Какво значеше учтивостта на келнерите в Анкара Палас, която купувах с големи бакшиши? Аз не можех нищо: нищо не бях научил – имах само пари. Сега се наричах „търговец“, станах търговец на стари автомобили. Не можех да се откажа от колите: В салона на Анкара Палас въртях моята търговия. Там четях и вестниците.

Там изрязвах обявленията, в които се предлагаха коли.

В едно от обявленията беше даден телефонният номер на собственика. Този номер ми беше познат. Това беше телефонът на Бъск, първия секретар на британското посолство. Блазнеше ме мисълта да установя дали той знаеше, че аз бях Цицерон, или тайната служба и сър Хю бяха взели мерки да не знаят повече хора, отколкото беше необходимо.

Отидох в частното жилище на Бъск.

– Интересувам се за колата – казах аз. Бъск ме прие в своя салон. Той ме гледаше изненадан. С удоволствие чувствавах моето безсрамие.

– Вие ли сте този?

Поклоних се:

– Аз сега търгувам със стари коли, сър. Търговията върви много добре.

Действително ли той не знаеше нищо или само се владееше така добре?

Той учтиво се осведоми за моето здраве. Отговорих, че се чувствавам отлично.

– За колата, която аз знам, ли се отнася обявата?

– Да.

– Предлагам ви триста лири стерлинги, сър, ако сте съгласен.

Той се съгласи. Елегантният ми костюм, изглежда, го караше да недоумява.

– Мога ли още веднаж да видя колата?

Отидохме в гаража. Огледах колата, гумите, тахометъра, тапицеровката.

– Добре е поддържана – казах аз.

Бъск стоеше, без да трепне. Беше много интересно да сключваш с него сделка.

– Как е момичето, което гледаше бебето, сър?

Отворих капака на мотора, докато той ми отговаряше:

– Тя се запозна в Лондон с един американец. Сега е в Щатите.

Наведох се над мотора, чувствавах особено умиление, като узнах, че Мара не тъгува вече за мене.

– Омъжена? – запитах аз и затворих капака на мотора.

– Омъжена, плюс бебе – отговори Бъск.

Личеше, че не говори с удоволствие с един бивш гаваз за бивша прислужничка.

– Взимам колата – казах аз и му броех триста лири стерлинги.

Не исках да го измамя. Това бяха пари, които бях получил от германците. Смятах, че това са истински пари. Откъде можеше да знае Бъск, а също и аз, че това са били фалшиви лири стерлинги, които разменихме при нашата търговия.

Мислех, че моите пари са несметно богатство. Пазех ги и ги пилеех едновременно, както можеше да прави само човек, който дълго време е бил беден, за да може вече хладнокръвно да пресмята всичко.

Парите бяха минали по странен път, който бе започнал в Турция. В началото на войната турски тъкачници доставяха ленено платно на Германия. Германците внасяха този лен, защото такъв и от същото качество не се намираще в тяхната страна. Тези турски ленени платна бяха преработвани в Германия на ленена хартия от същия вид, който английската банка употребяваше за своите банкноти – лири стерлинги.

Първата крачка за фалшифициране бе направена.

В концентрационния лагер Ораниенбург бяха избрани между концлагеристите специалисти от всички националности. Те бяха настанени в отделен блок и бяха заобиколени от специални грижи. Това бяха първокласни гравьори, печатари и специалисти по банкноти. От преработените в хартия турски ленени нишки те произвеждаха английски лири стерлинги.

Целта на германците е била да разпространят банкнотите в огромни количества в неутралните страни, за да могат по този начин да ударят чувствително английската валута, даже да я разтърсят из основи. Отдел VI от службата за безопасност на райха в главната квартира обаче, към който принадлежеше и Мойзиш, извлече от това още една допълнителна облага: понеже валутата, с която трябваше да заплащат на своите агенти, беше оскъдна и наличните истински банкноти далеч не достигаха, то рискованата работа на тези агенти бе заплащана с фалшиви пари!!!

Германците предложиха своите фалшиви банкноти на проба. Изпратиха посредник в Швейцария. В една швейцарска банка той заявява, че между банкнотите, които притежава, се съмнява за фалшификати и моли да бъдат подложени на проверка. Швейцарците изследват банкнотите в продължение на три дни по всички правила на изкуството. Те идват до заключение, че банкнотите са без съмнение истински. За да бъдат съвсем сигурни, швейцарците изпращат даже серийните номера, датата на издаването и подписите на банкнотите на английска банка. В отговор от Лондон се казва, че дадените серии са действително в обращение.

Фалшификатите бяха издържали успешно изпита.

Когато в края на февруари 1945 година Турция влезе във войната на страната на съюзниците, всички доставки на ленено платно за Германия бяха отдавна преустановени. Междувременно обаче досегашният износ беше изпълнил богато своето предназначение.

През май 1945 година бе алармирано американското разузнаване в Австрия. Беше съобщено, че селяни от околността са извадили големи количества пари – банкноти – от река Траун. Американското разузнаване блокира цялата околност, започна само да хвърля мрежите – и извади около двадесет милиона лири стерлинги от реката.

Американското разузнаване намери един бивш затворник-концлагерист на име Скала. Но Скала говореше с нежелание, страхуваше се, че като е взел участие във фалшификацията, макар и принуден насила, е извършил престъпно, наказуемо деяние. В края от неговия разпит се разбра, че са били отпечатани фалшиви банкноти на стойност около сто

и петдесет милиона лири стерлинги.

Английската банка беше веднага осведомена. Тя мълчаливо изтегли от обращение сериите, които бяха служили за модел. Официално не бе съобщено нито дума. Англия се страхуваше от вълнението, което би могло да настъпи и сега на международния валутен пазар. Германски съучастници по акцията за фалшивите пари направиха признания, че фалшиви лири стерлинги на стойност двадесет и пет милиона германски марки са били прекарани на черно в Турция, отчасти за да бъде разтърсена британската валута, отчасти за да бъде заплатено на един агент, който е работил за германците.

Този агент беше Цицерон, а Цицерон – това бях аз!

Никаква гласност не се даде в обществото за разследването и мерките, взети от английската банка. Не подозирах, че аз, който бях измамил сър Хю, същевременно бях измамен от германците! Съкровището, което аз така ревниво пазах, не притежаваше даже материалната стойност на турския лен, от който беше произведено. Парите ми не представляваха никакво несметно богатство. Без да зная, аз бях един беден човек!

Ако бях водил дневник по онова време, той щеше да бъде изпълнен с бележки за блестящи успехи.

„Целта е постигната! Играта с опасността е възнаградена. Развод с жена ми! Това трябваше да дойде неминуемо. Бях великодушен към нея, също и към четирите си деца. Това е напълно естествено. Те живеят сега в едно удобно жилище, ксето никога не биха могли да сънуват. Всъщност аз не съм толкова лош човек! Езра, моята бивша приятелка, следваше университет на мои разноски. Мара, моята бивша любовница, беше получила толкова много от мене, че беше станала добра партия за женитба с американец. Бившата ми жена и децата също са добре и осигурени материално. Моята съвест? Моята съвест беше спокойна! Англичаните не предприемат нищо. Може би, за да запазят репутацията на своя собствен посланик. Един евентуален процес срещу мене би донесъл на англичаните повече подигравки, отколкото полза. Аз съм богат, независим. Моята приятелка Айка – прекрасна фигура, по-висока от мене. Мога да си позволя този лукс! С парите си надминавам всички! Германците загубиха войната. В края на краищата това се предвиждаше. Но какво ме засяга това изобщо? Животът продължава преди всичко за мене! Сега живея в Истанбул!

С моята хубава, скъпа приятелка Айка пътуваме често. Бях в Бурса. Прекрасно място! Тук ще превърна мечтите си в действителност! Ще

построя един хотел по швейцарски модел. Сборен пункт на висшето общество, което щеше да бъде мой гост! Айка се учудва на моята жизненост: «Ти си голям човек!» – често ми казваше тя. Аз не я обичам. Но с нея мога да се покажа навсякъде...“

Това би било дневник, пълен със самохвалство, пълен с гордост и пълен с непознаване на действителността.

Отказах се от търговията със стари коли. Един предприемач-строител от Истанбул се заинтересува от моите намерения. „Базна и Ютцел-мел“ се наричаше фирмата, която ние основахме. Дадох да напечатат бланки за фирмата, внушаващи респект. В тях бяха отбелязани конто и телефонният номер – банкови връзки: Холандска банка, Истанбул. Базна и сие. Големият предприемач бе създаден вече. Никой не се интересуваше откъде идвах, откъде имам пари, каква професия имам. Поведението ми беше, уверено и самонадеяно. Излъчвах аромат на най-скъп сапун, отдавна бях забравил, че някога съм бил гаваз.

Получих една правителствена поръчка, построих новата сграда на пощата за колетни пратки в Истанбул. Фирмата ми цъфтеше. Вечерях с висши държавни чиновници. Градското управление на Бурса ме потърси. Даваше се на търг строежът на едно ново училище. Архитекти и предприемачи работеха за мене, правеха планове, предложения, модели. Всички документи подадох в Бурса. Спечелих поръчката. Училището беше построено. При тържественото осветяване, на което присъстваха всички величия на града, училището беше наречено „Хасим-Искам“. Първият контакт с Бурса бе вече установен. Там имаше един почтен хотел „Челик“. Ползуваше се с добро име, но беше остарял.

– Би трябвало да се влезе във връзка със собственика, да се разберем с него. Градът има минерални извори. В цял свят хората искат да забравят войната. Международният туризъм ще се разшири много, днес още не можем да си представим това. Тук трябва да бъде построен грамаден хотел! Бурса е най-подходящото място в Турция. Трябва да го построим до стария „Челик“. Ще бъде най-изисканият хотел на Турция. Ще го наречем „Челик Палас“ – така говорех на моя съдружник. Моите планове му се виждаха много рисковани, отивах много далеч в бъдещето, което надминаваше неговото въображение и възможности.

Разделих се с него. Намерих нов съдружник – Ниази Акар. Нови планове. Нова фирма: „Базна и Акар“. Нов проект: хотел „Челик Палас“. Това беше едно начинание толкова огромно, че без правителствена помощ не би могло да бъде разрешено и изпълнено.

Айка беше винаги на моя страна – усмихната, въздържана,

завладяваща. Аз ѝ обяснявах величието на проекта.

– В тези минерални бани на лечение са идвали някога римските императори. Ти познаваш хората! Те обичат да лекуват болките си на бани, които още в древността са донасяли облекчение на хората. Летен и зимен сезон, разбираш ли?

Айка поклащаше чашата с уиски и ледените късчета леко звънтяха.

Показах ѝ околността на града. Климатът беше прекрасен. В овощните градини растяха праскови, от които всяка тежи по половин килограм. Улудаг, който се извисява над града, е висок 2543 метра.

– Това ще е рай за скиорите! Разгръщах пред Айка скиците и чертежите, които бяха направили моите архитекти.

– Сградата ще бъде издигната върху един минерален извор. Лечебни бани в собствената сграда. Пет етажа! Сто и петдесет стаи с двеста легла. Всяка стая с отделна баня, телефон, всички удобства. Един просторен, обширен салон – аз имам слабост към салоните на хотелите. Прекрасно е да седиш в един такъв салон и да наблюдаваш хората.

Бях толкова близо до осъществяването на моите мечти, с ръка да ги хванеш. Айка галеше ръката ми и се усмихваше.

В Истанбул, в банките, между търговците и сред властите беше настъпило обаче безпокойство. Тук и там, на някои места, се беше чуло, че в обращение се намират фалшиви лири стерлинги. Търговци, на които е било заплащано по сметка с лири стерлинги, в процеса на общата нарастваща нервност бяха направили необходимото да изпращат всяка банкнота за проверка.

За една по-голяма доставка от натриева основа (сода каустик) търговецът Исмаил Караали заплати на търговеца Авадис една доста висока сума в лири стерлинги – банкноти. Един приятел на Авадис, на име Бурхан, който отиваше по търговски сделки в Швейцария, взел няколко банкноти със себе си, за да ги проверят в някоя швейцарска банка по поръчение на Авадис. Швейцарската банка проверила отново и още веднаж най-основно, но за да е съвсем сигурна, изпратила банкнотите в английската банка. Повторили случая с подставеното лице на германците, но този път резултатът беше съвсем друг.

Парите, които бяха минали от Караали през Авадис и Бурхан за контрола в Лондон, бяха обявени за невалидни. Банкнотите от лири стерлинги бяха фалшиви! Когато Бурхан се връща в Турция, бил арестуван. Той посочва Авадис. Полицията отново се намесва. Авадис споменава Исмаил Караали като човек, който с тези пари е заплатил една сметка. Караали бива задържан и закаран при следователя. Срещу него,

Авадис и Бурхан се възбужда дело за разпространяване на фалшиви банкноти.

– От кого сте получили тези лири стерлинги?

Караали не размислял много. Той показал на следователя счетоводните си книги. Оттам се вижда неговата връзка със строителното дружество, което строи в момента хотела Челик Палас в Бурса с подкрепа на правителството.

– Вие искате да твърдите, че сте получили парите от един консорциум, в който участва държавата?

Следователят беше предвидял скандала, който можеше да избухне. Най-големият курортен хотел на Турция, бъдещата гордост на туристите, една постройка, в която държавата беше съдружник, се строеше с фалшиви пари? Властите изпаднаха в паника.

Аз живеех в няколко стаи в един хотел в Бурса. Вечерта, в която настъпи краят, седях с двама архитекти. Уговаряхме точно изгледа на фасадата на Челик Палас. До първия етаж щеше да бъде употребен червен пясъчник, останалите четири етажа – измазани в сивозелено.

Извикаха ме на телефона. Апаратът беше до прозореца. През него се виждаше постройката. Хотел Челик Палас беше вече издигнат до големия салон за хранене, който се намираще на първия етаж.

Обадих се на телефона. Чух възбудения глас на моя съдружник. Полицията била при него. Струваше ми се, че не разбирам нищо: имуществото на фирмата конфискувано. Моят разум отказваше да възприеме унищожавашата действителност.

– Плащали ли сте на търговеца Исмаил Караали сметки с банкноти лири стерлинги?

– Разбира се. Нищо не разбирам.

– Парите са фалшиви!

Гласът на другия край на телефона секна. Думите се забъркаха в едно неразбираемо викане. Аз въобще нищо вече не чувах. Положих слушалката на място. Един час по-късно ме намери Айка. Архитектите й казали, че съм припаднал, не могат да си обяснят причината, бил съм като луд.

Айка дойде и постави нейните въпроси. Хладно и обективно. Аз й отговорях, но днес не мога вече да си спомня какво. Не бях възбуден, бях затъпял и равнодушен. Айка разбра по-ясно от мене какво означаваше телефонният разговор.

Още същата вечер тя ме напусна.

СЪНЯТ СВЪРШИ

Щастието не се усмихна на никой от замесените в случая „Цицерон“. Служителите на германското посолство след скъсване на дипломатическите отношения бяха държани в един вид почетно интерниране. На края бяха натоварени на шведския параход „Дронтингхолм“. Още по време на пътуването в Средиземно море те бяха изненадани от края на войната. Параходът спря в Ливерпул и англичаните арестуваха тези, които смятаха за опасни. Между арестуваните беше и Мойзиш.

Месеци наред той беше задържан в един сборен лагер за „противникови специалисти“ и подложен на разпити – ден и нощ, до изтощение.

– Кой беше Цицерон?

– Истина ли е, че се касае за камериера на британския посланик?

– Знаете ли неговото истинско име?

– Заплатихте ли неговите услуги с фалшиви пари?

– Вие твърдите, че не сте знаели нищо за акцията с фалшивите пари? Не ви вярваме! Кажете истината. Колко пари е получил той от вас?

– Опишете мъжа! Не ви вярваме, че не знаете истинското му име. Как се казваше? Кажете името му. Името! Името...

Те не можаха да узнаят нищо от него, нищо, което би ги задоволило. След много месеци те го пуснаха, един измършавял мъж, който беше щастлив, че най-после отново може да бъде свободен.

Той се върна в своята родина Австрия. Седемнадесет години след нашето общо приключение го видях отново в Инсбрук. Ние студено се усмигнахме, наблюдавахме се любопитно един друг, за да разберем какво е направил животът от нас. Ние не усещахме никаква особена симпатия един към друг. Нашата голяма авантюра беше напразна и за двамата ни. Другите?

В 1949 година ми попадна един американски вестник „Филаделфия Енкуайър“. Там бе напечатано едно интервю с мистър Джордж Х. Ърли. Припомних си всичко, каквото знаех за него. Личен приятел на президента Рузвелт, губернатор на Пенсилвания, посланик на САЩ във Виене, след това в София. През време на войната специалист по балканските въпроси на американците, официално военноморски аташе при американското посолство в Турция, в действителност специален пълномощник на американското разузнаване. Човекът зад кулисите. Човекът,

който дърпаше всички конци. Човекът, който беше се грижил за това Корнелия Кап да бъде повикана в Анкара от София, за да работи там за американците.

Ърли беше своенравен, самоуверен, имаше собствено мнение, беше установил тайно контакт с посланика фон Папен. Той беше противник на една безусловна капитулация на Германия. Джордж Ърли смяташе, че ще бъде достатъчно, ако германците отстранят Хитлер и свършат войната. Страхуваше се от бъдещото поведение на руснаците, ако нахлуят твърде много в Средна Европа.

Ърли сподели тези си схващания със своя приятел Ф. Д. Рузвелт. И американският президент се раздели със своя приятел само защото той не беше съгласен с това негово становище. Ърли от своя страна заяви, че ще направи публични изявления, че президентът води една фатална и гибелна политика и че в действителност Русия представлява главната опасност за Америка. Президентът не се забави сега вече да изолира окончателно своя бивш приятел. Аз четях как Ърли, при който бяха отивали всички информации на Корнелия, обясняваше това във „Филаделфия Енкуайър“:

„... Президентът писа незабавно: «Аз категорично ви забранявам да давате каквито и да било информации или мнение пред обществото, които вие сте могли да научите във връзка с вашето служебно положение във военноморските сили на САЩ или по какъвто и да бил друг начин, докато вие сте били на държавна служба.» Освен това президентът анулира нашето споразумение и ми заповяда да подам оставката си като военноморски аташе в Турция. Той ме препрати към Нейви департьмент, оттам ме изпратиха в изгнание като заместник-губернатор на остров Самоа, където трябваше да управлявам шестнадесет хиляди туземци.“

Четях горните редове и чувствавах огорчението на човека, който някога зад кулисите е ръководил акцията срещу мен.

Корнелия Кап не беше добре настроена към него. Тя казваше:

„Аз самата не съм го виждала никога в Турция. Бях само слушала, че той пиел много и поради особения начин на живот бил отзован от Вашингтон...“

Днес всички те не са настроени добре един към друг, тези, които някога бяха положили всички усилия, за да открият Цицерон.

Винаги си бях представял какво бих запитал Корнелия Кап, ако някога имах възможността да я срещна.

„Заслужаваше ли всичко това? Колко ви заплатиха американците?“ Тя не беше извършила предателството си за долари. „Исках да отида в

Америка. Американците ми бяха обещали да ме отведат в Америка. Затова го направих!“

Когато открих следите на Корнелия в Америка, не ми беше вече необходимо да разбера каква благодарност е пожънала тя.

В едно писмо от Сан Диего четях нейните собствени думи:

„От Анкара със самолет през Кипър и Англия ме заведоха във Вашингтон. Затвориха ме в един лагер. Като че ли никой нищо не знаеше за моите заслуги към Америка. Преживях страшно време. Бях наблюдавана и към мене се отнасяха като към престъпничка. Даже в тоалетната не можех да отида без стража. Бях подложена на ужасни шокове, които се прилагат само на душевно болни. След това бях затворена в един обикновен затвор във Вашингтон заедно с проститутки. След всичко това, което бях направила за Америка, чувствавах се страшно обидена...“

След това прочетох съобщението, което беше направила Виолет Киле, наречена Пинки, по професия келнерка в един ресторант в Чикаго:

„... Корнелия дойде при нас от един лагер в Бисмарк, Северна Дакота. Тя стана също келнерка. Ние се сприятелихме. Имаше един германец – бармиксър. Казваше се Волфганг. Не мога вече да си спомня фамилиното му име. Той също бил в лагера и беше влюбен в Корнелия. Препоръча на Корнелия адреса на Кутандин, който беше от германски произход. Корнелия отиде да живее при Кутандин под наем. Волфганг беше върнат обратно в Германия, откъдето ѝ пишеше, но тя никога не отговаряше на неговите писма. Корнелия беше под непрестанното наблюдение на ФБР. В ресторанта тя често имаше припадъци и загубваше съзнание. Тя казваше, че това било от прилагането на шоковете, с които са я изтезавали. Пиеше по двадесет чаши кафе на ден, беше само един вързоп от нерви. Разказваше ми, че от всичко най-много обича своя баща. Той много я беше глезил като дете. Като дете тя имала всичко, което е пожелала. Тук, в Чикаго, Корнелия нямаше никога много пари, но въпреки всичко купуваше от най-фините и най-скъпите магазини.

Корнелия, този разкъсан нещастен човек, живееше в Чикаго при съпрузите Кутандин...“

„Тя ни разказваше за Анкара – пишеха Кутандин. – Била издала германския шифър и всички тайни съобщения от германското посолство на американците. През април 1944 година трябвало да напусне Анкара. Напуснала града с голямо нежелание, понеже нощният живот там бил много вълнуващ и освен това имала една голяма любов. Ние ѝ съчувствувахме, но тя се показва особено момиче, което можеше да разболее

някаго със своите нервни кризи. В стаята си беше складираше един куфар с шоколад. Живееше в постоянен страх да не умре от глад. Един ден намерихме половината от сладкишите под кревата наядени от мишки. Тя разказваше винаги за един млад мъж, младежката ѝ любов, когото срещнала в Анкара. Направила всичко, за да го открие в Америка, докато накрая узнала, че той вече не е между живите. При нас тя се запозна по-късно с Бил Горман, който живееше в същата къща. По-късно двамата се ожениха. В 1947 година, когато Корнелия узна, че баща ѝ е починал, избяга в кухнята и отвори всички кранове на газта, за да сложи край на живота си. Ние бяхме на горния етаж и усетихме миризмата на газ. Когато я изнесохме от кухнята, тя беше вече в безсъзнание. Въпреки всичко тя дойде на себе си. Крещеше и плачеше: «Вината е моя! Заради мен той умря!» Тя вярваше, че нейният баща е умрял от мъка. Корнелия всяка седмица беше контролирана от ФБР...“

Аферата „Цицерон“ беше като проказа, която заразяваше с нещастие всеки, който имаше някакъв допир с нея. Намирах едно извратено успокоение в това, че не бях единственият, който бе измамен от съдбата. Жадно поглъщах всички съобщения, които разказваха какво беше станало с другите съучастници.

Рут Кутандин, дъщерята на съпрузите Кутандин, при които Корнелия беше живяла, се беше преместила в Холивуд. На там водеха и следите на Корнелия Горман, родена Кап. Нейният мъж Бил си беше намерил работа в Лос Анжелос.

Съобщението на Рут Кутандин гласеше:

„Те живееха на Бичъуд Драйв. Корнелия не беше лош човек. Тя можеше да бъде много мила. Понякога я обхващаше тъга. Тя стана майка на две деца, но не намери спокойствие. Аз видях как една вечер изпи сама цяло шише ракия. Страхуваше се да не стане алкохоличка. Тук има една организация, която се грижи за спасението на пияници. Там беше излекувана Корнелия. Но аз мисля, че сега тя е фанатично религиозна...“

Месеци наред търсех Корнелия Кап. Намерих Пинки, келнерката, Кутандин – нейните наемодатели – и те всички се опитаха да ми помогнат да разбере какво представлява Корнелия Кап, която аз някога бях мразил. Накрая получих и описание на къщичката, в която живее сега тази жена, която някога ме бе преследвала.

„... Това е една малка къщичка в близост на пристанището Сан Диего, непосредствено до военноморската база на САЩ, недалеч от брега на Тихия океан. Къщичката е много хубава. Децата на Корнелия са

спретнати и чисти. Тя самата изглежда спокойна, понякога обаче с привидно спокойствие. Говорят, че тя усърдно посещава творческите вечери на армията за спасението на пияниците и че в тази насока тя прави много добрини. На посетителите в нейната къща прави впечатление, че във всяка стая висят надписи като: «Бог прощава!»⁴⁴

Моето собствено жилище? То е в една малка странична улица, далеч от шума на големия град. Зюлали Чешме сокак е задънена улица, мръсна, далеч от елегантните улици и квартали.

Когато се прибирам, трябва да изкача една стръмна каменна стълба за втория етаж, трябва да мина през тъмен вход, през тъмна врата.

Зад нея живее един еснаф: столове с цветя, диван с цветя, семейно щастие с цветя. Една жена, четири деца, един мъж на петдесетина години, който обича сладко кафе и ликьор. Когато погледна в огледалото, опитвам се да си представя някогашния авантюрист, безскрупулния мъж с блестящите мечти. В действителност виждам само един плешив, пълен с грижи човек, който живее с една двадесет години по-млада жена от втория брак. От време на време ме посещават и моите четири деца от първия ми брак.

Един авантюрист с осем деца! Един богат с деца шпионин, когото смятаха за най-опасния през Втората световна война! Не обичам да гледам в огледалото! Няма, не съществуват вече никакви причини да съм суетен! Моето жилище, облечено в цветен кретон – това беше моята цел, която бях постигнал.

Имаше някога една жена, която беше се учудвала на моята жизненост: усмихващата се, хладна, пресметлива Айка. Моята жизнерадост падна по пътя. Тя бе разрушена в борбите с полицията, с правосъдието, с кредиторите ми.

- Вие сте разпространявали фалшиви пари!
- Аз не знаех, че това са фалшиви пари!
- Вие сте измамник!
- Аз съм плащал с чиста съвест. Не аз, а немците са измамници!
- Как ще докажете това?

Минаха години. Въпросите, разпитите, съмнението на властите останаха все същите. Запознах се с Дуриет, която стана моя жена. Тя знаеше, че съм беден, но това не я смущаваше.

Съдилищата най-после престанаха да ме смятат за престъпник. Те искаха само да заплатя дълговете си, които бях направил, когато, без да знам, съм заплащал сметки с фалшиви пари. Давах уроци по пеене, защото нищо не бе вече останало, освен моя глас, за който някога сър Хю

беше ме похвалил. Малкият хонорар отиваше за кредиторите. Въртях малка търговия – със стари коли. Кредиторите си взимаха тяхната част. И когато вече няха изход, взех под наем един фрак, наех салона на кино Сарай на Истиклал Джадеси, дадох да напечатат: „Вечер на арии – Елиаза Базна...“

На другия ден прочетох във вестниците:

„От дни наред с плакати се известява, че един мъж, на име Елиаза Базна, ще изнесе концерт. Баритонът Базна пък вчера арии от Хендел, Джиордани, Верди, Маскани, Гриег и Бизе. Той завърши своя концерт с песента «О, соле мио». Почти всяка песен получи големи аплодисменти, въпреки че бяха дошли само няколкостотин души. Вечерта завърши с една трагикомична случка. Между публиката седеше един истанбулски търговец, кредитор на певеца, с един съдия-изпълнител, който още преди свършване на концерта направи запор на касата.“

Към щетите се прибави и присмехът. Тази вечер аз бях един самотен човек, напуснах киното през задната врата и вървах по тъмните нощни улици, без да гледам хората, които се обръщаха и оглеждаха смешната ми фигура.

Трябваше ли да тръгна да прося?

Отидох в германското консулство, което сега се наричаше „Генерално консулство на Германската федерална република“. Германците отново бяха във възход.

– Бих искал да говоря с г-н генералния консул.

– По какви въпроси?

– По един финансов въпрос...

Това беше аристократическа постройка, солидно обзаведена, с коректни чиновници от главата до петите. Те ме наблюдаваха с недоверие. Аз, изглежда, не вдъхвах много доверие.

Костюмът ми беше износен, лицето – повехнало. Някакъв второстепенен чиновник изслуша това, което имах да кажа.

– Аз не знам нищо по този въпрос. Официално ние нищо не знаем за случая „Цицерон“.

Необходимо ли беше Мойзиш по онова време да ми издаде една лична карта: „Базна, Елиаза, особени белези няма, работи за нас като шпионин. Ние молим всички служебни лица, особено британските, да му съдействуват, по възможност...“ За този чиновник важеха само документи, аз не притежавах такива.

– Германският райх ме измами! Федералната република е признат юридически наследник на германския райх. Аз имам претенции към

вашето правителство.

Гласът ми не беше убедителен. Казах го тихо и безнадеждно.

– Аз не съм компетентен. Съжалявам...

Виждаше се по лицето му, че съвсем не съжалява. Той се занимаваше с някакъв документ и ясно ми показа, че го смущавам. И така аз го напуснах, защото това, което той имаше да върши, беше сигурно много по-важно.

Не съществуваше нищо, което би ме възпрепятствувало да се унижа до безкрайност.

Отидох при Йенке, зетя на осъдения междуременно военен пресътпник Рибентроп.

Той също трябваше да напусне Турция заедно с другите членове на германското посолство на „Дротнингхолм“. Беше живял известно време в Баден-Баден и около края на 1949 началото на 1950 година се беше върнал обратно в Турция. Той отново се занимаваше със строителство, както през годините, преди неговият шурей да го вземе на дипломатическа работа. Аз бях негов слуга. Бях се обърнал към него, когато се предложих за шпионин на германците. Сега отидох в къщата му. Искях да го помоля да ми помогне. Той можеше да свидетелства, че аз съм работил за германците, че съм бил измамен – той може би можеше да ми послужи, макар и с една малка сума.

Позвънях. Казах кой съм. Оставиха ме да чакам пред вратата, което трая много дълго. След това един прислужник ми каза, че г-н Йенке съжалява, че не може да ме приеме.

Два дни по-късно Алберт Йенке беше мъртъв.

Той беше отишъл с приятели на разходка с платноходка в Мраморно море. Лодката се обръща. Беше едно обикновено нещастие. Всички бяха спасени. Само г-н Йенке, когато го извадиха от водата, беше вече мъртъв... Вестниците писаха, че смъртта му била мистериозна. Бе наредено и служебно следствие. То установи, че Алберт Йенке е получил сърдечен разрыв.

Аз не можех вече да го моля за помощ...

Една вечер в страхотна депресия седнах и написах едно писмо: „До негово превъзходителство д-р Конрад Аденауер, бундесканцлер, Бон, Германия...“

Дълго мислих и формулирах със заобикаляне: „Ваше превъзходителство! Подписаният Елиаза Базна си позволява с настоящето да представи на Вашето внимание по-долу описания случай и да измоля Вашата намеса, за да бъде поправена поне отчасти нанесената ми голяма

неправда. Аз бях на работа в германското посолство в Анкара и през време на войната постъпих на работа в британското посолство в Анкара от голяма симпатия към германския райх, за да мога да му направя някои услуги.

Големите услуги, които съм направил с риск на живота си, на свободата си, на меето съществуване, на моето име, ми бяха заплатени с фалшиви английски лири стерлинги в банкноти...“

Писмото стана дълго, подробно, унизително, диктувано от горчивата нужда. То завършваше:

„... смея ли, поради гореизложената причина, да се надявам за едно скоро и благоприятно разрешение на моята молба и Ви моля да приемете моята най-дълбока благодарност и израз на моето собствено високо почитание, дълбоко предан...“

След много месеци получих отговор, изпратен от Министерството на външните работи, Бон.

„В отговор на Вашето писмо от 16 април 1954 г. Ви съобщаваме, че Министерството на външните работи провери Вашия случай. Министерството не ще пропусне случая да ви осведоми по-късно. По нареждане...“

Подписът беше нечетлив.

След четири месеца получих кратко писмо.

„Относно претенциите към германския райх. Министерството на външните работи съжалева, че не е в състояние да предприеме нищо във връзка с Вашето изложение...“

Аз все още живея.

Купувам, продавам. Не напразно съм леван-тиец по произход. Ние винаги падаме на краката си, макар и подът, на който падаме, не винаги да е постлан със скъпоценни килими.

Миналото лято ходих с Дуриет в Бурса. С омнибус по павирани шосета.

– Тук е прекрасно – каза Дуриет тихо.

Аз й показах плантацията с праскови, Улудаг, минералните извори. Отидохме в Челик Палас. Това беше прекрасен хотел. На портала стояха двама лакеи, облечени в небесносиньо, които сръчно отвориха вратата пред нас. В просторната ниска зала седнахме в дълбоки, меки столове, разгледахме палмите в тежките саксии, веселото движение на гостите, проспектите, които лежах на масата за пушене.

Прочетох проспекта на Дуриет. Дуриет мълчаливо слушаше. От първия етаж се носеше лека музика в залата. Оркестърът свиреше

виенски валс.

– Ако са продължили да строят по-нататък по моите планове, то салонът за хранене е в липово-зелено и таванът се крепи на единадесет колони – казах аз.

Останахме един час в залата. След това напускахме хотела. Нищо не консумирахме и не запитахме и за стая.

Това беше много екстравагантен хотел. Аз не можех да си позволя лукса да отседна в него.

КРАЙ

ОЩЕ НЕЩО ЗА ОПЕРАЦИЯ „ЦИЦЕРОН“

Втората световна война е едно от големите събития в най-новата история на човечеството. Много факти и събития от историята на тази война още дълго ще вълнуват човечеството. След войната редица факти по една или друга причина бяха осветлени тенденциозно, други – едностранчиво, трети бяха поднесени така, както са ги видели участници или изпълнители. Но истинските причини за тях, замислите на управляващите кръгове остават неизвестни или за тях можеше да се съди по догадки, като се съпоставят редица други ходове.

За широките народни маси в социалистическите страни не е тайна, че управляващите кръгове на западните страни начело с У. Чърчил дълго протакаха откриването на втория фронт. Английският премиер по всевъзможни начини се опитваше да спаси хитлеристка Германия от пълен крах, за да може отново да я използва като щит срещу Съветския съюз след войната. Не е ли операция „Цицерон“ един негов ход в тази насока?

Операция „Цицерон“ бе изпълнена в Турция по време на Втората световна война. Цицерон, за когото се вдигна твърде голям шум на Запад, действава шест месеца – от края на 1943 до април 1944 г. Досега за този случай на българския читател е известно от книгата на Л. Мойзиш – „Случаят Цицерон“, – издадена от Националния съвет на Отечествения фронт. Авторът по това време е сътрудник на хитлеристкото разузнаване в Анкара. Сега ние поднасяме спомените на самия Цицерон – Елиаза Базна.

В своята книга Л. Мойзиш излага начина, по който камериерът на английския посланик в Анкара сър Хю Кнетчбъл-Хюгесен си предлага услугите на немците. По-нататък Мойзиш пише: „Операция «Цицерон» даде в ръцете на ръководителите на хитлеристка Германия такива изчерпателни сведения, каквито едва ли са успявали да получат по каналите на разузнавателната служба някои военни ръководители в миналото.“ Действително за шест месеца Цицерон предава на Мойзиш документи, от които на Хитлер и неговите приближени стават известни плановете на съюзниците и тяхната бъдеща политика, начертана на трите важни срещи в Москва, Кайро и Техеран между ръководителите на съюзниците.

Мойзиш признава, че провалът с Цицерон става в резултат на

предателството от страна на неговата секретарка, която се оказва агентка на американското стратегическо разузнаване. Той не я назовава с истинското ѝ име, но ние сега знаем, че става въпрос за Корнелия Кап.

Такава е версията според книгата на Л. Мойзиш.

Елиза Базна в своята книга ни разказва по-подробно своята дейност като камериер. Той надълго и нашироко ни разказва за начина, по който се е добрал до касетките със секретни документи на сър Хю.

Наистина успехите на Базна са изумителни, невероятни. Може би не случайно в Берлин дълго не вярвали, че това са истински документи. „Това е много хубаво, за да бъде истина!“ – казва Рибентроп. Но специалистите установяват достоверността на материалите. След като имаме спомените на измамения камериер, ние се убеждаваме, че невъзможното е станало възможно.

Но сега пред нас възникват редица недоумения и въпроси от друго естество. Как е възможно сър Хю Кнетчбъл-Хюгесен, един от най-опитните и доверени дипломати на Англия, да оставя така безгрижно документите си и да не забелязва какво върши под носа му неговият камериер. Това е невероятно! Възниква въпросът: всичко ли е казал Базна?

За случая „Цицерон“ през последните двадесет години се писаха различни предположения. Неотдавна във френския печат от Жан Мари Масено бе публикувана нова версия за операция „Цицерон“, която, макар и неподкрепена с нови документи или показания на свидетели, представлява интерес за читателя, след като е прочел спомените на Елиза Базна.

В началото на 1943 година, след разгрома на хитлеристките армии при Сталинград, Съветската армия премина в решително контрастъпление. Само за три месеца тя направи един огромен наскок от около 650 км. Бяха освободени Курск, Белгород и при Харков бе нанесено ново поражение на хитлеристките войски.

За Чърчил става ясно, че нищо не е в състояние да спре вече настъплението на съветските войски. Той разбира, че пред Съветската армия се открива перспективата да освободи европейските страни от хитлеристки гнет. „Чърчил разбираше, че е дошел моментът, желан във военно, но опасен в политическо отношение...“

За да попречи на русите да влязат в Централна Европа, „Чърчил притежава само един коз – да постигне компромисен мир с Германия“. Ходът на войната и развитието на политическите събития го тласкат към авантюра. Неговите опити да отвори очите на този „наивен американец“ – Рузвелт – нямат успех. Американското „добродушие“ се оказва

по-силно от британската „трезвост“. В това отношение противоречието между Рузвелт и Чърчил било пълно. По мнението на английския премиер, формулата „безусловна капитулация“, с която бил съгласен Рузвелт, ще „обедини немците около Хитлер и ще ги принуди да водят борба не на живот, а на смърт и само ще подпомогне и улесни Съветите, които с всеки изминат ден все повече се приближават към Централна Европа“.

И така „трябва да се окоси тревата под краката на русите“! Но как да се направи това? Има два начина.

Първи – съюзниците трябва най-напред да атакуват Средиземноморието. Военните съветници на Чърчил – маршал Алън Брук, генерал Исмей и лорд Маунтбатън – настояват да се атакува Германия откъм Италия, Гърция и Югославия, като по такъв начин я обхванат в огромни клещи. „Крокодилът все още има твърде страшна уста – повтаря Чърчил, – ще го атакуваме там, където е най-уязвим – в слабините. Касае се за достигане на Прага, Виена и Белград по-рано от русите.“

Но Рузвелт отклонява този план. Той решава да атакува през Франция от северозапад. На Чърчил не му остава нищо друго, освен да се съгласи пред Рузвелт, който разполага със силата. Тогава той прибегва до втория начин – компромисен мир. „Трябва да се спаси Европа...“ – така пише Масено.

Идеята на Чърчил е необикновено проста – да се разкрие на германското върховно командване гигантският военен потенциал на съюзниците и по такъв начин на немците да им се даде да разберат, че за тях няма друг изход. Те имат да избират между поражението и унищожението.

И така за Чърчил това беше план за защита срещу... „светската опасност“. За място на действията беше избрана неутрална Турция.

В посланическият квартал на Анкара, разположен на хълма Жанкая, тайните агенти на воюващите страни водеха скрита и непримирима война. През есента на 1943 година находчивостта на разузнаването достигна свок апогей. През нощта на 26 октомври камериерът на английския посланик отива в квартирата на първия секретар на германското посолство Алберт Йенке, зет на Рибентроп. Още тогава Йенке свързва камериера с Л. Мойзиш. Така започна операция „Цицерон“.

Истинското име на Цицерон, което остана неизвестно за Мойзиш, както вече знаем, е Елиаза Базна, който е преживял доста тъмен и бурен живот на човек без родина. През време на Първата световна война той е служил във френската армия и бил осъден от военен съд на три години

затвор „за кражба на военни материали“. След сполучливо бягство се установява в Турция, служи като камериер в богати къщи и сътрудничи на турското разузнаване. По-късно постъпва на работа при английския посланик...

„Всяка сутрин – пише Масено, – когато сър Хю вземал вана, Базна изваждал секретните документи, съхранявани в черна касетка в кабинета на посланика, отнасял ги в стаята си, фотографирал ги и отново ги оставял на предишното им място. След тази операция той влизал в банята, за да изтрие гърба на посланика.

Старата лисица, военният престъпник фон Папен, който беше по това време хитлеристки посланик в Анкара, оценил по стойност материалите на Базна. Той нарекъл шпионина «Цицерон», защото доставяните от него сведения «били също така красноречиви», както и знаменитият римски оратор.“

В Берлин сведенията, доставени от Цицерон, произвели необикновен ефект. Мойзиш бил извикан по спешност в Берлин, където докладвал на Калтенбрунер и Рибентроп. Берлинските експерти не могли да допуснат, че Базна работи сам, без помощник, макар той категорично да отричал наличието на такъв. Възможността да съществува скрит по някакви причини помощник е единственият подозрителен момент, неразгадан от немците до края.

По същото това време небезизвестният Алън Дълес, намиращ се в Швейцария, опипвал шпионската мрежа на немците. По тези въпроси на времето се писа доста в печата. Бидейки един от асовете на американското стратегическо разузнаване, той създаде агентурна мрежа в самата Германия. Както пише Масено, „... в края на 1943 година един от неговите агенти, някой си Фрайдхелм Колбе, наричан още Жорж Ууд, съветник в германското министерство на външните работи, чийто баща бил убит от нацистите, съобщава на Дълес сензационните сведения – Берлин разполага със секретни документи, произхождащи от английското посолство в Анкара. Опитният в подобни задкулисни машинации Алън Дълес веднага разбира, че Чърчил е заложил на карта компромисния мир с Германия. Но открито не се намесва в тази работа, трябвало да се поддържат добри отношения между съюзниците... и американското разузнаване решава тайно да дискредитира операция «Цицерон».“

Средство за изпълнение на тази задача се намира в София. По това време българската столица била важен център на международния шпионаж. Под ръководството на американския посланик Ърли американското разузнаване създава своя агентура на Балканите. Един от агентите се

оказва двадесет и три годишната блондинка Корнелия Кап, дъщеря на германски дипломат, работил преди войната в САЩ. Макар че Корнелия общувала в София с американци, тя не била подозирана в нищо от немската служба за безопасност, тъй като двамата ѝ братя се сражавали на Източния фронт.

Въздушните бомбардировки над София действували силно върху нервите на девойката и тя помолила баща си да ѝ потърси каква да е работа в някоя неутрална страна, например Турция. На помощ идва и случаят. Към средата на 1943 година в София пристига по служба Зайлер, аташе по печата на немското посолство в Анкара. Той се запознава с Корнелия и нейните родители. След това по негова препоръка тя била приета на служба в немското посолство в Анкара, като предварително получава разрешение от службата за безопасност. В Анкара Корнелия става секретарка на Мойзиш, който работи с Цицерон.

Обаче участта на операция „Цицерон“ е вече предрешена, тя е към своя край. Независимо от предпазните мерки на Мойзиш Корнелия успява да се добере до неговата каса и да вземе фотокопията на документите, получени от Цицерон. Тези документи тя предава на американското разузнаване в Анкара. За Мойзиш това било страшен удар. Той търси своята секретарка по цяла Анкара, но напразно.

„Сега – пише Месано – за агентите на американското разузнаване работата става проста. Достатъчно беше да представят Корнелия на своите британски колеги и операция «Цицерон» да спре като по възшебство.“

КРАЙ

© 1962 Елиаза Базна
© 1967 Георги Р. Йосифов, превод от немски

Elyesa Bazna
Ich war Cicero, 1962

Сканиране, разпознаване и редакция: MesserSchmidt, 2008

Издание:

Държавно военно издателство, София, 1967
Библиотека Невидимият фронт
Преведе от немски: Георги Р. Йосифов
Редактор Асен Караиванов
Художник Иван Кьосев
Худ. редактор Петър Кръстев
Техн. редактор Цветанка Николова
Коректор Анастасия Андрова
Формат 75×92/32. ЛГ-VI/26. Тираж 40 125 екз.
Дадена за печат на 10. VII. 1966 г.
Изд. коли 8,26. Печатни коли 14,25
Изд. поръчка № 4047 Техн. поръчка № 372
Кн. тяло 0.41 лв. подв. 0,15 лв. Цена 0,56 лв.
Печатница на Държавна военно издателство
Литературна обработка от Ханс Ногли

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/9128>]